İNSANCIL

AYLIK
KÜLTÜR
SANAT
DERGİSİ

YIL 3, SAYI 32, HAZİRAN 1993, 12.000.-TL. (KDV DAHİL)

STAR SİSTEMİ TEMSİLCİLERİ...
ÜSTADIYLA OKURU

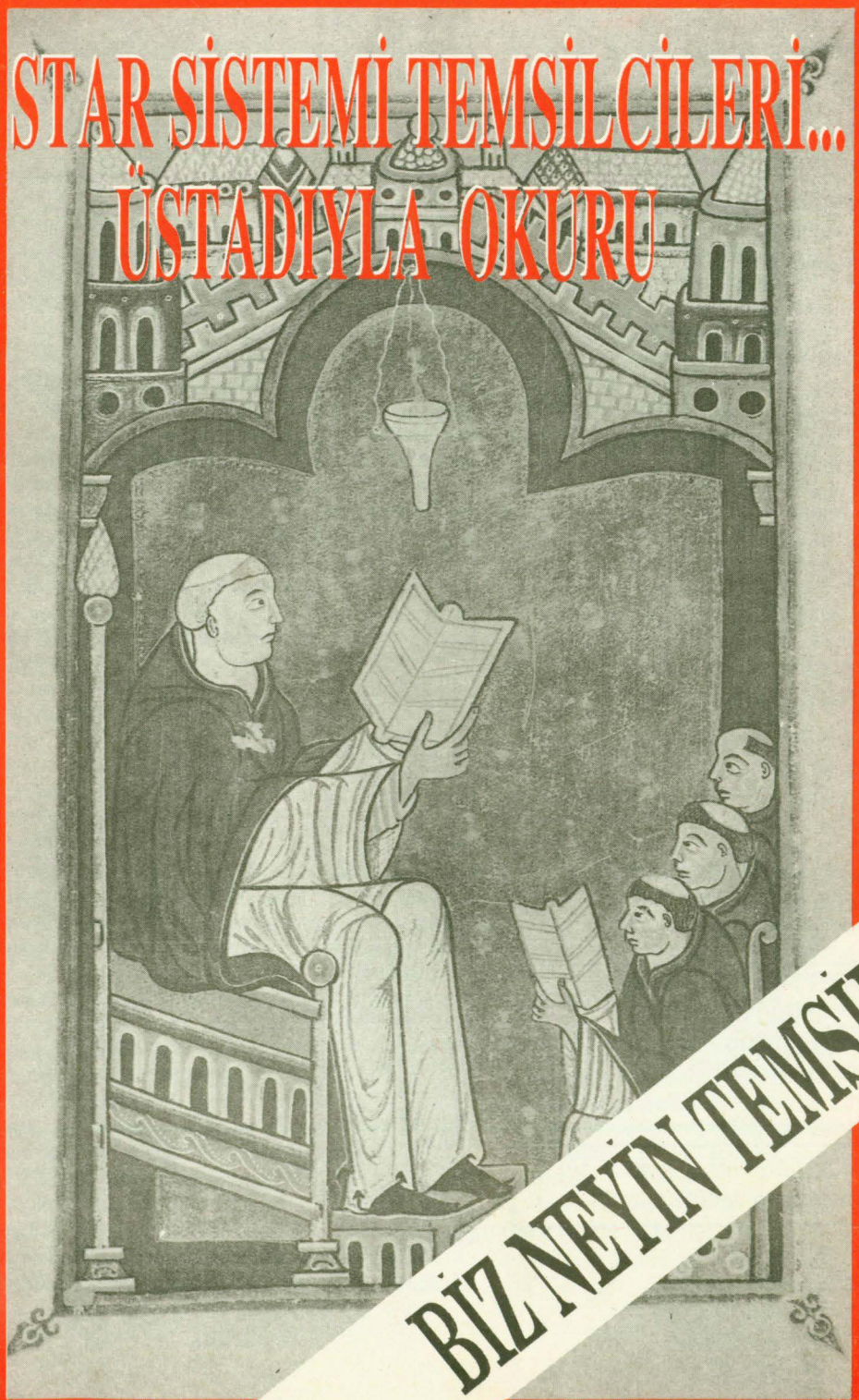

BİZ NEYİN TEMSİLCİSİYİZ

• **Sahibi - Yazıişleri Sorumlu Yönetmeni**
BERRİN TAŞ

• **Genel Yayın Yönetmeni**
CENGİZ GÜNDOĞDU

• **Kurum Yazmanı**
ŞADİYE GÜLE

Görsel Yönetmen
CEMİLE ÇAKIR

• **Teknik Danışman**
MUSTAFA DOKUMACI

• **Katkıda Bulunanlar**
SADIK ALBAYRAK
İSA ÇELİK
İBRAHİM AKYÜREK
SEDAT TOSUNOĞLU
NECMETTİN BORTEÇİN
MÜFİT GÜRGÜN
TURGAY TOPAL
HIDIR GEVİŞ

• **GENEL DAĞITIM**
YAY-SAT

•**Yönetim Yeri:**
Mollafenari Sok. Nadir Han
No: 40-42 Kat. 5 34410 Cağaloğlu / İST
Tel. 511 79 94 513 93 99
Posta Çeki No. 666 043

Dizgi: Sel Dizgi ve Yayıncılık, 511 10 05
Baskı: Özal Matbaası, 520 60 58

Abone olmak için PTT'den 666 043 Nolu Posta çeki hesabına Berrin Taş adına 120.000 TL. yatırmanız yeterlidir (Öğrenci - Öğretmen 100.000 TL, Yurtdışı 50 Mark)

İnsancıl'a gönderilen ürünler, yayımlansın ya da yayımlanmasın geri verilmez.

İÇİNDEKİLER

Cengiz GÜNDOĞDU
Biz Neyın Temsilcisiyiz 1
Afşar TİMUÇİN
Şiirin Dılı 3
Sennur SEZER
Şiir Yabancılaşma ve İletişım 6
Cengiz BEKTAŞ
Getirdiğim (Şiir) 7
Berrin TAŞ
Yabancılaşan Şıirin Lirizmı 9
Cemile ÇAKIR
Şiirde Yeni..... 15
KenanSARIALİOĞLU
Acı (Şiir) 17
Sevgi İYİ
Heıddegger'de İnsanın Özü Ya da İnsanın İnsanlığı: "Hümanizm" 18
Ayhan ERGÜN
Dörtköşeye Sinmiş Üç Kişi (Şiir) 19
Füsun ERBULAK
Tutkular da İntihar Eder 21
A. Necmettin BORTEÇİN
Sistemın Bütün Kavramlarını Reddediyorum 22
Azmi HENDEKÇİ
O Çocuk (Şiir) 25
Sadık ALBAYRAK
Skolastık Tartışmadan Çıkış 26
Ali BALKIZ
Komünden Kalma Bir Sokak 29
Sabahattin YALKIN
Güneşlenen Zaman (Şiir) 30
Kadir YERCİ
Büyülü Söz 31
Hasan AKARSU
Sınav (Şiir) 33
Osman BOLULU
Güncelde Düğümlenmek 34
Bozan YAMAN
Şaırın Diyalektiği (Şiir) 35
MüfitGÜRGÜN
Burjuva Gerçekliği.. Karşı Gerçeklik... İnsanın Kalkışması ...36
Turgay TOPAL
Geliyorum (Şiir) ...37
Eylem
Paytaht'tan Notlar 38
Ülkü ÇADIRCI
Düş musün? (Öyku) 39
Betül TARIMAN
Geceyle Gelen (Şıir) 40
Bertholt BRECHT
Bizden Sonra Doğanlara (Şiir) 41
CengizGÜNDOĞDU
Yıldız Güncesi.. 42
Arife Kalander ÖNEL
Sevmeler Olmasa Donacağız (Şiir) 43
DenizGÜNER
Aşkla (Şiir) 47

BİZ NEYİN TEMSİLCİSİYİZ

Bilinçli bilgisiz dedim Mehmet H. Doğan'a... tuttu. Bir konferansımda da söyledim. İnsan, çağının en üst noktasını kavramak zorunda. Felsefe nerde... fizik nerde... toplumsal süreçler nerde... Milimetrik yaşamak zorundayız. Felsefe... fizik... toplumsal süreçlerden bana ne... ben edebiyat eleştirmeniyim... şairim... yazarım diyen ayak altında dolaşmasın. Gitsin evinde otursun. Sussun. Ama bilinçli bilgisizler konuşmaya devam ediyor... Sanatta Star Sistemi geçersiz dedik ya, bilinçli bilgisiz konuşuyor. İnsancıl'ın geçersiz dedikleri geçerliymiş... çünkü onlar gerçekmiş... varmış... üretimlerine devam ediyorlarmış.

Geçerli... gerçek... üretim üstüne bir dakika düşünmeyen... algılarını... günlük yaşantısını bilgi sanan bu bilinçli bilgisizleri okurken cız ediyor yüreğim.

Bilinçli bilgisizler... dinleyin. Engels, **Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu** adlı eserinde darkafalı liberallere bu kavramları anlatır. Hegel'in bir sözü var. "Gerçek olan her şey aklidir ve akli olan her şey gerçektir" Engels söylüyor. Hegel'in bu felsefi önermesini 1800'lerde Almanya'da Heinrich Heine dışında kimse anlamıyor. Engels anlatıyor. "Hegel'e göre varolan her şey, hiç de veri olarak gerçek değildir. Ona göre gerçek olma niteliği ancak aynı zamanda zorunlu olanda bulunur 'gerçek' kendi gelişimi içinde zorunlu olarak belirir."

Engels devam ediyor. "Hegel'e göre gerçek olmak, zaman ve şartlara bakılmadan, belli bir toplumsal veya siyasi durumun, hiçbir şekilde tabii hakkı sayılabilecek bir özellik değildir. (...) 1789 Fransız krallığı o kadar gerçek dışı, yani zorunluluktan o kadar yoksun ve o kadar akıl dışı bir hale gelmişti ki, Hegel'in her zaman en büyük şevkle sözünü ettiği Büyük Devrim tarafından yok edilmesi gerekliydi. Dolayısıyla burada krallık gerçek olmayandı, devrim ise gerçek olandı. İşte böylece, gelişim boyunca, evvelce gerçek olan her şey gerçek dışına düşüyor, gerekliliğini, yaşama hakkını, akli niteliğini yitiriyor."

Hegel felsefesinin devrimci niteliği tam burda İşte. Hegel "nihailiği" kırıyor. Engels söylüyor. Hegel'in felsefesi, engin bir alanı kapsıyor...

Şimdi burda duralım. Bilgisizliğini kırmak isteyen Engels'i okusun. Ben devam ediyorum. Sanatta Star Sistemi gerçek değil. Ne üretirse üretsin gerçek değil. Çünkü Sanatta Star Sistemi kapitalist sistemin sanatı... Engels söylüyor." Her aşama doğumunu borçlu olduğu şartlar ve dönem içinde gerekli ve dolayısıyla meşrudur, fakat kendi sinesinde yavaş yavaş gelişen yeni ve üstün şartlarla karşılaşınca hükümsüz ve sebepsiz hale gelir "

Herkes şunu bilsin. Kapitalizmin insana vereceği tek bir değer yoktur. Kapitalizm "hükümsüz ve sebepsiz hale gelmiştir." "Kapitalizmin sanatı da hükümsüz ve sebepsiz hale" gelmiştir.

Yalın iki örnek. Ödüller, Sanatta Star Sisteminin hükümsüzlüğünü... sebepsizliğini gösteriyor. Avni Dilligil ödülünü alan onurlu sanatçılar bu ödülleri geri veriyor. Zeliha Berksoy, Gencay Gürün'ü geçersiz ilan ediyor.

1993 yılı ÖSS'de bir sorudan önce şöyle bilgi veriliyor "Dergilere gönderdiği yazılar 'Ama siz tanınmıyorsunuz' diye geri çevrilen bir genç 'Öyleyse ben de tanınırım. Ödül mü istiyorsunuz? Onu da alırım' demiş. Merak ediyorum, bu genç, yüzyılımızın en önemli romanlarından birinin tam onbir yılda ve dört kez yazıldığını biliyor mu acaba? Ya da bir Türk romanın ödül almasına karşın daha ikinci baskısı yapılamadan bir kitap pazarcısına kiloyla satıldığından haberi var mı?"

Star Sistemi'ni savunan liberallerin bu olguyu açıklaması gerekir. Sanatın yaratım süreci sıfırlandı ödüller yüzünden. Genç insana sayfalarımızı açtığımız için kötü eser yayımlıyoruz diye suçlanıyoruz liberallerce. Ama yıllar önce başlatılan mücadele bugün yüksekokullara giriş sınavında soru olabiliyor.

Bu sayıda Füsun Erbulak'ın bir yazısı var Star Sistemi eleştirmeni bilinçli bilgisiz, Füsun Erbulak'ı edebiyattan silmek istiyor Liberaller korkudan susuyor Ama o liberaller Star Sistemi'ni eleştiriyoruz diye üç dergide birden bize saldırıyor.

İnsancıl'ın geçersiz saptamasını kavrayamayan liberaller bütün bunların geçici olduğunu sanıyor Onlara göre tarih bitti. İnsanlık son noktasına geldi. Ufak tefek arızalar olsa da... her şey düzelecek. Mükemmel toplum kapitalizmde kurulacak. Bu inkarcı liberaller şunu bilsin. "Bilgi için olduğu gibi, tarih de, insanlığın mükemmel ve fevkalede bir durumuna vararak seyrini tamamlayamaz."

İşte bunlardan ötürü bir kez daha söylüyorum. Sanatta Star Sistemi, hükümsüzdür... sebepsizdir... geçersizdir Bunu liberallerin göremeyişi hiç derdim değil. İnandıkları mutlakla birlikte çürür giderler altı üstü... Ama biz... İnsancıl Emekçileri "yavaş yavaş gelişen yeni ve üstün şartların" temsilcileriyiz. Bizim düşüncemizin "görünürde varolan gerçekler ne kadar çelişirse çelişsin, gerçek haline gelmesi mukadder."

Ben burdan... durduğum yerden bunu görüyorum. Özgürleşen... insanî sanatla gelişen... güzel aşklar yaratan insanı...

İşte biz bu ülkünün temsilcileriyiz. Bizim varlığımız Sanatta Star Sistemi'nin geçersizliğinin belirgin kanıtı....

Cengiz GÜNDOĞDU

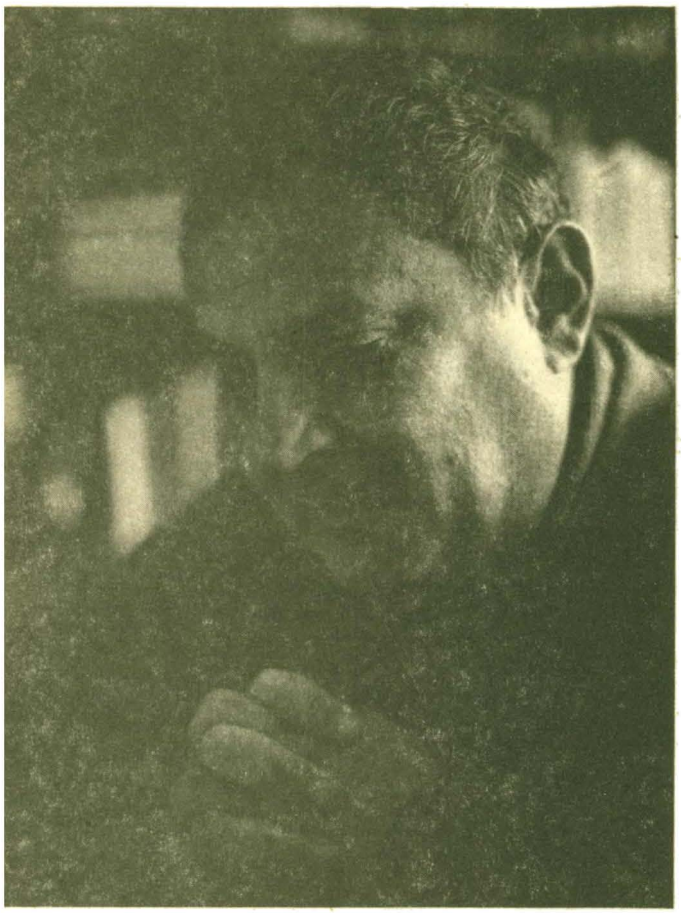

AFŞAR TİMUÇİN

31 Ağustos 1939'da Akhisar'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Fransız Filolojisi ve felsefe öğrenimi gördü. Kanada'da Montreal Üniversitesi Felsefe Fakültesi'ni bitirdi. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde de Fransızca okutmanlığı yaptı 1970'de Felsefe doktoru 1980'de Batı Felsefesi Tarihi doçenti 1992'de profesör oldu.

1975'den beri Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuarı'nda dersler vermektedir

YAYINLANAN ESERLERİ

Çöl (Şiir- 1968-1990). **Destanlar** (Şiir 1983-1992), **Descartes** (İnceleme- 1972-1976), **Böyle Söylenmeli Bizim Türkümüz** (Şiir- 1974-1990), **Yarına Başlamak** (Roman- 1971-1975), **Aristoteles Felsefesi** (İnceleme 1970-1976), **Nazım Hikmet'in Şiiri** (İnceleme- 1979-1991), **Savaşçı Türküleri** (1980-1990)- **Descartes Felsefesine Giriş** (İnceleme), **Gece Gelen Eski Dost** (Roman 1983), **Denizli Pencere** (Öykü 1981-1991), **Boş Beşik** (Şiir 1981-1990), **Kıyılar Durunez** (Roman 1983), **Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları** (İnceleme 1984), **Niçin Yapılsalcılık Değil** (İnceleme 1984), **Hey Benim Güzel Sevdalım** (Şiir 1984), **Niçin Varoluşluk Değil** (İnceleme 1985), **Neden Bazı Akşamlar** (Öykü 1985), **Gerçekçi Düşüncenin Gelişimi** (İnceleme 1985), **Estetik** (İnceleme 1987), **Sevmek Ne Güzel Şeydir** (1991), **Gerçekçi Düşünce Gerçekçi Sanat** (1992), **Düşünce Tarihi** (İnceleme 1992), **Bu Sevda Böyle Gider** (1991)

ŞİİRİN DİLİ

Afşar TİMUÇİN

Sanat gerçekliğin çok özgün sunumlarını içerir. Gerçekliğin yoğun bir biçimde yansıdığı sanat yapıtı, gerçeklikle ilgili kaba görünümleri değil, gerçeklikle ilgili apayrı bir yorumu ortaya koyar. Sunumla gerçeklik arasında kökel bir bağ vardır, görünüşleri ayrı da olsa özleri bir olan, bir olması gereken bu iki şey bilinçte ya da duygu ve düşünce dünyamızda birbirine kavuşur. Bilinç gerçeklikten giderek yapıtı kurarken yapıtı gerçekliğin anlamlarıyla bezer. Sanat yapıtını, gerçekliği açıklamak üzere gerçeklikten süzen ya da damıtan bilincin kendisidir. Bilinç yapıta güçlü ya da yoğun bir anlam kazandırabilmek için onu özgün bir yapıya kavuşturur. Gerçekliğin benzersizde yakalanması, gerçekliğin özel bir görünümünün ortaya konulmasıdır. Burada benzersizlik bir üstün olma gösterisi değil, bir açı olma, bir açıya göre yetkin olma durumudur. Gerçekliğin sunumu olan sanat yapıtı gerçeklikten çıkmıştır, gerçekliği yoğun bir biçimde yansıtır, ancak o gerçekliğin ta kendisi değildir, tam tersine yapaydır ya da kurgusaldır, gerçekliği sunan ya da dışlaştıran bir başka gerçekliktir. Açıkladığı gerçekliği doğrudan doğruya göstermediği gibi hiç andırmayabilir de. Ama gene de biz onda bir gerçekliğin ruhunu buluruz. Gerçeklik ve gerçekliğin sunumu iki ayrı gerçekliktir.

Eskilerin sandığı gibi yapıt gerçekliğin öykünücüsü değildir. Öykünmecilik kişiliksizliktir, sanat yapıtı tepeden tırnağa kişiliktir. Gerçekliğin açınlayıcısı olmak başka gerçekliğin kuklası olmak başka şeydir. Eski sanat kuramları ülkücü düzeyde de gerçekçi düzeyde de **mimesis**'i temel alıyor, sanat her şeyden önce gerçekliğin sadık bir sunucusu olsun istiyordu. Ancak eskinin sanatı gene de hiçbir biçimde basit bir gerçeklik taşıyıcısı olmamıştır. Zaten **mimesis** de hiçbir zaman kaba gerçekçiliği duyurmaz bize. Aristoteles de çok iyi biliyordu, sokağın verdiği heyecanla sahnenin verdiği heyecan başka başkaydı. Gene de **mimesis**'de her zaman bir kopya çıkarma eğilimi vardır. Eskinin kuramcıları ne düşünmüş olurlarsa olsunlar, eskinin sanatı gene de basit bir gerçeklik aktarıcısı olmamıştır. Tarihöncesinin mağara ressamı öykünmeci olmak isterken yaratıcı oldu. Sanatın inançla koşullandığı en eski zamanlarda özel olarak **sanat yapmak** diye bir sorun elbette yoktu. Ama insan gene de o zamanlar ve her zaman sanat yapmıştır, gerçekliğin kopyasını çıkarmak yerine gerçekliği özgün biçimlerde ve simgelerde yansıtmıştır. Mısır'dan bize kalmış olan **Bronz kedi** yontusu da kedi türünün basit bir örneği olmaktan çok ötededir, her şeyden önce bir dinamikliği, bir gerilimi yansıtır, kendi ölçüleri içinde bir görkemlilik örneği ortaya koyar. Çünkü bu yapıtlar bir nesneyi belirleyen biçimler olarak kalmazlar, özellikle o nesneye özgü ya da o nesneye yansıtılmış anlamları yansıtırlar. Milo'nun **Venus**'u yalnızca ölçüleri çok uygun kadın imgesiyle değil, duruşundaki ve özellikle yüz çizgilerindeki ince anlamlarla bizi kendine bağlar. Roma imparatoru Caracalla'nın büstü de bir kişiyi tanıtlamaktan ötede çizgilerinin kesin ve derin görünümüyle görkemin, kararlılığın, bükülmezliğin simgesi gibidir.

Gerçeklik her zaman dolaysız, sunum her zaman dolaylı ya da simgeseldir. Eskinin sanatçısı güçlü anlatıma ulaşabilmek için sık sık simgelere başvuruyordu. Çağımızın sanatçısı tepeden tırnağa simgelerle çalışıyor Bugün sanatın dili yalnızca ve yalnızca simgeseldir, şiirin dili de yalnızca ve yalnızca simgeseldir. Sanatçı, sanatının gereklerine göre, doğadan elde ettiği gereci kendince biçimliyor, böylece sanatının dilini oluşturuyor. Gündelik dil bir gerçeği kabaca anlatmaya yetse de sanat kurmaya yetmez. Müzikçi doğadaki sesleri, ressam doğadaki renk-biçim bileşimini, şair de gündelik dili simgeler oluşturmaya elverecek biçimde bıçimleyerek yeni bir dil kurarlar Gündelik dili şiir adına olduğu gibi kulladığımız zaman bir şeyi anlatabiliriz ama anlatımımız sanatsal olmaz. Sanatçı geniş çerçeveli bir gerçekliği ya da gerçeklikler bütününü simgelere sığdırarak az sözle çok şey anlatmak ister. Bir şiirin içeriği boyundan çok büyüktür, bazen neredeyse bütün bir dünyadır. Her şiirde her simge neredeyse ayrı bir dünya oluşturur Sanatsal olmayan anlatımda duygu-düşünce bütünü simgelere götürülmediği için bütün derinliğiyle ve bütün genişliğiyle açıklanamaz. O durumda ortaya konulan ürün şiirden başka bir şeydir, belki de bir **manzume**dir.

Bunu burada bir örnekle, daha doğrusu iki örnekle açıklamak istiyoruz. Birinci örnek bir düz anlatım örneğidir, bir manzume örneğidir, ikinci örnek bir şiirdir, simgelerle örülmüştür. Birincisi Faruk Nafiz Çamlıbel'in, ikincisi Jules Supervielle'indir. Her iki ürün de aşağı yukarı ortak bir temayı işlemektedir. Önce Faruk Nafiz Çamlıbel'in **Oğluma** şiirini okuyalım. Yalnız şunu hemen söyleyelim, amacımız burada Faruk Nafiz Çamlıbel'i hırpalamak değildir Şairin ince simgelerle örülmüş nice güzel şiiri de vardır. Okuyalım.

OĞLUM A

Biliyorsun ki, Oğlum, ortada ne sen varsın,
Ne seni yeryüzüne getirecek bir anne:

Birgün cihana gelmek mukadderse anlarsın,
Bu gelişten gözümü, göynümü yıldıran ne?

Hergün sabanbaşında topladığın kederler
Seni yorgun çıkarır sabahın altısına,
Çalışkan ellerine bakanlar kirli derler,
Leke derler alnında güneş karaltısına.
İnce belin bükülmez zamanın dizlerinde,
Öpülen eteklere ayağını silersin.
Yoksulluğun yüzerek sonsuz denizlerinde
Gördüğün her kıtaya açıktan dişbilersin...

Ayağından çarıklar dökülür parçaparça,
Gözyaşların çürütür gömleğinin kolunu.
Bir lokmanın ardında dolaşır haftalarca,
Sürgün gibi gezersin kendi Anadolunu!

Fazilet arkadaşın, hakikat yoldaşınla
Seyredersin yabancı bir ufkun baharını,
Bulutları delsen de yükselen dik başınla
Sonunda bir dişiye maledersin varını.

Akşamları bir camın
önünde, seni değil,
Elindeki çıkını gözetleyen
karındır.
Hakkın önünde eğil,
zulmün önünde eğil!
Taçlar bile cihanda eğilen
başlarındır...

Derdim, omuzlarına
yükolmasın bu varlık,
Derdim, oğlum ne haktan,
ne kuldan bir şey umsun.
Nasip olmaz kimseye bu
kadar bahtiyarlık
Ki sen benim doğmamış,
doğmayacak oğlumsun!

Aşkın Ayrancıoğlu

Görüldüğü gibi bu şiir de simge açısından oldukça eksikli olmasına karşın tümüyle simgeden yoksun değildir. "**İnce belin bükülmez zamanın dizlerinde / Öpülen eteklere ayağını silersin**" gibi, "**Yoksulluğun yüzerek sonsuz denizlerinde / Gördüğün her kıtaya açıktan dişbilersin**" gibi çok etkili simgeler de dikkatimizi çekmektedir Ancak bu şiirde gündelik dil büyük bir ağırlıkla kullanılmaktadır. Oysa Jules Supervielle'in **A une enfant** (Bir çocuğa) şiirinde baştan sona simgeler belirleyicidir Onu da benim aceleye getirilmiş, pek bir şeye benzemeyen çevirimden okuyalım.

BİR ÇOCUĞA

Kapıların ve duvarların oralarda sesin
Beni, şiire gizlenmiş beni gelir bulur odamda,
Ey benim çocuğum, ey çocuk,
Sen ki çiçeklerle ve kokulu otlarla azar azar süslenen
sepet gibi şaşkınsın

Bir köşede unutulduğunu sanan bir sepet gibi,
Bakıyorsun benden yana ormanın tam ortasında
yolu gösteren ok gibi,
Görünüm şöyle böyle seçiliyor,
Uzakları karıştırabiliyor insan
Ama gene de belli.

Ey yoksunluk!
Sen de iyi bilmiyorsun küçücük entarin üstünde var
mı yok mu
çıplak ayakların şıpıdık terliklerinde var mı yok mu
Gözlerin senin mi değil mi, gözlerinin şaşkınlığı
senin mi değil mi
sen de iyi bilmiyorsun,
Bu dolgun dudaklar bu ölçülü sözler senin mi değil
mi?
Yalnızca bütün bu kozalaklar ve sonsuz iğne
yapraklarla
göğü bahçeden ayıran bu ağaçlara yukarıdan aşağıya
bakmaya mı hakkın var?

Gök öyle geniş ki belki de
onun altında
senin yaşında bir çocuğa hiç
yer yok
O kadar boşluk bizi sanki
yeterince
yokmuş gibi boğarken
Sana gene de büyük
insanların yaptığı gibi
Tüm evrene sağır
devinimiyle katlanmak
yaraşır;
Karıncalar ve karınca
yavruları nasıl yapıyorlarsa
işte öyle

Yollarda apayrı hızlarda
koşulmuş hayvanları
toplayabilmek için ne
yapmalı?
Ne yapmalı deniz üstünde ateş taşıyan gemilerin
kazanlarını toplayabilmek için?
Evlerde baba diye adlandırılan kalın sesli
o koca şeyden
Sağlanan çareyi bulabilirdi gözlerin gözlerimde
Dünyaya dupduru bir bakışla bakmak yetmeseydi eğer.

Bu şiirlerden biri bize düz anlatımın örneğini verirken öbürü simgesel anlatımı örnekliyor. Birincideki apaçıklık ikincide yok, çünkü simge her zaman bize anlama ulaşabilmemiz için dar yollar gösterecektir. Bu dar yollar anlama açılan gerçek yollardır. Bundan bir **şiirde kapalılık zorunludur** savı çıkarmak elbette doğru olmaz. Çünkü şairin amacı bizi anlama olabildiğince kolay yöntemlerle ulaştırmak olacaktır Anlama bir çırpıda girmemizi engelleyen onun yoğun anlatımcı yapısıdır Bu arada Jules Supervielle'in şiirini en yetkin simgelerle kurulmuş bir şiir örneği diye belirliyor da değiliz. Biz yalnızca simgesel olmayanla simgesel olanı yanyana sergilemek istedik.

SENNUR SEZER

Şair ve yazar. 1943'te Eskişehir'de doğdu. İstanbul Kız Lisesi'nde okudu. Okuldan sonra Taşkızak Tersanesinde 1959-1965 yılları arasında muhasebe memurluğu yaptı. 1965-1968'de Varlık Yayınevi'nde redaktör olarak çalıştı. 1960'da haftalık Büyük Gazete dergisinde röportaj yazarlığı yaptı. 1972-1974'te Cumhuriyet gazetesinde düzenli olarak resim eleştirileri ve röportajları yazdı.

1967'de öykü yazarı Adnan Özyalçıner'le evlendi.

İlk şiiri, 1958'de Sanat Dünyası dergisinde yayınlandı. Öteki şiirleri belli başlı sanat ve edebiyat dergilerinde yer aldı.

1980'de yazı ve şiirlerinde kadın haklarını savunduğu için Kadınların Sesi dergisince **8 Mart Ödülü**'ne değer görüldü.

1987'de "Bu Resimde Kimler Var" adlı şiir kitabı ile Halil Kocagöz **Şiir Ödülü**'nü aldı.

1990'da Adnan Özyalçıner ile birlikte yazdığı "Keloğlan ile Köse" adlı öykü kitabı ile **Sıtkı Dost Çocuk Edebiyat Ödülü'nde Birincilik Ödülü** 'nü kazandı.

1992'ye kadar Hürriyet Gazetesi yayın bölümünde redaktörlük yaptı. Hürriyet Gazetesi Avrupa Baskısında haftalık kitap tanıtma yazıları da çıkan Sennur Sezer, Hürriyet'in çıkardığı Elele dergisinin sürekli yazarı oldu. Şimdi serbest yazarlık yapıyor

İnsan Hakları Derneği'nin kurucu üyesi olan Sennur Sezer. Türkiye Yazarlar Sendikası, Dil Derneği ve P.E.N. Yazarlar Derneği üyesidir Şiir Kitapları: **Gecekondu** (1964), **Yasak** (1966), **Direnç** (1977), **Sesimi Arıyorum** (1982), **Kimlik Kartı** (1983, ilk üç kitaptan seçmeler), **Bu Resimde Kimler Var** (1986), **Afiş** (1991), **Uçuk Seçik Şiirler** (1991 Şiir seçkisi), Çocuklara yönelik kitapları: **Gerçeğin Masalı** (şiirler, 1979), **Sümüklü Böceğin Masalı** (şiir, masal, 1989) **Keloğlan ile Köse** (öykü, 1989, Adnan Özyalçıner ile birlikte), **Hasır Ören Padişah** (masal, 1991)

ŞİİR YABANCILAŞMA VE İLETİŞİM

Sennur SEZER

Bu konu, şiirin bir iç meselesi. Belki de yalnızca şairin bir sorunu. Bu yüzden bir yüksek sesle düşünme biçiminde yazıldı. Şiir, yabancılaşma ve iletişim konusunu irdelemeye çalıştığım bu denemeyi, tek tek sözcükler biçiminde izlememenizi istiyorum. Konuşmamı izleyecek tartışma bölümünde bu konunun içindeki "kavramların diyalektik karşılıklarının belirtilmesi" ya da "bir sözcüğün kullanılış amacı" gibi ayrıntılar üzerinde değil, yazının bütünü üzerinde tartışmak istediğimi de belirtmek istiyorum. Çünkü ayrıntılara yoğunlaşan ilgi bütünün anlatmak istediğinden uzaklaştırabilir. Şimdi, konumuza dönebiliriz: Şiir, yabacılaşma ve iletişim. Bu üç sözcük, şiir sanatının özetidir bence. Şair hangi dünya görüşünü taşırsa taşısın. Bir kendini ifade biçimi olan şiir hangi sanat akımının içinde olursa olsun. Okurun önemli olmadığını, okurun ya da eleştirmenin yargılarını yoksadığını söyleyen şair de bir iletişim kurma isteğindedir. Bu iletişimin, sıradan okurla kurulmak istenmediğini, tartışılmak, yargılanmak benzeri irdelemelerden uzak kalmak dileğini görebiliriz bu tür bir ifadede. İletişim isteği okurda da yoğundur Bu istek, yalnızca, toplum için yazdığını söyleyen şairlere gösterilen ilgide yoğunlaşmaz üstelik. Okuru hiçlediğini söyleyen, sanatı sanat için yapığını söyleyenler de yoğun bir ilgi görürler Bu ilgi, o ozanı lanetlemek biçiminde olsa da. Okur, şiirle iletişim kurmak ister. Bu istek, yalnızca şairi ve anlattığını anlamak isteği değildir. Kendini anlatmak için de bir araç arama isteğidir. Burada ben de bir başka yazarı araç olarak kullanacağım. Michel del Castillo adlı İspanyol romancının bir şairin şiirinin toplumsal etkilerini anlattığı satırları okuyacağım: "Bizim arkadaşlığımız silah arkadaşlığı değildi. Evimize girip bizi tehdit ettikleri için katılmıştık savaşa. Aslında bizim kardeşliğimiz şiire dayanıyordu: sessizlikten kurtulmak amacıyla uçmaya davranan sözcüklerin titreşimlerine elle tutulamayan o çırpıntılara dayanıyordu. Karanlıkta bir kanat çırpışı gibi. Aniden fısıldanıvermiş bir sın gibi (...) Can veren bir kin ve unutulmuş bir neşe duymaya başlıyorduk."

Castillo, anlatının kahramanını bunca duygulandıran, eyleme iten şiirlerin gizini şöyle açıklar: "Ulusların, hükümetlerin kurulmasından, hatta tanrılardan ve onların mabetlerinden de eski bir düzendi bu; adaleti mümkün kılan, güzelliğin aktığı sözcüklerin düzeni. "Bir roman kahramanı olan Castillo'nun şairi, tüm ulusu peşinden sürükler. Bunu düzeltelim. Peşinden değil, şiirlerin ardından. Çünkü, o şiirlerinde anlattığından ayrı bir hayat sürer. Şiirlerinde savunduklarına yaşamıyla karşı çıkar. şiirlerinde anlattıkları yaşananlardan farklıdır. Çıkar uğruna, karşı olduklarını da över. Ama onun bir hain, bir söz cambazı olduğunu bilenler bile şiirlerinden cayamazlar. Çünkü, onun hain oluşu insanların "güzelliğe olan gereksinimlerini azaltmaz." Onun dizelerinde "bin yıllık bir kültür" dile gelmektedir. "Yağmalanmış bir kültür." Onun dizeleri unutulduğunda insanlar "anısız, belleksiz, aşklarını korkularını, ihanetlerini, ifadeden aciz kalacaklardır " Castillo'nun şairi düşsel bir şairdir Ancak roman gerçekliğinin yanında varolmuş ya da varolacak şairlerden ayrıntılar taşımaktadır. Yazdıklarıyla topluma gösterdiği yüzünden bir başka yüzü olabilir bir şairin. Belki de, tek gerçek şiirdir. Ütopyaların yazarlarının ülkelerine şair girmesini yasaklamaları, dinlerin yandaşları olmayan şairleri cehennemlik saymaları bu gerçekliğe dayanır Şairin yalancılığına Castillo, anlattığı şairin ihanetini "estetik" gereği de sayar. Tam bu noktada, şairliğin yalancılık olup olmadığını düşünebiliriz. Ya da konumuz gereği yabancılaşmanın bu ikilemdeki yerini. Ben felsefeci değilim. Onun için Marks ve Hegel'in "yabancılaşma" konusundaki tezlerini, bir kaynaktan aktaracağım. Burada altını çizmek istediğim yer ustaların söz

GETİRDİĞİM

Sana bütün günü
Getiremezdim ki
Küçücük bir karanfil işte yaban
Kent değmemiş

Geyikleri mi getireydim
Ormanı mı
Bütün sesleri
O bana
Nerdesin
Diyen kadını mı

Belki de suyu bekliyordun
Yosun tutmayan
Belki de o kaygan kayayı
Binlerce yıl önce kıpkızıl akmış olan

Al işte
Hepsi burda
Şu küçücük çiçekte

Cengiz BEKTAŞ

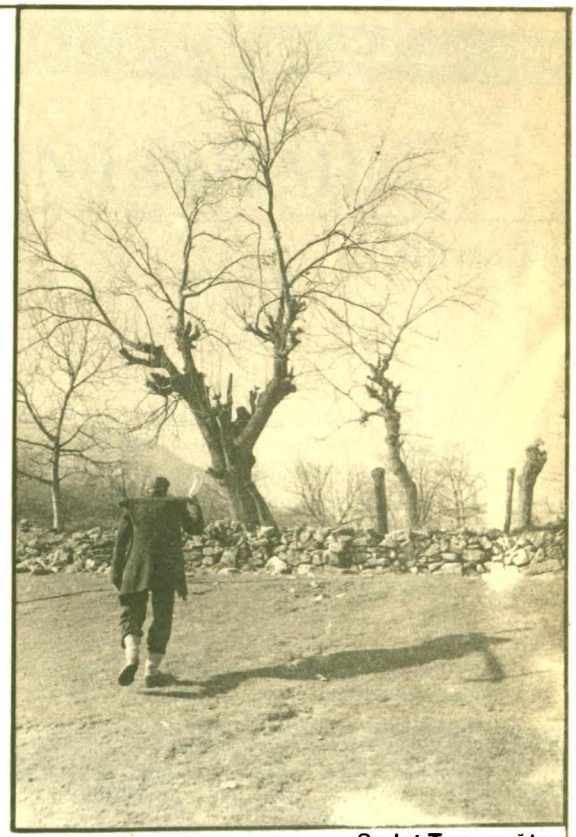

Sedat Tosunoğlu

ve soyutlama üstüne söylediklerinin özetidir: çünkü yabancılaşma yalnız fikirlerde değil, insanın öz varlığında da ortaya çıkar. İnsanoğlu başlangıçtan beri doğanın karşısındadır. Doğayla mücadeleye giren ona egemen olmaya çalışan insan emek, toplum, zeka, dil gibi silahları kullanır. Bu silahların kullanımı tehlikeli bir gelişimi de taşır içinde. Toplumun, emeğin, zekanın, dilin "mutlak, aldatıcı ve baskı altına alıcı kullanımı" yabancılaşmaya yol açabilir.

Toplum, üyelerinden bir bölümü için bir baskı aracı olabilir. Emek, ezici ve adaletsiz bir görev durumuna girebilir. Düşünce ve bilim insanlığın felaketine yol açabilir. Konumuzla ilgili yabancılaşma da, dilin yabancılaşmasıdır. Bence önemli olan, ve tüm öteki yabancılaşmaların anasıdır: "Düşüncenin gelişmesi için gerekli ve yararlı olan dil somut özünü yitirirse düşünceye ters düşebilir, yalnızca katıksız soyutlamalar üretmekle kalır, kavramlar metafizik ve yanıltıcı bir soyutlama haline gelir."

Burada önümüze çıkan tehlikeli soru şudur, yabancılaşmadan kurtulmak için soyutlamadan kaçınmalı mıyız? Bu soruya ben kendi adıma hayır demek zorundayım. Çünkü sanatın, özellikle şiirin temelinde soyutlama vardır. Bu soyutlamanın "katıksız bir soyutlamaya" dönüşüp dönüşmemesi de, şairin seçimine bağlıdır. Okur da kendi şairini aynı özgürlükle seçer. Bir başka yabancılaşmaya geçmenin sırası sanıyorum. Şairin hep yaşamak zorunda olduğu bir yabancılaşma ve yabancılaştırma eylemine. Şiir, bence gündelik ve sıradan sözcüklerden gündelik ve sıradan olmayan bir anlatımı yaratmaktır. Bu dönüştürüm, hem dili hem insanı yabancılaştırır Şair bir dışardan bakma, sözcükleri olduğundan başka anlamda kullanma durumunu yaşar Dünyayı sözcükler ve görüntülerle kavrar Öte yandan seçiminde, iletişimini sağlamak için de doğru bir yol bulmak, zorundadır. Bir ağıtın bir şenlik türküsü sanılması işten değildir çünkü. Kullanması gerekli yöntemlerden bir başkası da yabancılaştırma'dır. Brecht'in tiyatroda yaptığı biçimde. Bütün bu yapılanların açıkça görünmesi değil görünmemesidir önemli olan üstelik. Şair bir başka çelişkiyle daha karşı karşıyadır: Gerçeği yansıtmaya da çalışsa gerçekle uyuşmamak zorundadır

Ben bu konuşmada, şiir ve şiirin sorunları, daha doğrusu şiirin yazılış ve algılanış süreçleri içindeki sorunları dile getirmeye çalıştım. Şiirin belli kalıplarla açıklanamayacağını, tanımlanamayacağını söylemek istedim Bir şiirden sözederken "dizeleri bana güç verirdi. Bir yaz göğü kadar geniş sözcükler Onları unuttuktan sonra bile belleğimde ışıldamayı sürdürdüler" diyebiliyorsak bu büyünün nedenlerini düşünmemiz gerektiğini anımsatmak istedim. Çünkü şiir, bugün her şeyden daha fazla saygı duyulması gereken bir sanat dalıdır Yabancılaşma ürünü olduğu halde yabancılaşmayı önleyecek bir söz oyunu. Düşüncenin, soru sormanın, hayır demenin tek koruyucusu.

BERRİN TAŞ

Berrin Taş. 1957 Kayseri doğumlu. Adana'da büyüdü. Adana Kız Lisesi'ni bitirdi. Sonra İstanbul'a yerleşti.

İnsana Gecikmeden (1992) adlı şiir kitabı var

YABANCILAŞAN ŞAİRİN LİRİZMİ

Berrin TAŞ

Ne yapması, nasıl davranması gerektiği hakkında yargıları oluşmamış. Herşeye katılabilir ya da herşeyi reddedebilir. Neye katıldığına karar vermek için kendisinin düşünmesi gerekmiyor. Kendinden önce yaşayanların davranışlarını yinelemesi ya da çevresinde gördükleriyle uyum içinde davranışlar göstermesi bekleniyor. O bunu biliyor... belki bildiğinin ayrımında değil ama en azından seziyor. Kendi değerlerini oluşturabilmek için içindekileri gösterebilmesi gerekli. Yaşadığı toplumla etkileşimini sağlayacak düşüncelerini duygularını hiç korkmadan gösterebilme eylemi gerçekleşemiyor. Varlığının yansısını yaşamına katılmış olarak göremiyor. Sanki kendisine sunulmuş kalıtı hiç sorgulamadan harcamaya başlayan bir mirasyedi gibi hazırdaki yaşamı tüketiyor. İşte bu değerlerini yitirmiş, kendine yabancılaşmış insanın görüntüsüdür.

Çağdaş Toplumun Bunalımı'nda Barlas Tolan yabancılaşmanın boyutlarını ve insanda yarattığı tepkileri irdeliyor. Maddesel yaratma yoluyla yani insan emeğinin kendi dışında bir gerçeklik olarak somutlaşmasının öznel boyutunun güçsüzlük duygusu olduğunu... zihinsel ve tinsel yaratımı karşısında yabancılaşmacının öznel boyutunun anlamsızlık duygusu yarattığını... diğer insanlar ve toplumsal ilişkilerdeki yabancılaşmanın öznel boyutunun toplumsal yalnızlık, ölçüt yokluğu veya yetersizliği, aşırı uyum olduğunu söylüyor.

İnsanın zihinsel ve tinsel ürününün kendisine egemen olmasını yaratan durumun dinsel ve bilimsel alanlarda insan yaşamının ve etkinliğinin anlamını büyük ölçüde yitirmiş olmasının, doğal ve toplumsal güçlerin etkinliğinin açıklanmaya çalışılmasıyla belirginleştiğini söylüyor. Barlas Tolan'ın söylediklerinin yaşamdaki karşılığı din düşüncesinin dayattığı yaşama biçiminin hangi sınıfın felsefesini savunuyor olmasında aranmalıdır

Din, insanın doğasıyla mücadelesi sırasında açıklayamadığı oluşumları bir büyük güce dayandırma gereksinmesinden doğmuştur. Kendi zihninin yarattığı bu gereksinim yüzyıllar boyunca insanı egemenliği altına almış her çağda o çağın geçerli kültürünün sanatının, felsefesinin oluşturucusu ve koruyucusu olmuş... yaşamdaki etkinliğini insanın yerine sürdürmüştür. İnsan sanki dinin kendi zihinsel etkinliği olduğunu unutmuş ve yarattığının kendine karşı oluşturduğu değerleri, yaşamının mutlak öğesi olarak kabullenmiştir. Bu kabulleniş insanın din, bilim, felsefe ve sanatla ilgili etkinliğinin anlamını yitirmesine neden olmuş yerine kaderci bakışın getirdiği hiç değişmeyen bir dünya tasarımının sürdürülmesine zemin hazırlamıştır. Bu aynı zamanda burjuva ideolojisinin dayattığı değerlerin toplumun yaşamında oluşturduğu yabancılaşmanın açıklamasıdır. Bu yabancılaşmanın insan davranışlarına yansıması mutlakçı düşüncede aranmalıdır.

Bu düşüncenin yaşama getirdiği ne olabilir. Bütün değerleri yargıları önceden belirlenmiş bir toplumda insanın duygularını düşüncelerini geliştirmesine arayışa girmesine hiç gerek yoktur. Yalnızca toplumdaki kurallarla belirginlik kazanan gelenek ve göreneklerle yerleşikliği korunan değişmezliği savunulan hazırlanmış formüllerin insana uyarlanarak beynin etkisizleştirilmesidir. Zihinsel ve tinsel etkinliğin gereksiz görünmesinin ardında yatan budur.

Bu açıdan değerlendirince görülen yabancılaşmayı yaşayan insana sorgulama izni verilmeden bir takım değerlerin öğretildiği. Bu değerlere bağlılığın erdem olduğu da tabii... Bu değerler neler olabilir. Çalışkanlık, yurt sevgisi, kır sevgisi, deniz sevgisi, aşk... Bu değerler kendi başlarınca doğada vardırlar ve içlerinde insanı barındırmazlar. Bu değerlerin şiirde somutlanışını örneklerle görelim şimdi.

İlk örnek Yahya Kemal'den

BİR TEPEDEN

Rüya gibi bir akşamı seyretmeye geldin
Çok benzediğin memleketin her tepesinde
Baktım: Konuşurken daha bir kere güzeldin
İstanbul'u duydum daha bir kere sesinde
Irkın seni iklimine benzer yaratırken
Kaç fecre koşan tuğlar ufuklarla yarışmış
Tarihini aksettirebilsin diye çehren
Kaç fatihin altın kanı mermerle karışmış

Bu şiirde insanın insan olma mücadelesi yerine ırk kavramı yüceltilir.

Ahmet Kutsi Tecer'den bir örnek

NERDESİN

Geceleyin bir ses böler uykumu
İçim ürpermeyle dolar: - Nerdesin?

Arıyorum yıllar var ki ben onu
Aşıkıyım beni çağıran sesin

Gün olur sürüyüp beni derbeder
Bu ses rüzgarlara karışır gider
Gün olur peşimden yürür beraber
Ansızın haykırır bana -- Nerdesin?

Bütün sevgileri atıp içimden
Varlığımı yalnız ona verdim ben
Elverir ki bir gün bana derinden
Ta derinden bir gün bana "gel" desin

Bu şiir belirsiz bir sesin peşinden koşan ve bütün sevgileri içinden atan bir insanı mutlaklaştırıyor.

Yine Ahmet Kutsi Tecer'in bir şiirinden örnek.

ANNELER
Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna
-Tenimde bir yara işler gibisin
Titrerim rüzgarlar keder vermesin

Anneler beşikten der çocuğuna
-Acını görmesin gözüm alemde
Teselli demeksin bana son demde

Bütün ümitleri yel alır gider
-Tomurcuk açılır sel alır gider
Anneler büyütür el alır gider

Bu şiir Anneyi burjuva ideolojisi ile kutsayan... anneyi yalnızca çocuk bakımıyla özdeşleştiren bir şiir.

Necip Fazıl Kısakürek'ten bir örnek

KALDIRIMLAR
Sokaktayım kimsesiz bir sokak ortasında
Yürüyorum arkama bakmadan yürüyorum
Yolumun karanlığa saplanan noktasında
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Kara gökler kül renkli bulutlarla kapanık
Yukarıdan damları kolluyor yıldırımlar
İn cin uykuda yalnız iki yoldaş uyanık
Biri benim biri de serseri kaldırımlar

İçimde damla damla bir korku birikiyor
Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler
Üstüme camlarını hep simsiyah dikiyor
Gözüne mil çekilmiş bir "âma" gibi evler

Kaldırımlar çilekeş yalnızların annesi
Kaldırımlar içimde yaşamış bir insandır
Kaldırımlar duyulur ses kesilince sesi
Kaldırımlar içimde kıvrılan bir lisandır

Bana düşmez can vermek yumuşak bir kucakta
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum
Aman sabah olmasın bu karanlık sokakta
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum

Ben gideyim yol gitsin ben gideyim yol gitsin
İki yanımdan aksın seller gibi fenerler
Tak tak ayak sesimi aç köpekler işitsin
Yolumun zafer tacı, gölgeden taş kemerler

Ne sabahı göreyim ne sabah görüneyim
Gündüzler size kalsın verin karanlıkları
Islak bir yorgan gibi sımsıkı bürüneyim
Ortün üstüme örtün serin karanlıkları

Uzanıverse gövdem taşlara boydan boya
Alsa bu gibi taşlar alnımdan bu ateşi
Dalıp sokaklar kadar esrarlı bir uykuya
Ölse kaldırımların kara sevdalı eşi

Bu sabahtan korkan.... geleceğe yabancılaşmış... gelecekten korkan bir şairin şiiri

Şimdi vereceğim örnek **Sombahar** adlı şiir dergisinin Ocak-Şubat 1993 sayısında yayımlanan Turgay Kantürk'ün şiiri. Bu şiir 1982-1983 yılları arasında yazılmış. Yani bir anlamda daha önce örneğini verdiğim şairlerin izini süren ve geçmişin değerlerini olduğu gibi.... hiç değişmeden alan bir şairin şiiri.

SÖZCÜKLER
1- Kapı
Baktığım yerdesin duyduğum ses
Sonsuza uzanan ezgi, kafes
Kuşumsun çırpınırsın odada
Kimi ayna, kimi canfes ya da
Karanlıkta okşadığım ışık
Çizgimsin gün geceyle dolaşık
Kapıydı açtığım, kırık dökük
Ev, avluda ağaç, toprakta kök
Bir eski zamansın heybemde taş
Sabah akşam, yıkandığım güneş

2- At
Nice yıldızlar gördüm İlkçağdan
Bir kuştu zaman yalnız ve dağdan
İnen yabanıl düşünce. Benim
Bakan aynalara, görünen kim
kır atım, mavi atım, bir masal
Sesi koşan ovada, gitme kal

Koş dörtnala serseri geceyle
Ne bugün ne yarın ey elele
Büyüttüğümüz o sürgün, balçık
Kuytuda akşam gizem ve çocuk

3- Saat
Penceredе hep aynı gökyüzü
Aynı kuş, aynı sokak, sonsuzu
Taşıyan gemiler deniz aynı
Boşluk aynı düş, yeşeren ağacı
Bahçede sessizliğin ve gece
Büyüyen büyüyen küçüldükçe
Uçsalar, gitseler bu boşlukta
Bir gün, bin gece boyu uzakta
Ne ses, ne yüz kalmasa bir teki
Ölsem ölsem Mavi Mavi Mavi Mavi

Hayatı mutlaklaştıran, hayata bütünüyle yabancılaşmış bir şairin gökyüzü... kuş.... denizin bile hiç değişmediği şiiri.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın **Bursa'da Zaman** adlı şiiri estetizme iyi bir örnektir. Bildiğiniz gibi estetizm gerçeklikle bağlantısı olmayan, yaşamdan kopuk yalnızca süslemelerle oluşturulan, sanatın **kendinde şey** olarak algılandığı bir güzellik anlayışı. Brecht'in dediği gibi biçim içeriğin bir düzenlenmesidir. Estetize edilmiş eserde yaşamla bağlantı olmadığından bu eserde içeriğin düzenlenmesinden de söz edilemez. Bundan dolayı estetize edilmiş bir eser içeriksiz, biçimsiz bir eserdir. Bunun ayırdında olmayan sanatçı güzeli **kendinde şey** olarak algılar. Bu algılama sonucunda söz oyunlarıyla eserini güzelleştirdiğini sanır. İçeriksiz biçimsiz bir eser nasıl güzel olabilir. Ama o güzelin **kendinde şey** olduğuna inandığı için güzel ona göre içerikten biçimden bağımsızdır. Türkiye'de ne yazık ki bu tür sanatçılara biçimci denmiştir. Gerçekte biçimcilik diye bir akımı kabul etmiyorum. Biçim bir içerik söz konusuysa gündeme gelebilir ancak.

Şimdi A.H.Tanpınar'ın **Bursa'da Zaman** adlı şiirini okuyalım.

BURSA'DA ZAMAN

Bursa'da eski bir cami avlusu
Küçük şadırvanda şakıyan su
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakin bir günü
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden
Yüzlerce çekmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisi
Ve mimarilerin en ilahisi.

Bir zafer müjdesi burda her işim
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın
Halâ bu taşlarda gülen rüyanın

Güvercin bakışlı sessizlik bile
Çınlıyor bir sonsuz devam vehmiyle
Gümüşlü bir fecrin zafer aynası
Muradiye sabrın acı meyvası.
Ömrünün timsali beyaz Nilüfer
Türbeler, Camiler, eski bahçeler
Şanlı hikayesi binlerce elin
Sesi nabzım olmuş hengâmelerin
Nakleder yadını gelen geçene
Bu hayalde uyur Bursa her gece
Her şafak onunla uyanır güler
Gümüş aydınlıkta selviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin

Başındayım sanki bir mucizenin
Su sesi ve kanat şıkırtısından
Billur bir avize Bursa'da Zaman.
Yeşil Türbesini gezdik dün akşam
Duyduk bir musiki gibi zamandan
Çinilere sinmiş Kuran sesini
Fetih günlerinin saf neşesini
Aydınlanmış buldum tebessümünle
İsterdim bu eski yerde seninle
Başbaşa uyumak son uykumuzu
Bu hayal içinde... ve uykumuzu
Çepçevre kaplasın bu ziya bu renk
Havayı dolduran uhrevi ahenk
Bir ilah uykusu olup elbette·
Ölüm bu tılsımlı ebediyette
Belki de rüyası büyük cetlerin
Beyaz bahçesinde su seslerinin

Estetize edilmiş şiire başka bir örnek **Sombahar** adlı dergiden Tuğrul Tanyol'un **Gül** adlı şiiri

GÜL

Aşkın çorak yavrusu kalbime konan kuş
gülün dikenini didikledikçe...
bir ağaç yapraklarını düğmeler ince bedeninin
İçinde rakseden ruh bilmez nasıl çıkılır
O dik merdivenlerden döne döne
Son yaprak da düşünce yere
hayatın tül perdesi
Ölümün siyah bayrağıyla çekilir göndere
rüzgarın atlı savaşçıları uzun bozkırı bekler
ya ben neyi beklerim
aşkın çorak yavrusu, o gül
nasıl gelmişse buraya belki de kalbim
yırtılan yerlerinden akan suyla besledi onu.

belki de oradan doğdu bütün o ırmak
hep ikiye bölerek çoğalttı kendini
aşkın sınır ötesi harekâtına katılan atlılar gibi
yüksek tepeleri gözledi durdu.

rüzgarın altın çıkrığı
zamanın yeldeğirmeni üstünde
senden doğacak çocuğu kim incitebilir.

Yukarıda örneğini verdiğim şiirlerin hepsi ve daha adını anmadığım bir çok şair ve şiir insana yabancılaşmış burjuva ideolojisinin savunucuları, öyle olduklarını söylemeseler de. Çünkü sanat eserlerinin sınıflı bir toplumda bütün insanları kapsayıcı bir lirizmi geliştirmeleri bugün için olanaksız. Brecht bunu "Estetik ölçüler kulanım değerleri çerçevesinde kullanılmalıdır" şeklinde açıklar. Bir başka deyişle önemli olan eserlerde nasıl bir kullanım değeri ortaya çıkıyor. Bu eserler kimin işine yarıyor.

Sınıflı bir toplumda toplumu yöneten sınıf kendi düşüncelerini... kendi duyarlılığını bütün insanlığın kabul etmesi yönünde çaba harcar.

Şiir işte bu noktada önemlidir. Şair aşka... sevgiye... dostluğa... güzel bir dünyaya nerden bakıyor... hangi sınıfın düşüncesini... duyarlılığını bütün insanlığın duyarlığı düşüncesi olarak görüyor.

Sanatçının görevi burda önem kazanıyor Şair hangi insan için yarattığını kendi içinde belirlemelidir önce. Burjuva kanallarında mı sanatını gerçekleştirecek, örneğini verdiğim şairler gibi... ya da birazdan örnekleyece-

ğim şairlerin sürdürdüğü çizgide insanî gerçekçi çizgide insan için mi yaratacak. Ya da ne yaptığını bilmeden ama aslında burjuva sanata hizmet eden bir çizgide sanatı, kendisi için araç görüp "hep yerde" mi dolaşarak sahte bir özgürlük anlayışıyla.

Şair hangi sınıfa hizmet edeceğini açık... net bir biçimde belirlemelidir.

İşte size insan için yazılmış bir örnek.

Orhan Murat Arıburnu'dan

NASIL SEVMEM BU DÜNYAYI

Nasıl sevmem bu dünyayı
İnsan eli değmiş her yere
Evlere
Caddelere
Makinelere
Nasıl sevmem bu dünyayı
İnsan
İnsan doğmuşum bir kere.

İnsana inanan insanın... insanlaşma mücadelesini anlayan ve buna saygı duyan bir şairin şiiri.

İşte kim için ürettiğini bilen bir şairin şiiri, yabancılaşmayı kırmış bir şairin güzellik anlayışı.

Rıfat Ilgaz'dan

SULARDA GÜNEŞ OLMAK

Kızım DEFNE'ye...

Kıyıda kum çakıl yosun. Gidenlerden
Boşuna değil martıların hırçınlığı
Köprülerin altından geçen sular var ya
Kürsülerden lâfını ettiğimiz
Biraz da köprülerin üstünden akmalı

Yeşilin sarıya dönüşü korkutmasın seni
Morarıp silinmesi maviliklerin
Kırmızının akıp gitmesi damarlarından
İşimiz kolay değil o denli
Kargaların içgüdüsel ölmezliğine inat
İnsanca ölebilmeli

Ne ilkyaz bulutlarında yıkanan
Bir mezar taşısın uzun ömürlü
Ne kış güneşinde silkinen selvisin
Bir mezarlık değilsin anıların gömüldüğü
Yeşilin bitkiselliğini sürdürmeye gelmedin

En güzel sarılarda düşsel
Bir ayçiçeği güneşte tek başına
Bir de karanlık sularda güneş olmak
Bu daha güzel

Yine Rıfat Ilgaz'dan bir şiir

CENAZE

Omuzlanınca tabutun
İlk defa kurtuldu ayakların topraktan
Muhteşem oldu medreseden çıkışın
Dikildiler yol üstüne
bir dilim ekmeği çok görenler
Yuzune bakmıyanlar sağlığında
Bir selâmla ödediler bütün borçlarını
Üzülme gelmiyor diye çelenkler
Mevsimsiz oldu ölümün
Ne olurdu bir kış daha bekleseydin
Bahar gelir çiçekler açardı
Ölümün kimseyi sevindirmedi
Atsız arabasız kalktı cenazen
Alçak gönüllü bir adamdın
Herkesten uzak yaşadın
Cami avlusundan
Ölümün de gürültüsüz olsun

Ölüme gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşıyor şair.

Bir örnek de Kemal Özer'den

SEVGİLİM SÜRÇERSEM

Sevgilim sürçersem bir gün
tökezlersem yargıla ben
öldürülen oğulların acısıyla
sokaklarda omuz omuza yürüdüğün
analar adına yargıla,
boğulanlara maden ocaklarında
götüremediğin hava adına,
ağızlarına değdirmediğin
su adına süt adına
yaralılarla öksüzlerin

Bir gün gelir de hani
çıkarırım gülüşümün gerisinden
diye üzerine titrediğin
o yıldızlı pırıl pırıl
gözyaşı damlası var ya
işte onun adına sevgilim

Daha hiç el değmemiş
bir toprağı bir göğü bir sevinci
katarız biz de bu dünyaya
diye canınla beslediğin
o yemişler yemişi o güzelin güzeli
umut menevişi var ya
işte onun adına yargıla beni

Bu şiirde insani bir sevgi güzelleştiriliyor

Bir örnek de Macar şair Endre Ady'den.

BİR PROLETER OĞLUNUN AĞZINDAN
DİZELER

Babam koşup durur sabahtan akşama
Kan ter içinde. angarya ardında
Ondan daha iyi bir insan yoktur
Yoktur dünyada.

Babam bana yeni giysiler alıyor
Kendi giysileri lime lime
Bana hep güzel geleceklerden sözediyor
Sevgiyle

Gün boyu varsılların tutsağıdır babam
Dövüp söverler onu, onuruyla oynarlar

Ama akşam döndüğünde getirir bize
Hep güzel umutlar.

Babam iri yarıdır, iyi de bir savaşkan
Gücünü, onurunu kullanır uğrumuzda
Ama küçülmez hiçbir zaman
Para karşısında.

Babam yoksul ve acılı bir kişidir
Ama düşünmese şu oğlunun varlığını
Durdurur hemen durdurur bütün bu
Yeryüzü soytarılığını.

Babam var olmalarını bir istemese
Bugün yeryüzünde tek varsıl kalmazdı
Ve şu küçük arkadaşlarımın hepsi de
Benim gibi olurlardı.

Babam şöyle bir ağzını açsa
Titretirdi nice nice insanı
Keyf içinde çalıp oynayanların
Sayısı çok azalırdı.

Babam çalışıyor ve savaşım veriyor
Ondan daha güçlüsünün olacağına inanmam
Krallardan bile daha büyüktür
Benim babam.

Bu şiir dünyayı sırtında taşıyan emekçiye farklı bir duyarlılıkla bakan bir şairin lirizmini yansıtıyor.

Afşar Timuçin'den bir şiir

DENİZİN BEKLEDİĞİ
Seni sevmek mor denizlerdi biraz
Ne kadar gidilse bir o kadar bitmeyen
Umutlar ve yıkışmalar ardında direnilen
Seni sevmek mevsimler içinde en güzel yaz

Seni sevmek yaşamanın aşılmaz büyüklüğü
Seni sevmek kan dolu yüzyılları korkutan
Ve sığınıp ılık kıyı kentlerine bir akşam
Seni sevmek çocukların düşlerinde gördüğü

Varılırdı daha saydam günlere isteseler
İsteseler yalnızlık giremezdi evlere
Seni sevmek bir kırlangıç olacak bekleseler
Ve uçacak durmadan adasız denizlere

Kim bulacak cam kırığı gözlerinde sevgimi
Sonra yalnız kalmak gibi yoksulca uğuldayan
Bütün okyanusların baş eğdiği tek kaptan
Sana verdim geç diye bütün denizlerimi

Cemile Çakır'dan bir Şiir

YOKTUN
Uzun bir zamana adını yazdım
sonbahardı üşüyordu yapraklar
yalnızdı adın

bir yol gidiyordu şehrin arka sokaklarında
ıssızdı, çıplak bir bulut gibiydi
ben gidiyordum, üşüyordu kaldırımlar
kaldırımlara adını yazdım
adın üşüyordu.

Rüzgar bulutları ötelere uçuruyordu
yağmur bekliyordum, yağmur yoktu
öylesine yalnızdı ki varlığım
seni özlüyordu

gökyüzü gri bir değirmendi
akşamı öğütüyordu çarkında
sen yoktun yanımda ellerin yoktu
adım adının yanında üşüyordu.

Sennur Sezer'den bir şiir

İFADEMDİR
Evliyim
iki çocukluyum
Ozanım
Düzeltirim
Çocuklarımdır
Bütün çocukları dünyanın

Evet kaygılıyım
Çocuklarım için
Korkmasınlar isterim
Çalınışından kapının

Saygılıyım kurallara
Bu yüzden kurallar
Saygılı olsun isterim
İnsana

Evet ozanım,
Çocuklarımdır
Bütün çocukları
Dünyanın

İnsanın insandan korkmasına karşıyım
İşte bunun içindir
Bütün yazıp
Altına imza attıklarım.

Bütün bu örneklerden sonra şöyle bir sonuca varıyorum. Şair, gerçeklikle doğru bir ilişkiye giremezse, şiiri, insani olamıyor Şair, kıramadığı yabancılaşmanın etkisiyle bır anlamda meta lirizmi yapıyor. Buna karşılık gerçeklikle doğru ilintiye giren şair insanı anlıyor İnsanın özlemi... insanın acıları... insanın sevincini... şiirleştiriyor.

Şair yabancılaşmayı kırma mücadelesi vermesidir diyorum.

CEMİLE ÇAKIR

1958 yılında Giresun'da doğdum. Ortaokul ve Liseyi Erzurum Kız Lisesi'nde parasız yatılı okudum. M.Ü. İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'ni onüç yılda bitirdim. 1980-1985 yılları arasında toplam 4 yıl içerde yattım. İlk şiirlerim 1982 yılında **Edebiyat 81** dergisinde yayımlandı. İlk kitabım **Gelincikle Uyanmak** (Öykü) 1990 yılında yayımlandı. 1991 yılında ilk şiir kitabım **Cemreye Çağrı** (İnsancıl Yayınları) yayımlandı.

Şu anda yazın çizgim **İnsancıl**'la çakışıktır.

ŞİİRDE YENİ

Cemile ÇAKIR

Sevgili konuklar

Sık sık duyuyoruz, "Yeni bir ses, yeni bir soluk" diyorlar, biz de bakıyoruz, gerçekten yeni bir ses, yeni bir soluk mu gelmiş şiire. Gördüğümüz ise yalnızca aynı türden şiirin farklı bir şairce geliştirilmesi, hatta geliştirilmesi değil, tekrarlanması yalnızca. Yeni diyorlar, biz de yeni diyoruz. Sözcük olarak aynı sözcüğü kullanıyoruz, ama bir farklılık var ki, onların yeni dediğine biz yeni demiyoruz, bizim yeni dediğimize ise onlar....

Sanat tarihine genel olarak baktığımızda çeşitli "doruklar" görürüz. Bu "doruklarda" sanat, önceki sanat çizgilerini aşmış, oldukça farklı bir söylemle sanata yeni bir soluk getirmiştir. Bu "doruklarda" gözle görülen bir başka temel özellik de toplumsal dönüşümlerin öncesinde, sonrasında, dönüşümün ideolojik oluşumunda sanatın payıdır.

Sanatın en büyük "doruklarından" biri de Rönesanstır. Ortaçağ feodalitesinin içinden çıkarak giderek güçlenen bir sınıf doğuyordu. Bu sınıf burjuva sınıfıydı. Yeni bir sese gereksinim duyan bu sınıf sesini önce sanatta duyurdu. Rönesans öncesinin gotik sanatında sanatın odak noktasını tanrı düşüncesi oluştururken, rönesansla birlikte tanrıdan insana bir geçişi görmekteyiz. Mimaride, resimde, edebiyatta tanrısal konular yerini insana bırakmış, insan bütün görkemiyle resimde, edebiyatta ve mimaride yerini almıştır.

Bu düşünsel dönüşüm yepyeni bir sanat çizgisi oluşturmuştu. Leonardo da Vinci', Michelangelo gibi sanatçılar neredeyse insanın mükemmel anatomisini sokmuşlardır resme heykele. Yeni olan buydu. Uhrevi tanrı, Meryem, İsa düşüncesinden çıkıp insanı resme sokmaktı. Mimaride ise, gotik mimarinin önyüzleri alabildiğine süslü, göğe uzayıp giden kulelerinden geometrinin uyumuna geçişte de yine aynı etmenler söz konusuydu.

Edebiyatın ise "doruk" zamanlarından en önemlisi 19 yy. Fransa, ve 19. yy. sonlarında Çarlık Rusyası'ydı.

Bir sınıf olarak ekonomik gücü eline geçiren burjuvazi, siyasi iktidarı da istiyordu, iktidarı almak için yola çıktığında hemen herkesin ortak özlemlerini önüne koymuştu. Özgürlük diyordu, kardeşlik diyordu, eşitlik diyordu. Aristokrat sınıfın karşısına insanların eşitliğiyle çıkıyordu. Çok büyük bir değişimi yaşıyordu toplum, bu değişim ise kendini edebiyatta "doruk" noktasına ulaştırıyordu. Stendhal, Balzac, Victor Hugo, Charles Dickens... Yeni bir pencereden bakıyordu insanlar dünyaya, yeni şeyler söylüyordu insanlar....

Sonra kapitalizmin dünya çapında egemenliği, sonra kapitalist toplumla birlikte insanların emeğine, kendine yabancılaşmaları her şeyin metalaşması, dev boyutlara ulaşan tüketim toplumunun içinde insanın yok oluşu... Edebiyat bu yok oluşla birlikte yeni seslere dönüşüyor. Romanda Franz Kafka, kapitalist toplumun bu insanı bir böcek derkesine düşürmesini anlatıyor bize **Değişim**'de. **Godot'yu Beklerken** ise yolunu neyi beklediğini bilmeyen insanın umarsızlığını.

Bütün bu değişimler şiirde de kendini gösteriyor. Homeros'tan Heinrich Heine'ye uzanan şiir değişiminde çok yollardan geçmiştir. **Odissea**'nın tanrılar dünyasından **Silezyalı Dokumacılar**'a geçişin yolu çok uzundur ve sanatta bir sürü devrimi, bir sürü devinimi gereksinmiştir. Her değişim, her devrim, şairin dünyayı anlama ve kavrama açısında başlamaktadır

Tanrılar dünyasından Heine'nın dokumacılarına uzanan şiiri durmuyor burada, yeni kanallardan geçerek yolunda ilerliyor. Bir yandan Neruda'ya uzanıyor, bir yandan Brecht'e bir yandan Ritsos'a. Ama bu yolda ilerlemeler birbirinden kopuk değil. Bir önceki, bir sonrakinin gelişimini hazırlıyor Zamanın değişimi, şiire yeniyi yeni bir bakış açısı olarak sokuyor.

Homeros'un destanlarında olayları algılama ve yorumlama biçimiyle, 20 yy. şairlerinin algılama ve yorumlama biçimi elbette farklı olacaktır ve bu farklılık, şiirin bütün yapısına yansıyacaktır. Zeus ve çevresindeki tanrılar ekseninde gelişen olaylar, zaman ilerledikçe aşama aşama insana inecektir. Örneğin Latin şair Horatius'un şu şiirini inceleyelim bir:

Vergilius'u Yolcu Ederken

Hakim tanrıça Kıbrıs'a!
Yıldızlar, Elen'in kardeş ışıkları!.
Vursun zincire hepsini
Rüzgarlar kıralı cümle felaketin;
Göstersin Yolu Böylece
Bildirsin sana Vergiliyus'u, isterim,
Sağ salim çıkar, ey gemi,
Ruhumdur o benim-karşıki sahile

Çev· A. Erhat, O.V.K.
M.Ö. LXIV- VLLI1

Buradaki tanrıçalar evreninde kurulu dizeler bize şairin düşünme biçimini, dahası çağının bilinç yapısını yansıtmaktadır. Düşüncenin gelişimiyle birlikte aynı değişimi şiirde de görmekteyiz. Çağının düşüncesine gelecek çağın düşüncesini taşıyacak olan sanatçılardır, şairlerdir elbet. Burada çağdaş demiyorum, çağını aşmak için pencere aralayan, bir sonraki zamana uzanan diyorum. Ama bir sonraki zamandan baktığımızda görürüz yine de o çağın şiirini.

1789 Fransa İhtilali ve sonrasında artık şairler dünyanın tanrılarca yönetilmediğini, yönetenin insanlar olduğunu bilmektedirler Bu insanlar üstelik, kırallar, prensler, derebeyler değil, tersine çalışan, dokumacıların yaşamına giriyordu şiir. Artık, konularını yalnızca mitolojik öykülerden değil, ideal sevgililerden değil, Silezyalı Dokumacılardan alıyordu ve *'Almanya hey alamanya, Sana kefen dokuruz ha dokuruz biz"* diyordu.. Bu tam da 1848'lerin Avrupayı saran devrim dalgasına denk düşen zamanlardı. Evet şairin şiirine yepyeni pencereler açılmıştı, yepyeni konular girmişti. Daha sonra bu konular çeşitlenecekti. Bir yanda insanın insana yabancılaşması, insanın emeğine yabancılaşmasının dolaylı tepkisi olarak iyice içine kapanan şiir, bir yanda Mayakovsky gibi, 1917 devrim dalgasında sesini yükselten kendini kabaran devrim dalgasına uyduran şiir, Brecht'in farklı bir dille yazdığı şiirler.

Bir başka gelişme de kapitalizmin bütün gücüyle egemen olduğu batı toplumlarında önce insandan kopan, sonra giderek yok olmaya başlayan şiiri görmekteyiz. Bu da tanrısı medyalar olan tüketim toplumunun insani olanı tükettiği, yeni bir çıkış bulana dek insanın, şairin, şiirin kendisine soluk alacak bir kapı bulamadığının göstergesidir.

Bugün şiirin üçüncü dünya ülkeleri diye adlandırılan, daha tam anlamıyla kapitalistleşemeyen toplumlarda canlılığını sürdürmesinin nedeni de burada yatmaktadır. Daha söyleyecek sözü olan şairler vardır bu ülkelerde. Kapatilast toplum elbette insanlığın sonu olmayacaktır, insan bu karanlık dünyadan ışığa çıkmanın yolunu bulacaktır, insanla birlikte şiir, şair de ışığa çıkacaktır, hatta belki de bu ışığın kapısını şiir aralayacaktır, ama yeni bir şiir olacaktır bu şiir

Türkiye şiiri açısından bu konuya değinirsek, önce Divan şiirinden başlamamız gerekmektedir. Sınırları Viyana'dan İran'a uzanan Osmanlı İmparatorluğu'nun saray çevresinde soluklanan divan şiiri oldukça süslü, halkın konuşma diline yabancı Osmanlıcayla yazılmış, bol tamlamalı, bol benzetmeli bir şiirdir Oluşturulan şiir yapısında benzetmeler Osmanlı'nın egemen düşünme biçimini her şeyiyle yansıtmaktadır. Bir beyitle bunu verirsek:

"Ol perî-veş kim Melâhat milkinin sultanıdır
Hükm onun hükmü bana ferman onun fermanıdır"
Fuzuli

O peri gibi güzel sevgili, güzellik ülkesinin sultanıdır. Hüküm onun hükmü, ferman onun fermanıdır, demektedir bu beyitte Fuzuli. Oluşturulan yapıda bütün Osmanlı değerlerini görmekteyiz neredeyse. Peri, mülk, sultan, hüküm, ferman gibi....

Toplumsal değişimlerle birlikte Osmanlı giderek çöküşe doğru yaklaşırken Osmanlı aydını, Avrupa'yı, kapitalizmle, burjuva değerlerle tanıştı. Bu, Osmanlı aydını için bir değişim, bir "yenilik"ti. Kapitalizm Osmanlı'yı paylaşılacak bir pazar olarak görürken, Osmanlı Aydını da Kapitalizmi bir kurtuluş yolu olarak görüyordu. Kapitalizmle birlikte şiire vatan, millet, gibi kavramlar girmeye ve bu doğrultuda şiirler yazılmaya başlamıştır. Bu Osmanlı'nın feodal yapısının şiiri Divan şiirinin karşısında "yeni" bir şiirdir. Namık Kemal ve ardıllarınca şiir, bir kanaldan alınıp bir başka kanala sokulmuştur. Hilal kaşlı sevgililerin yerini:

"Git vatan, kabede siyaha bürün!
Bir kolun Ravza-i Nebi'ye uzat,
Birini kerbelada meşhede at
Kainata o heybetinle görün!
Bu temaşaya Hak da aşık olur"

diye yazar Namık Kemal.

Batıyla tanışma batılı tarzda şiirlerin de yazılmasını getirir gündeme. Bir yanda Ahmet Haşim'ler, bir yana Recaizade Mahmut Ekrem'ler, yepyeni bir kanalda ise Tevfik Fikret.

Osmanlı için yeni, batıdan alınma anlamında yeni olmayan Namık Kemal şiirine karşın, yeni bir kanaldır, yeni bir şiirdir Tevfik Fikret'in şiiri. O yaşadığı toplumun bütün çirkinliklerinin farkındadır. O tozu dumana katan vatan, millet edebiyatı karşısında o şunları söylemektedir.

"Toprak vatanım, nev-i beşer milletim... insan
insan olur ancak buna iz'anla, inandım.

Şeytan da biziz cin de, ne şeytan ne melek var
Dünya dönecek cennete insanla, inandım"
***Haluk'un Amentüsü**'n den*

Yalnız yeni, verilmek istenen midir, hayır, her yeni düşünce, her yeni söz kendisine güzel bir elbise bulacaktır güzel şiirin içinde. Tevfik Fikret'in şiiri yeni şiirdir, aydınlık şiridir, bugünkü çağdaşımız çoğu şairlerin şiirlerinden de yenidir, bazı sözcükleri eskise, anlamak için sözlüğe bakmamız gerekse bile.

Sonra kurtuluş savaşı yılları, sonra kurtuluş savaşı yıllarının şiiri. Sonra kurtuluş savaşıyla birlikte milliyetçiliğe yaslanan şiir, Mehmet Emin'ler, Mehmet Akif'ler.... yeni o ana dek toplumun ilk kez karşılaşması anlamında yeni, ama eski şiirler...

Kurtuluş savaşı yılları sonrasında temel bir ayrım görülür Türkiye şiirinde. Nazım Hikmet'le birlikte toplumcu kanat ve öbür yanda Yahya Kemal'ler....

Osmanlı'dan günümüze uzanan yolda Türkiye şiirinin iki büyük yeni durağı vardır. Bunlardan birincisi Tevfik Fikret'se ikincisi Nazım Hikmet'tir.

Nazım Hikmet 1917 fırtınasını solumuş, Türkiye'ye bu fırtınanın etkisiyle dönmüştür. O daha kapitallizmle yeni yeni tanışan Türkiye topraklarına sosyalist düşüncenin şiirini taşımıştır. Öylesine güçlü bir fırtınadır ki bu, koskoca Türkiye topraklarının şiir tarlasında kımıldamayan bir ot bile kalmamıştır Nazım Hikmet şiirin bütün ka-

lıplarını kırmış, yepyeni bir evren açmıştır Türkiye şiirine. Bu bir anlamda olumludur, bir okul olmuştur o Türkiyeli şairler için, bir anlamda da Türkiyeli şairler Nazım Hikmet'in büyüklüğü altında ezilmiştir.

Yeni şiirden söz edeceksek, Nazım Hikmet'in şiiri yeni şiirdir

Öte yanda Garip'çiler, öte yanda 40 kuşağı toplumcu şairleri...

Kırk kuşağı toplumcu şairlerinin şiirlerinde ortak payda diyebileceğimiz temel özellik, toplumculuğu da, şiiri de zengin-yoksul, ayrımına, bir de popülist bir halkçılığa dayandırmasıdır. Bu bir suçlama değil saptamadır. Tüketimden pay alamayan insanın yakınması, o dönemin koşulları içinde toplumcu bir talep olarak algılanmıştır, ama tüketimden pay alma durumuna ulaşmaları ise sorunu çözmekten çok daha da derinleştirmiştir. İkinci dayanak noktası ise halkçılıktır. Bu da Nazım Hikmet'in estirdiği şiir fırtınasının gerisinde kalıştır bir anlamda. Halkçılık, bir anlamda Türkiye solunun, sosyalist düşüncenin kemalist çizgiden kendini kurtaramayışının sonucudur.

40 kuşağı şiirinin yeni yanları vardır elbette, ama bu yenilik bir anlamda Nazım Hikmet şiirinin getirdiği yeniliklerin gerisinde kalışla gölgelenmiştir.

Garip şiirinin yeniliği ise şiiri yalınlaştırmasıdır.

1958-1960'larda ortaya çıkan **İkinci Yeni**, adında yeni olmasına karşın yeni olmayan bir şiirdir. Şiire getirdiği bir yenilik yoktur. Bir anlamda Batının, bir anlamda Divan şiirinin olumsuz özelliklerini almış, şiiri iyice anlaşılmazın sularına çekmiştir. Bu ne Batı anlamında yenidir, ne de Türkiye şiiri anlamında yeni. Genel hatlarıyla toplumsal baskılar karşısında iyice içine kapanan şairin kendine oluşturduğu duvardır bu.

1960 sonrasında 1961 anayasasının getirdiği nisbi özgürlüklerle birlikte Türkiye aydını biraz soluk alabilme olanağı bulmuştur. Sosyalist düşünce bu soluk almayla birlikte yaygınlaşmış, şairler de şiirlerini bu düşünceye dayandırmaya başlamışlardır. Ne ki sosyalizmin Türkiye için çok yeni oluşu, kavranabilmesinin koşullarının yeterince oluşmaması, sosyalist şairlerimizin şiirlerinin ve sosyalistliklerinin yalnızca kavramlar düzeyinde kalmasını getirmiştir.

1980'e kadar bu soyut kavga ve mücadele şiirlerinin önü 1980 askeri darbesiyle kesilmiştir. Yoğun baskının gündemde olduğu her dönem gibi bu dönemde de içine kapanık, insandan ve insanın sorunlarından, insanı çevreleyen koşullardan kaçan şiir yeniden ortaya çıkmıştır. Buna şiiri politikanın kirinden arındırmak denmiştir, sloganlardan kurtarmak denmiştir, denmiştir de denmiştir.

Bir ikinci şiir kanalı ise neredeyse arabeske varan sol şiir söylemidir. Görünüşte sosyalist, ama özünde burjuva düşünme biçiminden arınamamış bu şiirler sosyalist sanat cephesinin en zayıf noktalarından biri olmuştur. Bu şirilerin genel özelliklerini irdelersek,

1-) Sosyalist olduğunu ileri sürmesine karşın dil bağlamında sistemin dilini kullanıyor olmaları...

2-) Hemen hemen çoğunun neredeyse ortak şiirler yazıyorlarmış izlenimi veren aynı kalıplarla şiirler yazıyor olmaları, anonimleşme...

3-) Yeterli donanımdan yoksun olduğu için söyleyişte ve dünyayı kavrayışta alabildiğine yüzeyde kalmaları..

ACI

Dağlar gökyüzü deniz ve kum
Çok soğuk bir denizde eriyorum

Kollarım gökyüzünün boynunda
Sonsuz bir gül ağzımın boşluğunda

Yaralı ağzımla bir kuş getiriyorum
Kanlı ve çıplak sulara giriyorum

Dul bir acı ellerimi okşuyor
Kanayan bir yerimle konuşuyor

Çok uzun bir denizde eriyorum
Ölü bir ruh gibi denizden esiyorum.

Kenan SARIALİOĞLU

4-) Çektikleri acılarlardan yakınma şiiri oluşturmaları..

Bir de bunun karşısında şiiri politikadan, ideolojiden arındırdıklarını ileri sürenlerin şiirleri vardır ki bunların şiirlerinde görülen ortak noktaları da şöyle sıralayabiliriz.

1-) Yoğun benzetmelere dayalı şiir

2-) Dizeye dayalı, ilginç sözcükler bulmaya verilen ağırlık

3-) Bütünsellikten yoksunluk, anlamı ve bütünlüğü rastlantıya bırakma

4-) Yapay duygular üretme, ayrıntıda kaybolma

5-) Yanlış ve abartılı kullanılan cinsellik, erotik şiir diye neredeyse pornaya uzanma

Bütün bunların yanında hiç mi olumlu şiir yok. Var elbette. Bir Kemal Özer'in şiiri, Bir Afşar Timuçin'in şiiri ve aynı kanalda olmasa bile yakın yollarda yürüyen şairlerin şiirleri.

İşte böyle sık sık "yeni ses" "yeni soluk" diye sunulan şairlerin yeni olmadığını, yalnızca her zaman söylenen koroya yeni katıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz burada.

Yeni şiir, bütün bu olumsuzlukların üzerinden aşabilecek olan şiir olacaktır Yeni şiir, Tevfik Fikret'ten Nazım Hikmet'e uzanan çizgiyi daha ilerilere taşıyacak şiir olacaktır. Yeni şiir, sistemin diliyle yazılan şiir değil, yeni bir dille yazılan şiir olacaktır. Şair, yeni bir dille burjuva ideolojisinin anlatımlarına, kavramlaştırılmasına izin vermeyecektir, feodal ve burjuva kalıplara dökülen bir şiiri değil, insanı insanlaştıran, insanı geleceğe taşıyan, insanlarla arasında köprüler kuran şiiri yazacaktır. Yeni şiir dünyaya ışıltılı bir pencereden bakanların şiiri olacaktır.

Eğer şiir yazacaksak, eğer yeni olmak istiyorsak, yeni olalım, eski koroya yeni katılan değil.

HEİDEGGER'DE İNSANIN ÖZÜ YA DA İNSANIN İNSANLIĞI: "HÜMANİZM"

Sevgi İYİ

Varlık ve Zaman'da "Varolma"nın (**Daseln**) çözümlemesini yaparak bir "düşünme denemesi" içinde olan Heidegger'in doğrudan bir "hümanizm" anlayışı ortaya koyduğu söylenemez. Çünkü onun asıl amaçladığı şey, bir zamanlar insan ile varlık arasında gerçekleşmiş olup tarih içinde giderek yüzyıllar boyu zayıf düşmüş ve günümüzde de bu zayıflığını sürdüren "varlık-insan bağı"nın yeniden nasıl güçlenebileceğinin yollarını araştırmaktır. Böyle bir araştırmanın, yine yüzyıllardan beri unutulmuş bir **soru**nun, "varlığın anlamı sorusu"nun ele alınmasını gerektireceği düşüncesinden yola çıkarak Heidegger, varlık ve insan arasındaki ilişki üzerinde durur. Varlık ile insan arasındaki ilişki, herhangi bir şekilde sonradan kurulmuş veya kurulabilecek bir ilişki değil, hep var olan ve "temel" olan bir ilişkidir "Varolma" bu ilişkiyi dile getiren ve Heidegger'in insanı bu açıdan adlandırmak için kullandığı bir terimdir. Varlık ile insan arasındaki bu temel ilişki, hiçbir edimin sözkonusu olmadığı bir ilişki değil, "düşünmenin eylemesi"nin gerçekleştiği bir ilişkidir "Düşünme" terimi Heidegger'in dilinde özel bir anlam taşır. Bu "düşünme"nin başta gelen özelliklerinden biri onun, "varlığın düşünmesi" olmasıdır. "Varlığın düşünmesi" olarak bu "düşünme", "varlığın insan özüyle olan ilişkisini yerine getirir"(1) Bu noktada, "düşünme"nin söz konusu ilişkideki önemini özellikle vurgulamak gerekir. Çünkü "düşünme" "varlığın düşünmesi" olarak insan ve dille ilişki içinde olduğundan Heidegger'in söyleminin dört ana dayanağından (varlık-düşünme-dil-insan) birini oluşturur. Bu dörtlü ilişki, "varlık-insan bağı" temeli üzerinde ayrılmaz bir bütündür. Özel bir düşünme türü olarak bu düşünme, çok eski bir zamandan beri (Parmenides'ten sonra) bırakılmış ve giderek ondan uzak kalınmış "düşünürce düşünme"dir. Terkedildiği günden bugüne yerini "metafizik" düşünüş almıştır "Metafizik" düşünüş, "varlığın insana olan bağı" üzerine düşünemeyeceğinden bu bağın zayıflamasına neden olmuştur. Öyleyse "varlık-insan bağı"nın yeniden güçlenmesi ancak "düşünürce düşünme"ye geçişle olanaklıdır.

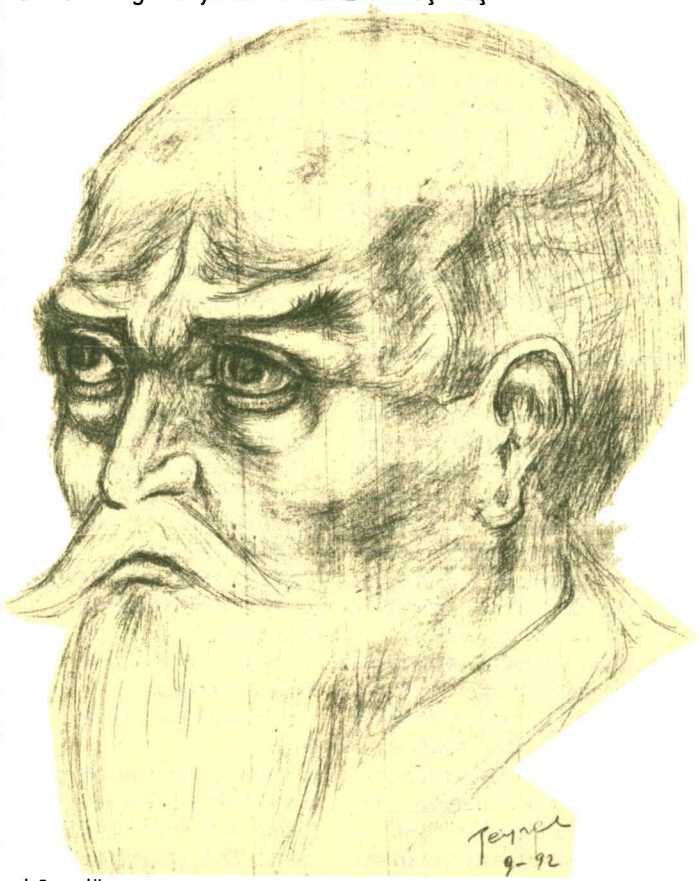

Böyle bir geçiş ve söz konusu bağın güçlenmesi ne şekilde olabilir? Düşünmenin, "varlığın, insanın özüyle olan ilişkisini varlık tarafından kendisine verilmiş bir şey olarak" yalnızca varlığa sunmasıyla olabilir(2). İşte burada "düşünme"yi gerçekleştiren insan, düşünülen ise varlıktır. Ancak, söz konusu ilişkide "düşünme", "varlığın düşünmesi"dir. Bunun anlamı, "düşünme"nin, varlığın düşünmesine uyan, yani "varlığı dinleyen" bir düşünüş biçimiyle gerçekleşmesidir (3). Burada, düşünme etkinliğini insanın gerçekleştirmesi söz konusu olmakla birlikte, bu düşünmenin şu özelliklerine dikkat etmek gerekir· Bu düşünme, "varlığın hakikatini dile getirmek için kendini varlığa kullandırır (4). Yine bu düşünme "kendini varlığın hakikati için varlıkta feda eder" Ama her şeyden önce bu düşünme "varlığın talebine yanıt verme"dir (5). Bu düşünme "varlıktan olagelir ve aynı zamanda varlığı dinler" (6).

İşte "varlığın anlamı sorusu"nu böyle bir ilişkide araştıran Heidegger, insan varolmasına "varlık-insan bağı" açısından bir yer ve anlam yüklemiştir. Heidegger'e göre varolanlar arasında "yalnızca insan varolmaktadır" Bunun anlamı, insan dışındaki varlıkların gerçek olmayıp, birer kuruntu, birer tasarım olması demek değildir. Anlamı şudur: "İnsan, varlığın açıklığında açıkta durarak içeride-durması sayesinde, Varlığı Varlıkta Varlıkça ödüllendirilmiş bir Varolandır" (7). Böyle bir varolan olarak insan, Heidegger'in varlık ile insan arasındaki ilişkiyi ve bunun temelindeki varlık-insan bağını tek sözcükle dile getirebilmek için "varolma" dediği yerde durur. Bu yer,

içinde insanın insan olarak bulunduğu ve özünü sürdürdüğü" yerdir. Ancak, insanın bu durumu, yani varolma özelliğine sahip tek varolan olması, ona bir ödev yüklemektedir. İnsanın ödevi, "varlığın düşünmesi"ne uyarak düşünmektir. Bunu yapmak, "varlığın inayetini yankılandırmak" ve varlıkla kendi özü arasındaki ilişkide "varlığın koruyuculuğunu üstlenmektir" (8).

Heiddegger'in **Varlık ve Zaman**'da varlık ile insanın özü arasındaki ilişkiyi "varolma çözümlemesi"ne dayanarak gerçekleştirmeye yönelik ön girişimi, insanın durumuna ilişkin bazı sorulara yol açmıştır. Varlık-insan bağının gerçekleşmesine öncü olsun diye "varolma"yla ilgili olarak denenmiş böyle bir çözümleme Heidegger'i "hümanizm sözcüğüne nasıl yeni bir anlam verilebilir?" sorusunu yanıtlamaya götürmüştür (9).

Hümanizm konusunu ele alırken Heidegger'in yapmak istediği, bir "hümanizm" anlayışı ortaya koymak değil, varlık-insan ilişkisinde insanın durumunun ve bu durumu dile getiren düşünüşün "hümanizme karşı" olmadığını göstermektir. Bu amaçla, "hümanizm üzerine" olan yazısında ana çıkış noktası olan "varlık-insan bağı" temelinde geliştirdiği düşünceleri ve bu ilişkide insanın değerinin ne olduğu konusundaki kuşkulardan kaynaklanmış bazı soruları yanıtlamak istemiştir.

Heiddegger aslında, bir adlandırma olarak "hümanizm" sözcüğüne karşıdır. Ona göre bütün "izmler" hatta mantık, etik, fizik gibi bilgi dalı adları, "varlık tarihinde", "varlığın düşünmesi" olan "özlü düşünme"nin sona ermesiyle ortaya çıkmış bir düşünüşün ("metafizik" düşünmenin) ürünüdürler. Oysa, "varlığın, insanın özüyle olan ilişkisini yerine getiren" düşünme, "özlü düşünme"dir. **Varlık ve Zaman**, bu düşünmenin gerçekleştirmesinin söz konusu olduğu "yerine getirme"nin, yani insanın bir gün yine "varlığın yakınına" gelebilmesi ve "varlığın hakikati içinde otursun diye kendisine meskeninin yeniden hediye edilmesi" (10) için gereken düşünmenin başlatılmasını amaçlar. **Varlık ve Zaman**'da "varolma"nın çözümlemesini yapaken ve özel bir düşünme türü olarak "özlü düşünme"den söz ederken Heidegger'in temel dayanağı olarak şu iki nokta dikkati çeker: Birincisi, varlık ile insan arasında köklü bir bağın varolduğunun kabul edilmesidir. İkincisi de varlığın, "gizli kalmamak için insana çağrıda" bulunuyor olmasıdır. Hep varolan ve temel olan bu ilişkide insana düşen ödev, varlığın çağrısına uymaktır. Heidegger, insanı, bu çağrıya hazırlama denemesi içinde olduğu görüşündedir.

Ona göre "hümanizm" ve öteki "izmler", özlü düşünmenin çok uzun zamandan beri artık olmayışının sonucunda ortaya çıktığı için, Heiddegger'in amacı zaten böyle bir "izm" olarak hümanizm anlayışı getirmek değildir. Ancak o; bunun amaçladığı ve hümanizm anlayışlarını eleştirdiği için, ortaya koyduğu kendi düşünme biçiminin insancıl olmadığı görüşünde de değildir. Bu nedenle asıl amacı, bir "hümanizm" ortaya koymamakla birlikte, insanı, varlığın çağrısına hazırlama **deneme**sinde insan için harcanan bir çabanın bulunduğunu vurgular. "Hümanizme nasıl yeni bir anlam verileceği" sorusuna yanıtı ise şudur: Her şeyden önce, insanı varlığın çağrısına hazırlama **deneme**sinin amacı ve özlü düşünmeden gerçekleştirmesi beklenen, insanın insanlığı (**humanitas**)dır. "Hümanizm", insanın insancıl olması ve insancıl olmayan (**Inhuman**) olmaması, yani kendi özünün dışında kalmaması için düşünmek ve çabalamak olduğuna göre insanın insanlığı, düşünürce düşünmenin amacı olarak kalır. İnsanın insanlığı ise özünü sürdürmesinde yatar.

Ancak, insanın özü ya da "insancıl insan"ın ne demek olduğu Marx'ın dediği gibi, onun "toplumsallığı"yla belirlenemez. Yine insanın insancıllığı, Hıristiyanlığın yaptığı gibi "selamet tarihi" açısından insanın "Tanrının çocuğu" olması demek de değildir (11).

Heidegger, şimdiye kadar ortaya konmuş "hümanizmler"den hiçbirinin insanın incancıllığını yeterince ortaya koymamış olduğu düşüncesindedir ve günümüzde anlamını yitirmiş sayılan "hümanizm"e, yitirilmiş bu anlamlardan hiçbirini yeniden kazandırmak istemez. Heidegger'e göre "**humanitas**" sözü üzerinde ilk kez enine boyuna durulmuş ve insanın insan olmasının amaçlanmış olduğu Roma Cumhuriyeti'nde bile insanın insanlığı yeterince açığa çıkmamıştır. Çünkü burada "**homohumanus**" güzel sanatlar araştırması ve eğitimi çerçevesinde Romalılık erdemini yücelten Romalı diye anlaşılmıştır. Sonuçta hümanizmi tarihselliğinde anlamak,

DÖRT KÖŞEYE SİNMİŞ ÜÇ KİŞİ

Dörtköşeye sinmiş üç kişi oturuyordu
her birinin karşısında üçer kişi
kimse kendini var saymıyordu.
Bir iki üç, bir iki üç, bir iki üç.
Varsaymayanlarla doldu oda sonra
birbirlerini sayıyorlardı durmadan
hep bir eksik, hep bir eksik.
Kendi ipine tutunan
bir örümcek indi tavandan
büyük gürültülerle.
Odada korkunun sesi
örümceğin gürültüsüne karıştı sessizce.
Eğik başlar örümcekten kurtarıp gözlerini
kendi ayaklarına baktılar.
Gördü ayaklarını, gördü ellerini
tırmandı gözleri yavaş yavaş
görebildiği yerlerine kadar bedeninin
duyumsadı parmakları ağzını, dudaklarını.
Sessizliği ilk bozan örümcekti...
ilk konuşan, hep bir ağızdan
kendisiydi.

Ayhan ERGÜN

Heidegger'e göre, hep belirli bir biçimde antik dünyaya uzanan ve Yunanlığın yeniden canlandırılması haline gelen bir **Studium humanitatis**'i anlamaya götürür. Böyle bir hümanizm, insanın özünü yeterince düşünüp, bu özü gören bir hümanizm olamaz. Öte yandan, hümanizmden genel olarak insanın insancıllığının özgür olması ve kendi değerini bulması yönünde gösterilen çabanın anlaşıldığı durumda da insanın insancıllığının gerçekleşemeyeceği görülür. Çünkü böyle bir anlamda insanın "özgürlüğü" ve "doğası"ndan ne anlaşıldığına göre farklı "hümanizmler" ortaya çıkar. Bu çerçevede Hıristiyanlığa da bir hümanizm denebilir (12).

Bununla birlikte hümanizm anlayışlarının birleştikleri bir nokta vardır: İnsancıl insanın insanlığı (homo humanus'un humanitas'ı). Böyle bir noktada birleşmek ise Heidegger'e göre "belli bir doğa, tarih, dünya, dünyanın temeli, yani varolanın tümünün çoktan sabitleşmiş bir yorumlanması" tarafından belirlenmek demektir (13).

Böylece Heidegger, hiç bir hümanizm anlayışının varlık-insan ilişkisinde olduğu kadar insanın insanlığını ortaya koyamadığını ileri sürer. Çünkü bu hümanizm anlayışlarının hepsi, varolanın çoktan yapılmış bir yorumlanmasına dayanmaktadır. Bunun anlamı şudur: Varolanın bütünün yorumlanması, varlık-insan bağını ve bu ilişkide insanın özünü gerçekleştirmek şöyle dursun, bundan uzak kalınmışlığın bir sonucudur hep. Dolayısıyla böyle bir yorumlamadan ve buna dayanan bir hümanizm anlayışından insanın **özü**nü ortaya koyması beklenemez. Varolanın bütününe ilişkin bu tür yorumlamalar "metafizik düşünme"nin ürünüdürler ve varlık-insan bağında "varlığın unutulmuşluğu"nun sonucu "varlık tarihi"nde olagelen "metafizik düşünme" varlığın insan varlığıyla ilişkisine yönelik soru soramaz. Soramadığı için de insanın özüyle ilgili boyutu görmeye gücü yetmez. Bu durumda insanın, insancıl olma adına "ussal" sayılması, onun "hayvanlık" (**animalitas**) boyutunda görülmemesini sağlamaz. İnsanın hep "hayvanlık" boyutunda düşünülmesi, onun insanlık boyutunda düşünülmemesi demektir. Bu yüzden böyle bir hümanizm, insanın **özü**nü anlamayı ve belirlemeyi başaramaz.

Öyleyse Heidegger'e göre acaba insanın **özü**nün, **insanlığa** doğru ve **insanlığı** tam ortaya koyabilen bir belirlenimi nasıl yapılabilir? Heidegger, insanın **özü**nün, onun, "varlığın aydınlanması" içinde durmasında bulunduğunu belirtir. Buna, dışarıya doğru (**ekstatik**) olma durumu der. Bu, aynı zamanda, "insanın **özü** Ek-sistenzinde yatar" demektir. Yani insanın özünden onun **Ek-sistenzi**ni anlamak gerekir. İnsanın **Ek-sistenzi** ise onun "varlığın aydınlanması" içinde durmasıdır. Heidegger burada "**Ek-sistenz**" kavramını, "metafiziğin" dilinin bir terimi saydığı "varoluş"un (**existentia**) anlamından apayrı bir şeyi dile getirmek amacıyla kullanır. Çünkü insanın, "varlığın aydınlanması" içinde durmasında ona verilen niteliğin gerçeklikle ya da insanın gerçek olup olmadığıyla hiçbir ilgisi yoktur. "İçeriği bakımından **Ek-sistenz** varlığın hakikatı içine-çıkmak anlamına gelir" Bunun anlamı, insanın varlığın "var"ı, yani varlığın aydınlanması olmasıdır. Sonuçta bu, insanın özvarlığını sürdürmesi, yani "varlığın hakikati içinde, bu hakikatin içine çıkarak" durmasıdır (14).

İnsanın **özü**nü onun bu temel özelliğinde, varlığın aydınlanmasında onun "içine-çıkarak" durmasında gören ve belirleyen Heidegger, "varoluşun özden önce geldiğini" söyleyen varoluşçuluğun da insanın özünün aslında ne olduğunu belirlemede yetersiz kaldığını düşünür. Çünkü ona göre insanın özünü belirlemede sorulması gereken biricik soru, varlığın insan varlığına olan bağına ilişkin olmalıdır. Bu soru sorulmadıkça insanın özüne ilişkin deneyim edinilemez. Bu düşüncesini şöyle dile getirir: "İnsanın özünü sürdürmesiyle ilgili en yüksek hümanist belirlemeler bile insanın asıl değerinin deneyimini edinemezler. Bu nedenle "**Varlık ve Zaman**"daki düşünme hümanizmin karşısındadır"(15). Ancak, bu karşı olma, insanca olmayanı benimsemek ve insanın değerini alçaltmak anlamına gelmemelidir. Heidegger, bu anlamda hümanizme karşı çıkış gerekçesinin "hümanizm"in, insanın insanlığını yeterince yüceltemeyişi olduğunu vurgular.

Heidegger'e göre insan şunun için değerlidir: O, varlığın hakikati "içine-çıkabilen" biricik varlıktır. İnsanın insanlığı ya da **değeri**, onun "varlığın çobanı" olmasındadır. 'Hümanizm' sözcüğünü benimsememekle birlikte Heidegger, 'hümanizm' sözcüğünü kullanmak mutlaka gerekliyse, insanın insanlığını yeterince ortaya koyabilen bu "düşünme"nin "daha hümanist" olduğunu belirtir.

Böylece Heidegger, varlık-insan bağına yönelen düşünmeyle "hümanizm"e karşı sözler dile gelse de, insanca olmayanın savunulmadığını, hatta bu düşünmenin daha insancıl düşündüğünü göstermek ister. Bunu yaparken bir yandan kendine yöneltilen soruları yanıtlamaya bir yandan da ortaya koyduğu düşünmenin daha insancıl olduğunu temellendirmeye çalışır. Hümanizm konusunu ele alırken Heidegger'in aslında yapmak istediği, ortaya koyduğu düşüncenin, hümanizm (anlayışları) karşısında nasıl "daha insancıl" kaldığını göstermektir. Ancak, bu temellendirmenin, varlık ile insan arasında temel bir bağın bulunduğu kabulüne dayandığını, daha insancıl olabilmenin koşulunun burada bulunduğunu vurgulamak gerekir.

NOTLAR:

(1) Heidegger, M., "Brief über den Humanismus", Wegmarken. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1976, s. 313
(2) a.g.y s. 313
(3) Heidegger, M., Metafizik Nedir? Çev: Yusuf Örnek. Türkiye Felsefe Kurumu Çeviri Dizisi: 1 Ankara, 1991, s. 13
(4) Heidegger, M., "Brief über den Humanismus" a.g.y s. 313
(5) Heidegger, M., Metafizik Nedir? s. 49
(6) Heidegger, M., "Brief über den Humanismus" a.g.y s. 316
(7) Heidegger, M., Metafizik Nedir? s. 16
(8) a.g.y s. 49
(9) Heidegger, M., "Brief über den Humanismus" a.g.y s. 315
(10) a.g.y s. 319
(11) a.g.y s. 319
(12) a.g.y s. 320
(13) a.g.y s. 321
(14) a.g.y s. 326
(15) a.g.y s. 330

DÜZELTİ

Mayıs 1993, 31 sayımızda **Ayhan Hünalp**'in yazısının son bölümü eksik çıkmıştır, düzeltir, özür dileriz.

"Bu konuyu burada onurla, kıvançla, mutlulukla, kapatırken, aynı yarışmada seneye seçilecek birinci, ikinci, üçüncü gelenler, mansiyon alanlar, 1943'den bu yana yazı yazan, kavga veren, yağdanlık kalemleri kıran, emekçi ağabeyleri Ayhan Hünalp'ı da şayet hayatta değilse minnetle, saygıyla ansınlar Tamam mı? Aksini söyleyen var mı?"

TUTKULAR DA İNTİHAR EDER

Füsun ERBULAK

Fethi Naci'nin, kimilerinin yakıştırdığı lakabıyla Foto Fethi'nin, **Aydınlık** Gazetesi'ndeki toplantıda hakkımda söyledikleri mi bu denli boğdu beni, bilemiyor değilim. Saygıdeğer ya da moron bir eleştirmenin fetvası, konumumu iyiden iyiye belirledi. Aydınlık Gazetesi'nin çıkacağını ilk işittiğimde, derin bir heyecana kapılanlardan biri de bendim. T.S.İ.P 'de çalıştığım günleri anımsayarak Seyyit Nezir'e "böyle bir çalışma ortamına gereksinmem var. Çaycılık bile yaparım" demiştim. Seyyit Nezir önermiş beni gazetede çalışmak istediğimi, bu isteğin değerlendirilmesi taraftarı olduğunu söylemiş . Cezmi Ersöz de katılmış ona. İkisi de dostum benim. Uzun uzun dertleşip, söyleştiğim dostlarım. Bana aktarılan yanıt, bire-bir Fethi Bey'inkiyle örtüşmeyebilir. Üç aşağı, beş yukarı şunları söylemiş: "O kadını kimi yayınevleri başımıza yazar olarak empoze ettiler. Kendi mesleğine dönse iyi eder."

Fassbinder'in, **"Onüç Aylı Bir Yıl"** adlı filminde, sevgili Murathan Mungan'a rastladığımda, ilk duyduğum zaman beni etkilememiş olan bu cümleleri, kendisine aktarmak gereksinimini duyduğumda anladım, ne denli kırıldığımı. "Bu bir ayıptır" dedi Murathan. "Bunu yapmaya, kimsenin hakkı yoktur."

Aydınlık Gazetesi'nin bürosu Mecidiyeköy'de. Oturduğum Altan Erbulak Sokağı'na yakın. İyiden iyiye yakın. İflah olmaz bir sosyalistim. Bunu biliyorum. Yazarlığa soyunduğumdan bu yana, çalıştığım gazete ve dergilerde, görevimin üstesinden gelebildim; bunu da biliyorum. Az sevdiğim, delicesine sevdiğim, kadın okurlarla paylaşabildiğim kitaplarım var; bir de. En önemlisi bir yıla yakın bir süredir işsizim. İşsizlikle parasızlık ikiz kardeştir. Giderek yoksullaştım ama sürünmüyorum şimdilik. Çalışma gereksinimi, hem parasal nedenlerle doruğa tırmanıyor, hem de yoğun çalışmaya alışmış olmanın, iş motivasyonu ortadan kalktığında, tek umarın intihara dönüştüğü bir ortam yaratıyor ve intihar ertelenebiliyor. Yani o gazetede sekreterlikten, arşivciliğe, muhabirlikten, santralda telefonlara yanıt vermeğe, çay ocağı işletmeye dek, her tür angaryaya razı bir konumdayken, 'edebiyat uzmanı' bir erkek birey faşistleşe biliriyor. 'Edebiyat tutkunu' diyemiyorum. Tutkunun erdemi vardır.

Bir uğraşın yerine bir diğerini monte etmek kolaydır. Kolay ve mümkün. Ama hepten işsiz kalmanın boşluğu, sinema günleri, bedava izlenen sayısız oyun, gecelerce okunan müthiş kitaplar ve Rehberler ofisindeki çevirilere inat hiç doldurulamıyor. 6. Kanal'da Tuna Serim ile çalışacaktım. Olmadı. Orada da "Zilli Kurt" kimliğim devreye girdi. Her gün, her hafta tasarı dinlemekten, umut yeşertmekten bıkıp usanmadım.

Fethi Naci'yi, beni ne denli değersiz bulursa bulsun, sürek avı uyguladığı için kınıyorum. Böyle insanlara dokuz yorgan paralayarak aramızdan kurtulmalarını dilemek de elimden gelmiyor. Çok yanlışım oldu ama kimsenin umudunu çalmadığım için övünüyorum. Her kitap "Foucault Sarkacı" değildir. Bir kitabı belli kriterlere göre, munkabızca eleştirmek sorgulanasıdır. Kaldı ki Fethi Bey'in tek satırını okuduğunu da sanmam. Bu da katmerli bir ayıptır. Flaubert ile Sand'ın mektuplaşmalarındaki başat konu, eleştirmenler konusu, yüzyıllardır geçerli. Ne sevindiricidir ki, eleştirmenler edebiyat tarihine ite kaka kazınsalar da, kimse onları yazarlar kadar tanımıyor. Atıp tutmaları, aşağılamaları, dipnotlarda birkaç satıra indirgenirken, kara çalıp küçümsedikleri yazarların kitapları okunuyor.

Tiyatro mesleğime, oyunculuğa dönmem önerilmiş saygıdeğer, çok bilmiş eleştirmen tarafından. Tiyatro yüreğimin yarası benim! Kaybettiğim eşim, geleceği konusunda endişeli olduğum 17 yaşındaki kızım denli kanırtıcı bir yara. Belki de yıllar yılı matine-Suare-prova-turnelerle sürdürdüğüm bu sevgili mesleği, atik davranıp, o beni bırakmadan terketmeyi başardım. Bedia Muvahhit önermişti bunu. Sonuna dek sahnede kalmak adına direnmenin, daha acı olduğunu söylemişti. Altan ise kıl payı farkla, sahnede öldü sayılır Ben bir tek gece oynamadığımda ölümcül bir mutsuzluk duyar, bir oyun süresince rolsüz kaldığımda, başka oyunları kıskançlıktan seyredemezdim. Ödenekli tiyatrolarda çalışmak, alaylılar için mümkün değil günümüzde. Özel tiyatrolar arasında beni oynatmak isteyen bir grubun kaldığını da sanmıyorum. İşte bu noktada, haddimi bildirmek isteyen eleştirmenin had bilmezliği devreye giriyor. "Yazar değildir, aramıza katılmasını onaylamıyorum" benzeri bir ahkâm yeterliydi. "Kendi mesleğine dönsün" bir savcı cümlesidir. Ya da bir toplama kampı müdürü cümlesi. Kimbilir belki de tahta artık istemiyor beni. Bunu ayrımsadım, ve bağrıma taş basıp, oyunculuğu unutmaya yattım.

Bu duygumu anlatabilmek isterdim. Güçlü bir yazar anlatabilirdi kuşkusuz. Haklısınız Fethi Naci. Ne yazık ki haklısınız! İyi ki haklısınız!... Erkek kimlikli yeni gazetenizde, size başarılar dilemiyorum. Elime gençlerin sıkıştırdığı broşürde, birkaç sevdiğim isim vardı. Onlara başarılar diliyorum. Ölü doğum olmamalı bu gazete! Renkli, kıratsız basın organları o kadar yaygın ki, iyi bir gazete acilen gerekli.

Yarım yüzyıldır yaşadığında bir insan, nefret duygusu ivme kaybediyor. Bu da galiba en kötüsü! Öfkenin yerine kırgınlığı koymak, isyanı hüzne dönüştürmek, Ahmet Telli'nin güzelim dizesine misilleme yapmak, gerçekten çok kötü!

Sahi bir de kızım var benim. Siz ve benzerleriniz nedeniyle, soyadını rahatça, güven duyarak kullanamayan, konservatuar öğrencisi bir kızım! Kalemi de oldukça kuvvetli. Onu eleştirmeğe ömrünüz yetsin isterdim. Çünkü övgünüz; yazarın, sanatçının yanlış içersinde çabaladığının kanıtıdır Nedense hep yerilen filmler, yerilmiş kitaplardan tat alıyor insanlar. Bu bir rastlantı mı sizce?

Belki bilmezsiniz, benden öğrenmiş olun. Bir insan bütünüyle inişe geçiyor. Bu bir kural sanki. Yani işsiz, aşksız, avuntusuz, seyahatsiz, parasız, umutsuz, umarsız kalmak sırayla değil, ani bir kaza gibisinden kuşatıveriyor. Özellikle kadınları! İnsan yalnız değilken, bir sevdiceği varken ya da biri tarafından bunaltıcı biçimde sevilirken, kırgınlıklarını beslememeyi, kolayca avunabilmeyi başarıyor Sizi sevindirmek için bu açıdan da tamamiyle yalnız olduğumu itiraf ediyorum. Pınar Çekirge'yi saymazsak! Sahi onun yazdıklarını ciddiye alıyor musunuz? Size teşekkür ediyorum. Mazoşist eğilimlerimi kamçıladınız. Adınız neydi sahi? Kalemşör müsünüz? Kalem kıran yargıçlara benziyor musunuz? "Final yapmak en zorudur" demişti Jean Gabriel Nordmann, çalıştırdığı oyunculara. Ne güzel bir insandı. Kedileri ve Che'yi seven bir yazar-yönetmen bir oyuncu. Ne denli haklı olduğunu bir kez daha ayrımsadım. Bu yazının sonu yok. Bitiremedim.

Böylesi daha güzel!

SİSTEMİN BÜTÜN KAVRAMLARINI REDDEDİYORUM...

A. Necmettin BORTEÇİN

YENİ DİLDEN ÜRKENLERE

Üsküdar'dan Harem'e doğru... kıyı boyunca yürüyorum. Gece, yağmurla daha da güzelleşiyor. Islanıyorum. Karşı kıyıda gökyüzü bulutsuz. Yağmur yağmıyor olmalı. Oralarda... karşıda bir yerlerde ay ışığına bakıyorum. Ay parlıyor...

Ayşafağını özlüyorum... Belki de milyon yıl önce gördüğüm o ayşafağını... Sabah seherlerimizi... ayşafaklarımızı çekip aldı sistem...

Yağmur ıslatıyor. Islanmayı seviyorum. Gece güzel. Geceyi yara yara yürümeyi seviyorum. Ya şu bulvarlar. Şenlikler yapılan şu bulvarlar... Hasan Hüseyin'den dizeler geliyor aklıma... "dışındayım alkışların, dışındayım bulvar şenliklerinin/benimle konuşmuyor artık, gümüş leğenlerde fırtınalar kağıt gemiler./ Varoşlar işte orda! bu çözük kokusu bulvarlardan varoşlara./kucakta kaldı ölü, büyüyor yalnızlığım. ey ateşler nerdesiniz!"

Memet Fuat'ı düşünüyorum. Sistemin sözlükçü... geçersiz eleştirmenini. "Toplumsal düzenle dil arasında böylesine sıkısıkıya bir bağ kurulabilir mi..." sözlerini anımsıyorum.

Toplumsal düzenle dil arasında böyle sımsıkı bir bağ var. Hem nasıl var. Varoştakilerin özgürlük kavramıyla bulvardakilerinki arasında... bulvardakilerin bireylik kavramıyla varoştakilerinki arasında fark var çünkü. Bulvar beyleri, özgürlük... bireylik dendiğinde ürettikleri gerçeklikleri varoşlardakilerle aynı yaşamıyor. Ama varoşlardakiler... öteki halk... bulvar beylerinin özgürlük... bireylik kavramına göre algılıyor dünyayı. Bulvar beyleri ile birlikte yeniden... yeniden üretiyorlar burjuva değerleriyle algılanan özgürlükleri... bireylikleri. Bulvar beyleri adına, onlarla birlikte yeniden... yeniden üretiyorlar sistemi... kendilerine karşı olan sistemi. Kapitalizmi.

Alkışların dışındayız. Çünkü alkışlanmak için değil... insan için... güzel gelecek için çıktık yola. Bulvar şenliklerinin dışındayız. İnsanın güzel dünya düşü gerçekleşene dek şen olmayacak gönlümüz... aşklarımız. Ölüler kucakta kalmasın diye... yalnızlıklar büyümesin diye yola çıktık çünkü. Ateşi bulduk. Ateşi insana dağıtmak için varız. Bunu yapacağız.

Bunu kapitalizmin egemen diliyle üretilen kültürün özgürlük... bireylik kavramlarını kıra kıra... bunu gören... güzel aşklar yaratan insanı ile yapacağız.

Bunu sistem dışı aşklar yaratarak... insanı yanıltmayan... insan düşüncesini durdurmayan... bilinçleri dumura uğratmayan dilin yarattığı güzel insanla yapacağız.

ÖZGÜRLÜK

Burjuvazi, özgürlük... eşitlik... kardeşlik kavramlarıyla yola çıktı. Güzeldi bu kavramlar... çok güzel. Hala güzelliğini sürdürüyor olmasını gerçekten isterdim. Ama, ben özgürüm... demekten utanıyorum. Özgürlük dendiğinde milyonlarca yıl önceye gidiyorum. Eli sopa tutan, taş tutan insana. Doğaya karşı özgürlük savaşı veren o güzelim insanı düşünüyorum bir... bir de özgürlüğü, meta kültürü etkisi altındaki insanın.. sistemin egemen dili... burjuva bakış açısıyla algılayan insanın trajedisine bakıyorum... bakıyorum... Utanıyorum özgürüm demeye. Utanacağım.

Ne denirse densin. Şunu biliyorum. Sistem dışı olduğunu... yerleşik dile karşı olduğunu söylese de, eğer dünyayı burjuva bakış açısıyla algılıyorsa insan, özgürlüğü... bireyliği kapitalizmin temel hakikatlerinin gösterdiği doğrultuda... insana karşı algılıyor.

Özgürlük de... bireylik de... sistemin kavramları haline gelmiştir. Sistemin özgürlük... bireylik kavramlarını reddediyorum.

Neden. Şu yüzden. İnsanın soyutlama gücü, sanatta... bilimde... felsefede kavramlaştırmaya gitti. Kavramlaştırmanın, önemli bir işlevi olduğunu saptadı. Kavramlar üretti. Sırf, bilinci... düşünceyi ileri götürmek için. Elmadan... armuttan... şeftaliden bir meyva kavramı... toplumsal ilişkilerden oluşan bir insanlık... kardeşlik... barış... özgürlük.. aşk kavramı. Soyutlamaydı bunlar. Kavramlaştırma için şart olan soyutlamalar. Bu soyutlamalarla insanların düşünme süreçlerinde etkin roller üstlenen... bilinçlenme süreçlerinde önemli işlevi olan bu kavramlar gün geldi, burjuvazinin... kapitalizmin egemenliğinin sürmesi, sürdürülmesi için kullanılan, sistemin yerleşik dilinin iğdiş edilmiş kavramları haline geldiler.

İlk insana dönüyorum. O çok sevdiğim... güzelim insana. Onu, evrende tek başına düşünüyorum. Üzülüyor. Üzüntüsü şundan. Özgür değil. Köle... Neye karşı peki. Her şeye karşı. Doğaya kaşı her şeyden önce. Doğaya egemen olmanın... doğayla birlikte yok olmadan varolmanın ilk

koşulu... yalnız olmamak çünkü. Toplumlaşmak. Toplumsal ilişkiler yaratmak. O ilişkileri, insani... güzel kılmakla başlıyor özgür olmak... birey olmak. O güzelim insan... ilk insan biliyor bunu. Üzüntüsü bundan.

Utanmaya devam ediyorum. Ondan geri kalındığı için. Milyonlarca yıl geçiyor. Bugün, özgürlük... dendiğinde, şöyle düşünüyor insan... kendim için ne yapabilirim... Hangi toplumsal ilişkide insani ilişkileri güzel kılabilirim... diye değil. Kendim için ne yapabilirim. Kendim için bu dünyayı, yaşamımı nasıl güzel kılabilirim... diye düşünüyor. Bir şeyleri güzel güzel kartonlardan çok da güzel kılıyor. O insan adına da utanıyorum. Karton güzellikleri... özgürlükleri... bireylikleri insani sandığı için.

Utanacağım.

ÖZGÜRLÜK BİLGİYLE...

Soyutlama yoluyla kavramlaştırmanın önemli olduğu kadar son derece tehlikeli bir yanı da var. Somut bir nesneden... durumdan... olgudan kalkarak soyutlama yolu ile kavramlaştırmaya gittiğinizde, eğer bilginiz eksik kalıyorsa, bir kez daha somuta dönemiyorsunuz. Soyutlamada kalıyorsunuz.

Şöyle. Tarih affetmez... diyoruz. Tarih ne peki. Sanki, tek başına bir tarih var. O da birilerinden bir hesap soracak. Oysa tarih bir soyutlama. Sınıfların savaşının oluşturduğu... insan ilişkilerinin... toplumsal ilişkilerin oluşturduğu bir durumun soyutlaması. Ancak bir kez, tarih... diye soyutlanıp kavramlaştırıldığında, şöyle söylüyoruz... tarih, hesabını sorar.. tarih affetmez. Tarih, insan ilişkilerinden... toplumsal ilişkilerden soyut... kendinde şeymiş... o da bir gün birtakım haksızlıkların hesabını soracakmış gibi bir bilinç yaratıyor. İşte, bilgi burda önemli.

Eğer tarihi yaratanın sınıflar savaşı olduğu... toplumsal ilişkiler olduğu bilgisi yoksa, bekliyor insan. Tarih affetmeyecek... hakkını alacak... diye. Nesneleşiyor. Köleleşiyor.

Özgürlüğe geliyorum. Özgürlüğü oluşturan, insan ilişkileri. Toplumsal ilişkiler bütünü içinde oluşuyor. Marks, **Katkı**'da şöyle söyler, "A insanı tek başına köle değildir. B insanı sayesinde köledir." Kölelik yerine özgürlüğü koyuyorum. A insanı, tek başına özgür olamaz. B insanı sayesinde özgürdür. Devam ediyorum. Tek başına özgürlük... toplumsal ilişkilerden... insan ilişkilerinden koparılmış özgürlük, köleliktir. A insanının özgürlüğünü belirleyen B insanı ile giriştiği toplumsal ilişki sonucudur Tek başına özgürlük yoktur. Toplumsal ilişkilerden soyut... kendinde bir özgürlük olamaz.

H. Ali Şimşek

Sistem şunu ister bizden. Al sana olanak... fırsat. Özgürsen kullan bunu. Fırsatları değerlendirme özgürlüğün var. Boşver toplumsal ilişkileri falan, önemli olan sensin. Özgürlüğünü kullan... fırsatları değerlendir.

Şu önemli nokta dikkatle vurgulanmalı. Her A ve B insanının toplumsal ilişkisi özgürlüğü doğurmuyor. Şöyle. Eğer, A insanı da B insanı da sistemin verili özgürlük kavramını mutlak hakikatler olarak algılıyorsa toplumsal çıkarlar ile kişisel çıkarları çatışıyor. Bu çatışma sonucunda o insan özgürlüğünün kısıtlandığını... bireyliğinin zedelendiğini düşünüyor. Toplumsal ilişkiye giriştiği insan ilişkisini metalaştırıyor. Çünkü özgürlüğü bilgiyle değil sezgiyle algılıyor. İnsan duyarlılığını... sezgilerini bozan sistem bunu doğru gösteriyor. Sezgisel özgürlük kavrayışı dünyayı doğru algılatmıyor. Özgürlüğü doğru kavratmıyor. Sezgileri sisteme ayarlı insan özgürlükle bilgi ilişkisini göremiyor. Özgürlüğü doğal sanıyor.

İnsan, son derece karmaşık yapısı olan bir varlık. Bu karmaşıklık, davranışları ile düşüncesi arasında da belirgin olarak izlenebiliyor. İşte bilgi burda çok önemli. Doğru bilgiye ulaşamayan insanın davranışları... düşüncesi kendisi için bile anlaşılamayacak kadar karmaşıklaşıyor. Sonuç trajik... son derece trajik oluyor. Dünyayı... gerçeklikleri iğdiş edilmiş kavramlarla algılayan insan yanlış yaşıyor. Yalnış seviyor. Yanlış ilişkilere giriyor. İnsani... toplumsal ilişkileri ayakdibi ediyor.

İlk insan, ateş yakmanın... taş yontmanın... ekin ekmenin... barınak yapmanın bilgisiyle kazanmaya başladı doğaya karşı özgürlüğünü. Bu bilgileri kendine saklamadı. Toplumsallaştırdı. Toplumsal bilgiye katkıda bulunarak özgür kıldı soyunu... doğaya karşı. İşte insanı hayvandan ayıran özelliklerden biri bu oldu. Doğru bilgiyle yaratılan... katkıyla güzelleşen toplumsal... insani ilişkiler... özgürlükler.

Vehbi Hacıkadiroğlu, **Özgürlük Ahlakı** adlı eserinde şöyle der, "Ancak özgürlük için gerekli olan bilgiyi, koşarken önüne bir tümsek çıktığını gören bir hayvanın o tümseği atlamadıkça yolunu sürdüremeyeceğini biliyormuş gibi bir atlama eylemine girişmesini sağlayan hayvansal yetenekle karıştırmamak gerekir. Tümseği görüp üzerinden atlayan hayvan için görme ve atlama eylemleriyle tümseğin nitelikleri ve o andaki başka ilgili koşullar. değişik durumlarda değişik amaçlarla kullanabileceği nesnel bilgi öğelerini oluşturmaz. (...) Hayvan, vakit bulabilse bile, durup tümseği incelemeyi, onu değişik açılardan daha iyi görmeyi ve eskiden gördüğü tümseklerle ölçüştürerek durumunu ona göre saptamayı düşünmez."

Doğal olanla kültürel olanın ayrımıdır bu. Hayvan doğal davranışlar içindedir. Durup engelleri irdelemek... o engelin bilgisini edinmek gereğini duyumsamayışının nedeni doğal oluşudur. Doğallıkta gereksinimi karşılamak için bilgi gerekmez. Güdüler... dürtüler yeterlidir.

İnsana geliyorum. İnsan kültürel bir varlıktır. Doğal olamaz. Doğal davranamaz. Bir insandan doğal davranmasını beklemek, onun hayvanlaşmasını beklemektir. Bu açıdan bakıldığında, insanın özgürlük talebi doğal bir talep olamaz. Kültürel bir taleptir Bilgi gerektirir. Bilgisi olmayan bir özgürlük talebi dürtüsel... güdüseldir. İnsani değildir. İnsanın, kendine karşı olan yasalara boyun eğişindeki tavır, bilgisizliktir. Bilgisiz insanın özgürlük talebi de yoktur Sisteme uygun metalaşma talebi vardır.

Kapitalizmin yarattığı insana... metalaşan insana geliyorum. Kapitalizmin temel hakikatı paradır. Metanın değişime sokularak paraya çevrilmesi... bunun yarattığı sermaye... bu sermaye aracılığı ile el koyduğu artı değerin mutlaklaşması... sürüp gitmesidir. Bunun için yaratılması gereken bir insan tipi vardır. Bu insan, metalaşan... yabancılaşan insandır. Bunu da meta kültürü ile... bu kültürü yaratan egemen dille sağlar bir yönüyle. Bu dilin kavramlarından biri özgürlük... öteki bireyliktir.

BİREYLİK

İşte bu özgürlükle bitişik bir birey olma... bireylik kavramıdır zihni kalıplar olarak insanı durduran... bir meta olarak değişime sokan.

Bireylik... birey kavramlarının, meta ilişkileri içinde oluşan, değişim değeri ile tüketilen bir meta haline getirildiğini biliyorum.

Şöyle. Kant'tan beri olanaksızlığı gösterilen, "yasasını kendi yapan insan" yanılsamasıyla insanlar, toplumsal ilişkileri reddeden bir tavır içindeler. "Yasasını kendi yapan insan" bilimsel düşünüşle... bilimsel bakış açısıyla bakıldığında olanaksızdır. Bunun bilgisine varamayan insan, bu yanılsamayla metalaşır... sistemin metası haline gelirken, bireyleşiyorum... özgürleşiyorum sandı. Böyle bakıp, böyle sanınca, idealist bakış açısıyla metafizik yönetemle bir "kendinde şey"e dönüştürdüğü bireyliği... birey oluşu doğru algıladı.

Bu algı yanlış olmayabilir. Gerçekten de bütün toplumsal ilişkileri reddeden bir insan belki de mümkün. Ama, toplumsal bir varlık olması mümkün değil. Toplumsal ilişkileri insani eyleme kaygısından uzak birey bir nesne. Meta.

İşte bu meta, kendini sistemin meta ilişkileri içinde değişime... değiş tokuşa sokuyor. Ne adına. Birey olma... özgür olma... "yasasını kendi yapan insan" olma adına.

Birey olma çabası, insanın kendi kişiliğini gerçekleştirme çabasıdır. Kendi kişiliği ile toplumda bir yer bulma... varlık alanı yaratma çabasıdır. İşte burda, "bana göre" bakışı yanlıştır. Bana göre... şuna göre... sana göre.... diye algılayan insan yanılıyor. Dünya... gerçeklikler, bana... sana... ona göre algılanınca insan yanılıyor. Dünya... gerçeklikler, bana... sana... ona göre algılanınca özgürlükler, bireylikler de sana.. bana... ona göre ucubeliğine dönüşüyor Bu, yöntemsizliktir. İşte burjuva dünya görüşü... kapitalist ilişkiler de insanın özgürlük... bireylik algısının böyle olmasını ister. Meta kültürü etksindeki insanların özgürlük... bireylik algısı artık bana... sana.. ona göre bile değildir Sisteme göredir Sistemin yerleşik egemen dili, bütün kavramları olgucu, idealist bir çarpıtmaya uğratır. Kavramların oluşumunda diyalektiği mekanist, gerçekliği olgucu bir tavırla bozar. Bu bozuk kavramlarla algılayan insan, sistemin doğrusunu kendi doğrusu beller... toplumsal ilişkilerinde böyle davranır. Sistemin doğrusunu, kendi doğrusu sanır.

Egemen dil, değişen gerçeklikleri yansıtmaz. Yansıtmadığı gibi, gerçekliğin bir yanını alır bunu bütün gerçekliğin yapısı olarak sunar Olguculuğu burdan geliyor. Diyalektiği hiç iniş çıkışı olmayan bir makinanın çalışması gibi algılatarak değişik durumlarda değişik anlamlara gelebilen kavramları aynı tekrarlarmış gibi sunar Mekanistliği de burdan geliyor.

İşte bu mekanist... olgucu bakış açısıyla kavramlar iğdiş ediliyor. İnsanlar, kavramların... bu kavramların sahte hakikatlerinin nesnesi derkesine düşüyor. Sistemin isteğine boyun eğiyor.

İNSANIN ÖZÜ

Özgürlüğün... birey olma talebinin insanın özünde... doğasında bir şey olduğu kanısı yaygındır. Tartışmıyorum bunu. Ama, insanın özü nedir... dendiğinde burjuva bakış açısının dikte ettiği, insanı tek başına... toplumu da tek başınaların topluluğu olarak gören burjuva bakış açısının yanlışlığını tartışıyorum.

Özgürlüğü... bireyliği insanın özünde çözümlemeye çalışan meta kültürünün insana karşılığını biliyorum. Kapitalist kültür bunu doğru çözmüyor. Çünkü insandan değil... sermayeden yana kapitalist kültür. İnsanın bireyliğinden... özgürlüğünden değil, sermayenin bireyliğinden... özgürlüğünden yana. Bu yüzden... artı değere el koymak için... insanı yabancılaştırması gerekiyor.

Marks'ın Feuerbach üzerine 6. tezi şöyle... "Feuerbach, dinsel özü insan özünde çözümlüyor. Ama insan özü, tek tek her bireyin doğasında bulunan bir soyutlama değildir. Gerçekliği içinde o, toplumsal ilişkilerin bütündür." İşte kapitalizm, özgürlüğü... bireyliği "tek tek her bireyin doğasında bulunan bir soyutlama" olarak dikte ediyor. Özgürlük... bireylik kavramlarını... bu soyutlamayı tek başına insanın özünde arıyor. Böylece kapitalist iktisadın "insan ihtiyaçları sonsuzdur" tezi ile, gelecek kaygısı ile... tüketimin güzelliği... sınırsızlığı ile bağdaşan güzel özgürlükler... bireylikler yaratıyor. Böylece insan... örneğin bir doktor, bütün toplumsal mücadeleden kopup kansere çare arıyor... bir avukat, yalnızca tekil bir haksızlığı çözmeye çalışıyor... bir yazar reklam metni yazıyor... yazar tekellerin yayınları için çalışıyor... Hepsi özgür bir bireydir. Gerçekten de özgür bireyler böyle davranmalılar.

Marks, devam ediyor... "İşte bu nedenledir ki Feuerbach, 'dinsel düşünüş'ün kendisinin bir toplumsal ürün olduğunu ve incelediği soyut bireyin belirli bir toplum biçimine ait olduğunu görmüyor."

Güzel. İşte meta kültürü etkisindeki insan da bireyliğin... özgürlüğün bir toplumsal ürün olduğunu... bu kavramların da belirli bir toplum biçimine... bu toplumdaki sistemin türüne bağlılığını görmüyor.

KAVRAMLAR GERÇEKLİĞİ YANSITIYOR MU....

Kavramlar sonsuza dek değişmeyecek gerçeklikler yaratıyorsa, gerçekliği yansıtmıyor. Sistemin egemen dili bu yüzden geçersizdir. Kendi değerlerini sonsuza kadar kalıcı değerler olarak dikte eder çünkü. Evrenselleştirdiği değerlerinin ötesinde başka değer olmadığını kabul ettirmeye çalışır yarattığı kavramlarla. Bu yüzden yansıtmaz gerçekliği.

Fransız İhtilali ile herkesin sarıldığı özgürlük... bireylik kavramları feodallere karşı... papazlara... kiliseye karşı çıkışı anlattı. Kilisenin boyunduruğuna karşı insanı... bireyi çıkardı. Feodal ağalığın baskıcı sistemine karşı özgürlük kavramını yarattı. Doğruydu. Ama tarihsel açıdan geçersizdir. Toplumsal açıdan geçersizdir. İnsan açısından geçersizdir.

Şu yüzden. Yıkılan feodalizmin yerine gelen kapitalizm oldu. Burjuva ihtilalcilerinin özledikleri sistem kuruldu. Kardeşlik... barış... özgürlük... bireylik kavramları, kapitalizmin gelişmesiyle feodal sistemin... papazların... kilisenin kavramlarının yerini alarak insanları nesneleştirdi. Kapitalizmin egemenliğinin sürmesi için bozuldu. Bu yüzden varoştakiler için özgürlükle bulvar beyleri için özgürlük aynı kavramlar olmasına karşın başka başka hakikatleri anlatır oldular. Kapitalizmin sürmesini isteyenler bu kavramlarla yola çıkıyor. Sosyalizm için yola çıkanlar bu kavramların yerine başka kavramlar getirmek zorundalar.

Şunun için korkulmaması gerekiyor. Özgürlüğün... bireyliğin yerine ne konacak. Peki ama şöyle düşünürsek ne sonuca varıyoruz. Meyva demesek elmayı... armudu... şeftaliyi anlatamayacak mıyız...

İletişim koparmış. Kopsun. Yanlış ileşimden iyidir.

Peki şairler... romancılar... öykücüler ne yapacak o zaman. Özgürlük diye diye öykü... şiir... roman yazamayacaklar. Ama özgürlüğü... bireyliği doğru anlatan eserler verebilirler

Caudwell, **Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler** adlı eserinde şöyle der... "temelde toplumsal olan çevremiz ise sürekli değişir, bu değişim bazen zor kavranabilecek kadar yavaş kimi zaman da başdöndürücü hızdadır. Gerçekliğin sözcüklerle çizdiğimiz toplumsal olarak kabullenilen resimleriyse ayna yansımaları gibi anıden değişmezler. Bir nesne aynada yansıyorsa, nesne hareket edince yansıması da hareket eder. Oysa dilde gerçeklik, simgeledikleri nesneye yanlış bir durağanlık ve kalıcılık veren değişmez sözcüklerle simgelenmiştir O halde bunlar gerçekliği yansıtmak yerine anlık fotoğraflarını verirler (...) Bir varlığı ya da olayı tanımlamak için bir kelime icat eder, ya da bir simge yazarsak varlık değişse de, olay artık olmasa da, bu kelime 'sonsuza dek' değişmeyecektir."

Sorun bu işte. Burjuvazi, yıktığı feodalizmin bütün kısıtlamalarına karşı ortaya attığı kavramları, insanı kısıtlayan kapitalizmin sürmesi için doğru... insani diye dikte etmeyi sürdürüyor Nasıl. İnsanın bütün isteklerini 'özgürce' yerine getirirse 'birey' olacağı yanılsamasıyla. Bu, kapitalizmi egemen... güçlü kılıyor. Çünkü birey olmak isteyen insan bütün toplumsal ilişkilerini yokederek... ayakdibi ederek yaşıyor. Toplumsal gücüne de... toplumsal ilişkilerine de yabancılaşarak. Toplumsal mücadele gücünü dumura uğratarak.

"Ben, özgürlükten... bireylikten egemen kavramın dikte ettiğini anlamıyorum. Başka şey anlıyorum" diyenlere... Bu boş bir savunmadır Kavramlardan doğan çıkarsamaların, tek tek kişilere ne anlattığı değil önemli olan. Önemli olan toplumsal işlevi... toplumda neyi ürettikleri... neyi algılatıp... anlattıklardır. O yüzden bu itirazlar geçersizdir. Bana göre... sana göre... ona göre çıkarsamalar yapılan kavramlarla ileri gidemez toplum. Yoksa, körün fili tanımlamasına benzer iş. Neresinden tutarsa o sanır.

İletişim böylelikle kopmuştur zaten. Herkes özgürlükten... bireylikten başka başka şeyler anladığı için, körün fil tanımlaması gibi doğru dürüst bir özgürlük... bireylik kavranamıyor.

AYŞAFAĞI

Bir alacakaranlıkta yaşıyoruz şu kaçgun döneminde. Ben, ayşafağını görüyorum bu alacakaranlıkta. Bu alacakanlıkta bir insan arıyorum. Toplumsal ilişkileri güzel eylemek için... insan ilişkilerini insani eylemek için, tutsaklıkları göze alan bir insan.

Bir insan arıyorum. Kendi kişiliğini gerçekleştirmek için yola çıkmış... toplumsal çıkarlar ile kendi çıkarları çatıştığında "ben özgür bir bireyim..." diye çekip gitmeyecek... bir insan.

Bulur muyum... bilmiyorum. Ama ben arayacağım. Birken iki... ikiyken beş... on olacağız. Güzel bir dünya kuracağız. Orda insana ilişkin bütün her şey güzel olacak. Yaşanası olacak o dünya. Kaçgun döneminin kaçakları olmayacak orda. İnsan için... anlamını bulunca, ayakdibi olmayacak... edilemeyecek insan.

O insan siz misiniz...

O ÇOCUK

Hani bir çocuk vardı ya
kendi
elmasını
kendinden
çalan
hani bir deniz kenarında
bırakıp
gitmiştin
ya
yarı çıplak
o an nasıl da istemişti
annesine
sarılmak
şimdi o çocuk
trenlere aşık

Azmi HENDEKÇİ

Sevinç Ereren

SKOLASTİK TARTIŞMADAN ÇIKIŞ

Sadık ALBAYRAK

Göle bakan yamaçta, yakmayan bahar güneşinin altında bir mutluluk tartışması... Mutluluk var mıdır? Varsa nedir mutluluk? İstanbul'dan uzakta, Sapanca Gölü'ne bakan bir ormanda geçirilen mutlu bir bahar gününde hararetli bir mutluluk tartışması.. **Siyasal Bilgiler Fakültesi Kültür Kulübü Gençleri** 23 Nisan'da Sapanca'ya gezi düzenlemek için vargüçleriyle çalışmışlar. Otobüsler kiralanmış. Yemekler hazırlanmış. Ortaklaşa bir gezinin bütün koşulları biraraya getirilmiş. Bizi, **İnsancıl Emekçileri**'ni de davet ettiler gezilerine. Birlikte varedilen bir bahar gününün top oynamaktan, koşturmaktan, ormanda yürüyüşten, insanı uzaklara çağıran doğadan duyulan mutluluk bilincinin tartışmaya yürümesi, mutluluk tartışması, bir sonuca varamıyor. Anlaşılan ortak nokta, mutluluğun göreceliliği. Bir arkadaş, mutluluğun bir başkasının mutsuzluğu üzerine kurullabileceği bir durumu örnekliyor: sermayecinin mutluluğu, emeklerine el koyduğu emekçilerin mutsuzluğundan kaynaklanıyor.

Dönüş yolunda bitmeyen mutluluk tartışması dönüp duruyor kafamda. Dağların yamaçlarında, ormanın içinde kurulmuş evler geçiyor yolboyu. Bu evlerdeki mutlu hayatı düşünüyorum. Dağlara tırmanarak varılan bir evde, penceresinden bakmaya değer bir gerçekliğin içeriye dolduğu, odaları kitaplarla dolu bir evde yaşanan hayat... Sabah sevgilinin uzaktaki kaynaktan su getirdiği... O evler, o evlerdeki hayatlar otobüsle geçip gidiyor. Bir arkadaş Nâzım Hikmet'in bir şiirini okuyor. Nâzım Hikmet'in bir kaçgun ressamından mutluluk resmi beklediği şiiri? Kaçgun ressamı mutluluğun resmini yapabilir mi? Yaparsa nasıl bir mutluluk resmi olur kaçgun ressamının çizdiği. Sapanca Gölü'ne bakan dağların yamaçlarındaki evler birer mutluluk resmi çizmiyorlar mı? Evet, ama yüz kilometrede akan otobüs bu mutluluk resminin ne denli geçici ve eksik olduğunu da göstermiyor mu? Yoksul bir köyün içinden geçiyoruz. Geride kalıyor Sapanca Gölü'ne bakan evlerin villa mutluluğu. Sermayecinin emekçinin mutsuzluğu üzerine kurulan mutluluğu gibi, yoksul köy evlerinin villa mutluluğuyla çatışmasını görüyorum köy resminde. Gerçekliği tek yanlı değişmez resmeden kaçgun ressamını düşünüyorum. Gerçekliğin bütünlüğünü parçalayan ve parçalardan "iyi" bulduğunu gözümüze sokarak gerçeği yanlış gösteren kaçgun sanatçılarını. Yanlış bir ressamdan mutluluk resmi bekleyen Nâzım Hikmet hüzünlendiriyor beni.

BURJUVA MUTLULUK İDEOLOJİSİ

Kıskacında yaşadığımız temel sorun yöntem. Tartışmalarımız neden ilerletici olmuyor? Neden skolastik bir gündem içinde, tartışma için tartışmayı tartışma sanmak yanılsamasını yaşıyor birçok insan? Köstebeğin gözünü köstebeğe gözleri kapayarak tartışmak hâlâ nasıl marifet olarak gösteriliyor? Bütün sorun yöntemin yanlış olmasında düğümleniyor. Gerçekçi yöntemle bakmadıkça, gerçeği bu yöntemin aydınlatıcılığında doğru kavramlaştırarak çözümlemedikçe hiçbir sorunu aşamayacağız. Mutluluk tartışması da, bu noktada çözümsüz kalıyor. Nâzım Hikmet'in aradığı mutluluk resmi de, gerçekçi bakmayan bir ressamdan beklendiği için hiçbir zaman çizilmedi. Gerçekçi mutluluk tartışması ve gerçekçi mutluluk resmi Orson Welles'i düşündürtüyor bana.

Orson Welles, **Yurtttaş Kane**'le kapitalist sistemde mutluluğun nasıl bir yanılsama üzerine kurulduğunu çok güzel gösterir. Tekrar tekrar izlenmesi gereken bir filmdir **Yurttaş Kane**. Burada, kapitalist sistemin çelişkisi insanın içindeki yansımasıyla işlenir.

Kapitalist Kane'nin ilkeli ve mutlu bir insan olmak istedikçe, bu isteklerinin nasıl uzağına düştüğünü gösteren Orson Welles, bu sürecin gerçekçi sinemasıyla, kapitalist sistemin yarattığı ilişkilerin, temeldeki çelişkinin Kane'nin hayatında nasıl belirleyici olduğunu görünür kılar. Burjuva mutluluk ideolojisinin örttüğü perdeyi kaldırır. Bir yandan gerçekleri yazmaktan sözeden, "işçi haklarından" dem vuran biri, öbür yandan bunların olmadığı koşullarda varolabilecek bir kapitalisttir Kane. Bu uzlaşmazlığın bir insanda biraraya getirilmesi, iç dünyası tahrip olan Kane'i resmeder. Kane somutunda bu uzlaşmazlık, mutsuz bir insan ve bu mutsuzluğu bir "yalnızlık kalesi", Xanadu Şatosu'nu inşa ettirerek bastırmaya çalışan despot bir insan yaratır Kane'in ölürken söylediği son söz, "rosebud", çocukken, henüz bu sistemin ilişkilerinin bilincinden uzakken oynadığı kızağın adı, bu uzlaşmazlığın, mutsuzluğun çocukluk dünyasına duyulan özlemde dile gelişidir.

Orson Welles, **Yurttaş Kane**'le gerçekçi bir Amerika imgesi yaratır. Filmin o güne kadar gelen sinemayı aşan, yepyeni bir kurgu getiren Brecht'çi anlamda epik yapısı, bu gerçekçi Amerika çizimini yaratır. Hayatı geçmiş ve gelecekten kopuk bir şim-

di'ye, bu şimdi içinde hazları maksimize etmeye indirgeyen burjuva mutluluk anlayışını yerlebir eder **Yurttaş Kane**. Bu mutluluk ideolojisinin dayandığı bireycilik, Kane'nin "yalnızlık kalesi"nde son bulur. Sahip olunan eşyalarla mutluluğu özdeşleştiren burjuva mutluluk ideolojisi, dünyanın en zengin insanlarından birinin, Kane'nin iç dünyasının yoksulluğuyla yerlebir edilir.

Bitişte, Xanadu'ya getirilen antikaların sandıklarının olağanüstü düzenlenişi ve üstten çekimiyle Orson Wellcs bir New York benzetmesi yapar. Böylelikle dış çizgilerinden zenginlik ve görkem akan Amerika'nın içyüzü, kofluğu, derme çatmalığı, her alanda bir yağmacılığa dayandığı gösterilir. Geçmişi olmayan, geleceği olmayan bir ülke imajıdır bu. Aynı zamanda geçmişsiz ve geleceksiz insanın mutsuzluğa mahkum edildiği sistemin, yaratıcı bir görüntüde simgelenmesidir bu. Böyle bir sistemin insanı mutluluğu ancak bir yanılsama olarak yaşayabilir. Welles'in **Yurttaş Kane**'i başka boyutları yanında bir de bunu ortaya koyar

Mutluluk tartışmasında **Yurttaş Kane**'nin önemi de burada. Eğer **Yurttaş Kane** ve benzeri filmler daha çok olsaydı, insana ulaşabilseydi, bir bahar gününde başlayan mutluluk tartışması daha doğru sonuçlara ilerlerdi. Hayat daha doğru yaşanırdı. Sahte bir mutluluk yerine, kaçgun mutluğu yerine doğru, güzel bir mutluluk arardı insan.

BURJUVA SKOLASTİK KAVRAMLAŞTIRMA

Yurttaş Kane'nin bu yazıdaki yeri bununla sınırlı değil. Daha önemlisi, Orson Welles ve **Yurttaş Kane**, star sisteminin birer somutlayıcısı. Kapitalist sistemin içyüzünü gösterdiği için önü kesilen bir sanat eseri ve sanatçı var karşımızda? Hemen bütün kaynaklar, 26 yaşında o güne kadar yapılan sinemayı değiştiren **Yurttaş Kane**'i yaratan Orson Welles'in sinema yapmasının engellendiğini yazıyorlar Bu kaynaklar, bu engellemenin nedenlerini yeterli ölçüde göstermeseler de, bir olgu olarak saptıyorlar bu durumu. Ali Gevgilili şöyle yazıyor: "Ne var ki, **Yurttaş Kane** yaratıcısı açısından hem olağanüstü bir atılımın, hem de sonun başlangıcıdır. Özellikle kendisine karşı ülke çapında yürütülen olumsuz kampanyaların etkisiyle Orson Welles bir daha aynı düzeyde hiçbir film yapamayacaktı." (1) Sistem, Welles'e karşı kampanyalar örgütlüyor. Penelope Houston önü kesilen Welles için yazıklanıyor. "Ne yazık ki Welles bugün Hollywood endüstrisinin kurbanı olmuş rejisörlerden birisidir."(2) ABD' de sinema alanında sistemin önünü kestiği sanatçılardan yalnızca biri Orson Welles, geride daha yüzlerce sanatçı var. Özellikle 1947-1951 arasında Hollywood'da yaşananlar, sistemin kendi değerleri dışındaki değerlere sanatta yer vermemek için ne kadar acımasız, utanç verici uygulamaların sorumlusu olduğunu gösteriyor.

Lilian Hellman'ın anılarına bir giriş yazan Garry Wills, sistemin insanın hayatına nasıl müdahele ettiğini şöyle anlatıyor: "Mc Charty dönemi, Joseph Mc Charty'nin ilk çıkışını yaptığı 1950 yılında başlamıyor yani; Truman'ın Başsavcı Tom Clark'ın ve J.Edgar Hoover'ın bir güçbirliğine sıvandıkları 1947 yılına dayanıyor. **Amerika'ya Karşı Çalışmalar Kurulları Meclisi**'ne gerekli silahları onlar vermişlerdi, hem tanıklara karşı kullanılacak listeleri, hem de kurulun gittikçe ağırlaşacak bir baskıyla uygulayabileceği bağlılık programını, aksi kanıtlanana kadar her yurttaşın hainlikle suçlanabileceği ve böyle bir sınavdan geçmeyi reddeden erkek-kadın tüm yurttaşların çalışma ve iş bulma hakkından yoksun bırakılacağı ilkesini. Liste kadın-erkek herkesin, ilişkilerini kollamasını, gittiği yere, gördüğü kişiye dikkat etmesini buyuruyordu -onaylanmayan bir toplantıya şöyle rastgele girmeniz, bir bağış kampanyasına çek imzalamanız, radikallerle uzaktan merhabalaşmanız bile Liste'ye girmenize ve işsiz kalmanıza yol açabalirdi."(3) Wills'in yazdıkları kapitalist sistemin, insanı kendi ideolojisi güdümünde yaşatmak için nereye kadar gidebileceğini göstermesi yanında, daha önemlisi, Mc Charty'nin kişiliğine bağlanarak bir "kötü adam" imgesi arkasında aklanmaya çalışılan ABD faşizminin sürekliliğini ve bir sistem politikası olduğunu gösteriyor. Bu faşizmin Hitler ve Mussolini'den ders aldığı da ortada. Bizde yaşanaların da bu "evrensel" birikimin derslerini hayata geçirdiği görülüyor.

Amerikan faşizminin temel hedefinin sanatçılar olması, star sisteminin henüz yeterince kurumlaşamadığı bir alanı şiddetle temizleme ve sistem karşıtı hiçbir imaja yaratılma olanağı bırakmama çabasını somutluyor. Peki neden Sovyetler'deki sanat tartışmaları, özellikle "Jdanovculuk" olarak adlandırılan sanat anlayışı çok sık tartışılır da ABD'deki "Mc Chartycilik" tartışılmaz? Burada bir yanlış anlaşılmayı önlemek gerekiyor. "Jdanovculuk"la "Mc Chartycilik" kesinlikle aynı kefeye konulmuyor. Jdanov'un incelenmesini bir yana bırakıyorum, burada vurgulamak istediğim, Jdanov'un adına bağlanarak çizilen me'şum "güdümlü sanat" hayaletinin, neden asıl olduğu yerde, kapitalist sistemde aranmadığını sormaktır.

Star Sistemi'nin daha iyi kavranmasında ve evrenselliğinin görülmesinde Orson Welles açıklayıcı olduğu ölçüde Orson Welles'in önünün kesilmesinde Star Sistemi kavramının açıklayıcılığı gerekiyor. Bu kavramın ışığında bakılmadığında olguların görülmesinden öteye gidilemez. Birçok kaynak bu görmezliği örnekliyor.

Doğru kavramla bakmama, yanlış kavramlaştırma skolastik tartışma demektir Sözgelimi sanat ortamını belirleyen ilişkileri sistemden soyutlanmış bir "İstanbul-taşra" ikilemi içinde kavramak ve tartışmak böyle bir tutumu gösterir. **Evrensel Kültür** dergisinin Nisan 93 sayısında Alaattin Bilgi'nin yaptığı gibi.

Alaattin Bilgi, **Hürriyet** gazetesinde yayımlanan "1992'de Eleştirmenlerin Seçtikleri" biçiminde sunulan bir listeye karşı çıkarken bu soyut "İstanbul-Anadolu" karşıtlığından yola çıkarak olgucu bir eleştiri yazıyor. Böylelikle olguları oluşturan hakikatleri değil, görünüşleri sorgulamaktan öteye gidemiyor. Şöyle yazıyor: "Bu seçmelerde bir şey açık biçimde göze batıyor: Seçilen kitapların neredeyse tamamı halen İstanbul'da bulunan yazarlara ait!"(4) Buradaki ünlemin yanlış yere konulduğunu düşünüyorum, şaşkınlık yaratan asıl şey böyle bir "eleştiri"nin nasıl yapılabildiğidir. Benim şaşkınlığım Bilgi'nin eleştirisiyle sürüyor. "Eğer Hürriyet'te yayımlanan listenin başında, seçme işinin yalnız İstanbul ili sınırları dahiline ait olduğu belirtilseydi sorun yoktu, ama bu seçme sanki bütün ülkeyi kapsarmış gibi sunulmuş. Şu haliyle bu seçmenin 'temsili' bir niteliği yok. Zaten aslına bakarsanız bu durum, yıllardır hep böyle sürer gider İstanbullu yazıncılar bu gibi hallerde, çoğunlukla birbir-

lerinin sözünü ederler." Egemen dille yazılan eleştiri, burjuva "temsil" yanılsamasını politikadan edebiyata aktarıyor. Sorgulanan, sanat eserinin "listelemeye" sokulup sokulmayacağı olmuyor, eleştirmenimiz "adil" liste arıyor. İlkel "hemşehricilik" ideolojisiyle, kapitalist sistemin estetiğini yaygınlaştırmakla işlevli eleştirmenler ancak bu kadar eleştirilebilir. Bitmiyor. Alaattin Bilgi eleştirisini sürdürüyor. Sorunu bir "Ali Veli sorunu" derkesinde çözümlüyor. Bilgi, yanlış bilgiler uyduruyor. Adam Yayınları'nın yöneticilerinden birini, Memet Fuat'ı "Adam Yayınları'nın sahibi" olarak yazıyor. Bilgi, "Bence bu olgunun doğru açıklaması şöyle olabilir" diyor ve yanlış açıklamalar yapıyor. "Zeki eleştirmen" kategorisi yaratıyor ve Fethi Naci'yi "en zeki eleştirmen" ilan ediyor vs...

Böyle bir eleştiri, böyle bir bakış açısıyla sürdürülen tartışma skolastik bir tartışmadır. Bu tartışmayla gerçekliğin doğru çözümlemesi, gerçekliğin doğru yönde değiştirilmesi mümkün değil. Böyle bir tartışmada taraf olmaktan daha anlamsız bir tutum düşünemiyorum. Biz, bu türden tartışmalara düşürülemedik. Düşmeyeceğiz. Skolastik tartışmalar arasında sistemin sanat alanındaki üretiminin geliştirilmesine ve kitlelere kakılmasına göz yummak istemiyoruz çünkü.

BÜLBÜL SESLİ ELEŞTİRİ

Orson Welles için skolastik bir açıklama uyduruyorum. Bir yandan da gülüyorum. "Orson Welles çok zeki olduğu için çekemediler" "Değil, Welles, Los Angeles'lı olmadığı için istemediler onu. Taşralıydı, bu yüzden Hollywood patronları film çekmesini önlediler" "Köstebeğin gözü vardır, çünkü...

Doğru yöntem öylesine yalın ki oysa. Marx olgularda kalan açıklamalar için teorik kapitalistleri, iktisatçıları örnekliyor. "İktisatçılar, burjuva üretim ilişkilerini, işbölümünü, krediyi, parayı vb. sabit, değişmez, ölümsüz kategoriler olarak ifade ediyorlar. (...) İktisatçılar üretimin yukarda sözü edilen ilişkiler içinde nasıl yapıldığını açıklarlar, ama bizzat bu ilişkilerin nasıl üretildik'lerini, yani onları doğuran tarihsel hareketi açıklamazlar."(5) Burjuva estetikçisinin de açıklamadan uzak tuttuğu, bu estetiği belirleyen tarihi toplumsal hareket, ilişkilerdir. Star Sistemi, kapitalist toplumda sanatın hangi ilişkiler içinde yürüdüğünü kavramlaştırır.

Marx'tan bu sözleri okuyunca merakla **Felsefe'nin Sefaleti**'nin çevirmenine baktım, çevirmen Alaattin Bilgi mi diye. Bildiğim kadarıyla Bilgi, Marx çevirmenidir. Değilmiş.

Star sistemi kurumlaştığında Mc Charty'nin işlevini Hollywood eleştirmeni üstleniyor. Orson Welles'in filmini ya görmezden geliyor ya da kıyasıya eleştiriyor. Repertuar kavramlarla. Hollywoodçu eleştirmenin nitelikleri üzerine yazıldı. Şu örnekle biraz daha geliştirmek mümkün. Hollywoodçu sinema eleştirmeninin en temel işlevlerinden biri gerçekçi eleştiriyi, sistem dışı bir eleştiriyi önlemek. **Cumhuriyet**'te yazan Sungu Çapan bunu bir soruyla şöyle yapıyor. İstanbul Sinema Festivali'ni eleştirilmez yapmak için bir söyleşide soruyor: "Festival filmlerinin öngördüğü 'mozaik sinema kültürü'nün pek tutmadığı, festivalin 15 günlük bir sinema etkinliğinden öteye pek geçemediği yolunda, bazı çatlak sesli eleştiriler var, genç 'muhalif' kesimden. Bu konuda sizin görüşleriniz nedir?"(6) Karşı eleştiri "çatlak sesli" ilan ediliyor. Sistemin "bülbül" sesli eleştirmeni, Hollywoodçu eleştirmen, toplumu eleştirisiz bir gül bahçesine çevirme işini üstleniyor. Eleştiri "çatlak sesli" ilan edilirken kısırlık da görülüyor. 12 Eylül repertuarından alınan bir kavramla, "çatlak sesli", hem edebiyat yapıyorlar hem de eleştiri. Edebiyatlaşmayı Tomris Uyar'ın neo-faşist yazısında göstermiştim, Sungu Çapan ise bu repertuarı işte böyle "eleştiri"leştiriyor.

DOĞRULANMA

Skolastik tartışmaya düşmeden, gerçekliği sorgulamaya, kavramlaştırmaya, dönüştürmeye çalışıyoruz. Doğrulama skolastikçi bir başka eleştirmenden geliyor. Öbür bölümleri bir yana, tartışmadaki tutumumuzu somutlayan yanıyla değinmek istiyorum. **Eşik** dergisinin Mart-Nisan sayısında Işık Nardalı **İnsancıl**'ı eleştiriyor. Şöyle: "İnsancıl dil sorunlarının, felsefi sorunların tartışıldığı dergi olma özelliğini bu yıl da korudu. Yalnız Bir Sanat Hareketi Düşüncesi metni, Edebiyatçılar Derneği tartışmalarına pek girmedi. Bunun yanısıra şairin toplumsal mücadelesini baltalamaya yönelik Kız Kulesi Şiir Cumhuriyeti tartışmaları nedense pek taraf bulmadı İnsancıl'da"(7) Bu eleştiriyle tam da bizi doğruladığını görmüyor Işık Nardalı. Tartışma ve gündemi skolastik bir yöntemle belirleyenler için doğru bir eleştiri. Oysa bu tartışmaların ve gündemin, geliştirici olmayan, eleştirinin önünü tıkayan, bir yere götürmeyen skolastik bir kısırdöngüden başka bir şey olmadığını Eşik dergisinin sözü geçen sayısı bile gösteriyor.

Biz "Bir Sanat Hareketi Düşüncesi"nin neresini tartışacağız? Tartışmayı, düşünmeyi doğrulayıcı olarak gerçekliği, hareketi alanlar, "Hareketi Düşüncesi"ni niye tartışsınlar? **İnsancıl** bir sanat hareketidir ve bu hareketin gündeme getirdiği sorunları tartışır Hareketi daha ileriye götürmek için yapılır bu tartışma. "Hareketi Düşüncesi"ni ise meyhanelerde oturanlara, taşra dükkanlarında sanat konuşanlara, skolastik gündeme aldanıp bir kıyısından tartışmaya sürüklenenlere bırakıyoruz. Bıraktık. Bu, son derece bilinçli bir seçimdi. Gerçekçi yöntemimiz bunu gerektirirdi. Yapıldı.

Öbür konular da öyle. Birilerinin tartışma için çıkardığı skolastik tartışmalarla duraklamak bizim işimiz değil. Biz, sistemin sanatını, dilini çözümlemek, eleştirmek, insani bir sanatın yolunu açmak için çalışıyoruz. Yolumuz zor, tuzaklarla dolu. Skolastik tartışmalara çekilmek bu tuzaklardan biri.

Işık Nardalı, bu tuzağa düşmediğimizi söylüyor. Bunun için eleştiriyor bizi.

Bu yazı mutlulukla bitiyor. Yeni bir yolu ararken yürüyüşünün doğrulayıcısı bir gerçeklikle karşılaşan birinin mutluluğu. Bize bu yolda insani mutluluğu öğretecek sanat eserlerinin, bu sanat eserleriyle gelişmiş, güzelleşmiş insan arayışının mutluluğu... Skolastik tartışmadan çıkışın mutluluğu...

NOTLAR

1 Ali Gevgilili, **Çağını Sorgulayan Sinema**. s.79, İst. 1989

2. Penelope Houston, **Çağdaş Sinema**, S.101, İst. 1966

3 Garry Wills, Lilian Hellman, **Şarlatanlar Dönemi** içinde, s. 14-5, 1977

4 Alaattin Bilgi, **Evrensel Kültür**, Nisan 93

5- Marx, **Felsefenin Sefaleti**, s.113, Ank. 1979

6- Sungu Çapan, **Cumhuriyet**, 27 Nisan 1993

7- Işık Nardalı, **Eşik**, Mart-Nisan 1993, Kayseri

KOMÜNDEN KALMA BİR SOKAK

Ali BALKIZ

Gazeteden kesip çalışma masamın hemen yanındaki panoya bantla tutuşturduğum bir fotoğraf var. Masamın başına her geçişte o fotoğrafa şöyle dakikalarca bakmaktan kendimi alamıyorum bir türlü. Her bakışta ayrı bir haz duyduğumu anlıyorum. Bazan öyküler uyduruyorum ona. Konuştuğum bile oluyor. Bütün amacım da onu anlamak, anlayabilmek. O hangi gelenek ki, o hangi inanç ve bilinç ki bu böyle. Bu fotoğrafı yaratan değerleri ve tarihi düşündüğümde aşağılık duygusuna kapılıyorum neredeyse. Bir yandan da seviniyorum. Bu fotoğraftaki değerlerin illa da bana, ulusum ve ülkeme mi ait olması gerekiyor? Bu insanlığın ortak yaratımı ve kazanımı değil midir? Bu fotoğraf hangi ülkede çekilmiş olursa olsun, bu fotoğraftaki kişi ve kişiler hangi ulustan olursa olsunlar, bütün insanlığı temsil etmiyorlar mı? Kuzeyden güneye, doğudan batıya, Japon'dan Eskimo'ya, Zulu'dan Sicilyalı'ya, Arap'tan Türk'e, Zenci'den İngiliz'e bütün insanlık bir bütün olup yoğunlaşıp, şekillenip o objektife ve bu gazete kesiğine yansımamış mı? İlla da ben, ulusum ve ülkem mi olmalı? Keşke öyle olsaydı. Bunun onur ve gururunu taşımak, övünçüyle yaşamak... Ne güzel olurdu.

Günlerdir bu iki düşünce arasında gidip geliyorum. Kimi zaman; "ben, ülkem ve ulusum" fikri üstün geliyor, kimi zaman ise, "İnsan, insanlık ve insanoğlu" fikri... Galiba buruk bir acıyla, kırgınlıkla oluşan sevinç ve gurur ise hep egemen.

Sonuçta o fotoğraf günde üç-beş kez gelip aklımın başına oturup kalıyor. Gülüyorum ona dakikalarca. Dostlarıma gösteriyorum, arkadaşlarıma... Sevincimi onlarla paylaşıyorum, kimi zaman fotoğrafın altındaki yazıyı kapatıp, bilin bakayım bu adam kim ve ne yapıyor, diye soru sorup onları sınava çekmekten de müthiş zevk alıyorum. Çünkü bütün bu zaman boyunca onunla oluyorum, onu anlamaya, yorumlamaya çalışıyorum. İnsanların yorumları, gülüşleri, giderek kahkahaları, ne denli haklı olduğumu gösteriyor. Öyle gelişigüzel şeyleri kesip panoma asar mıyım ben? Her gün gözüme batsın diye.. Evet bu fotoğraf her gün, her gazetenin ilk sayfasında yayınlansın, kocaman... Her gün her televizyonunun ekranına gelip otursun dakikalarca... Gazeteler başka hiçbir şey yazamasalar da olur, Televizyonlar başka hiçbir şey göstermeseler de olur. Okuyucuların, izleyicilerin gözüne batıp dursun. Körlerin gözü açılsın, sağırların kulağı işitsin diye. Bu fotoğraf fotoğraf değil. Bir kurşun. Havada giderken yakalamış onu çeken. Ya da genç bir oğlanın elinde gül, sevgiliye uzanan...

Bu fotoğraf neyin fotoğrafı biliyor musunuz?

Şu: Önde bir adam var. Caddenin ortasında. Cadde boyunca uzanan trafik çizgisi tam da iki bacağının arasında kalmış. Adam ayakta, belinden yukarısı çıplak, bacağındaki bulicin olmalı. Dimdik ayakta duruyor Sırtı bize dönük. Yüzünü göremiyoruz, bıyıklı olup olmadığını da bilmiyoruz. Adamın iki eli iki belinde. Heykel gibi dimdik ayakta duruyor, caddenin ortasında. Kendisinden başka hiç kimse yok. Bir başına. İki eli de belindeydi ya, böylece sağında solunda birer üçgen oluşmuş ya, işte o iki üçgenden karşıyı görüyoruz, bir de adamın bacaklarının arasından, elbette sağından ve solundan da... Caddenin karşı ucunu. Adamın yaşını tahmin ediyorum, otuzdan ne aşağı iniyorum ne de yukarı çıkıyorum. Kilosu? Kilosu, doksan olmalı, Omuzları geniş, beli ince... Sporcu diyesim geliyor. Demiyorum. Caddeyi inceliyorum. Sağda solda dükkanlar, alçak binalar, gelişigüzel yapılar... Belli ki bir kasaba. Tabelaları okumaya çalışıyorum. Okuyamıyorum. Belli ki Türkçe değil. Omuzları parlıyor. Terlemiş diye düşünüyorum. Adamlar, kadınlar, çocuklar, kediler, hatta kuşlar bile yok olmuşlar. Koca caddede yalnız bu adam var. Orta yerde. Bir başına, dimdik duruyor. İki eli belinde, boynu dik, kasları gerilmiş. Kürek kemikleri neredeyse birbirine değecek. Vücudunu öyle sıkmış. Karşıda ise ne var biliyor musunuz? Adamın tam karşısında. Yirmi metre kadar önünde. Bir cadde dolusu polis. Elleri kalkanlı, vücutları zırhlı, başları kasklı, hücuma hazır, sayılamayacak denli birbirlerine girmişler. Kalkanların kimi küresel, kimi dikdörtgen. Kasklar parlıyor. Sayılamayacak denli çok. Polislerin elinde koca koca silahlar var. Kimi yere bakıyor, kimi havaya.

Biraz sonra şimşek çakacak, gök gürleyecek ve bunlar birbirine girecek. Polisler kendi dillerinde, "Allah... Allah... diyerek, dalgalar halinde, düzgün sıralarla adama hücum edecekler. Adam da olanca gücüyle karşı koyacak, belki de önce o hücum edecek. Her iki durumda da, bu bekleyiş sona erecek, bu düzgün duruş bitecek, gürültü, telaş, kin, savaş olacak. Bu savaşı kimin kazanacağı belli değil. Belli olan bir şey var. Cadde bu savaşa sahne olacak. Her şeyi o görecek ve yazacak. Kuşaklar sonra,

GÜNEŞLENEN ZAMAN
-ZAMAN ÖLÜMLERİ GÜNEŞLER SEVDALARA-

1. Yılların ardında
kumrular
hep ulaştı ulaşacak-mışcasına
çabalar durur yüreğimde
yıldız kümeleri ışık ışığa
yasak bir ZAMAN.

2.Sevmeyi bellediğimiz yüz
çarmıhı kanlı ayna-larda
yaşam yeni bir türkü
orda
göğe bakmak istemiyorum
kendime saklıyorum bütün ÖLÜMLERİ.

3. Ne çok algılar yitmiş
feriştah sofralarında
tanrılıkları unutmuş eski GÜNEŞLER
bu çiçek sana-al kokla
ev ev sokak sokak tükenen kent
gözyaşlarında sıcak daha.

4. Mumyalanmış bir gece dışarda
istiyorsan yaşa-ma
yıkılırsa yıkılır ehramlar
hadi aşıla dallarımı yeni SEVDALARA
hasat ne denli uzak olsa da
uzak değil
biter bu kavga

Sabahattin YALKIN

çocuklar burada bisiklet koşturuken, cadde anlatacak onlara bu adamın öyküsünü, direncini ve inancını.

Meğer neymiş bu fotoğrafın öyküsü biliyor musunuz? Alttaki yazıdan anlıyoruz ki...

Hayır anlatmayacağım.

Bugün Elmadağı'na gittik. Arkadaşım, eşi, çocukları Deniz, Özgün ve ben. Deniz ortabir'de okuyor. Özgün beş yaşında. Biraz önceye kadar Özgün'le küstük. Yeni barıştık. Daha doğrusu o barıştı. "Barıştık değil mi Ali Amca?" dedi, ben de başladım yine onu mıncıklamaya. Dağın kuzey yamaçları diz boyu, boncuk boncuk kar, güney yamaçları ise, yer yer ıslak, çamur, kuru ve kara. Kar suları koca çay olmuş, akıp duruyor çağlaya çağlaya. Attık kendimizi karların üstüne. Havuza atlar gibi, yatağa atlar gibi, çimene serilir gibi. Mangallar yandı, salatalar, rakılar... Bir de türkü. Yücedağ başında yanar bir ışık... Özgün mızmızlanıyor, annesi diretiyor, "Oğlum şunu da yesene..." Koca bir köpek belirdi yanıbaşımızda. Çocuklar korktu ama, belli ki yiyecek birşeyler istiyor hayvan. İriyarı, tasmalı, şu köyden olmalı. Etin kokusuna geldi. Kemik yok ki verelim, ete kıyılmaz, en iyisi yarım ekmek... Ekmek çoktu zaten, üstelik bayat. Ekmeği alır almaz koşup gitti köpek. Oturup yemedi. Doğruca derenin kenarına gitti. Kuru toprağı ayağı ile eşeledi, küçük bir çukur oluşturdu, ekmeği içine koydu, burnuyla da toprağı iteleyerek üstünü örttü. (Fotoğrafı merak ediyor musunuz?) Sonra bir daha yanımıza geldi. Belli ki bir daha istiyor. Arkadaşlarım ve çocuklar çok şaşırdılar bu işe. Köpekteki akıla bak. Yiyecek depoluyor, acıktığı zaman, sakladığı yerden eşip çıkartmak üzere. Başladı bir tartışma; köpekler hep böyle mi yapar, sakladığı yiyeceğni acıktığında bulabilir mi, başka köpekler ondan önce bulurlarsa, o benimdi, ben saklamıştım ver onu bana diyebilir mi, kavga gürültü çıkar mı? (Daha değil, anlatmayacağım fotoğrafın altındaki yazıyı.) Galiba hayvan bu işi içgüdüsel olarak yapıyor. Sakladığı bu yiyecekleri bir daha bulabileceğini, daha doğrusu arayabileceğini, anımsayabileceğini sanmıyorum. Bir taş attım, kovaladım onu, çekip gitti. Güneş çekilince, mangal da sönmeye yüz tutunca üşüdük iyice, başladık çalı çırpı toplamaya, irice bir keven kümesinin üstüne yığdık yanacak ne varsa. Alevler Özgün'ün boyundan aşıyor. Oynayıp durduk çevresinde, sevinçle, coşkuyla... (Fotoğraf?...) Bir ara neredeyse Deniz'in o güzelim gür ipek sarısı saçları tutuşuveriyordu. Kızı zor kurtardık.

Fotoğrafta kalmıştık.

Evet bu neyin fotoğrafıydı?

Meğer neymiş biliyor musunuz?

Burası Fransaymış. Bu tek başına, karşısındaki polis ordusuna meydan okuyan adam ise bir gösterici. Fransa'lı bir köylü. Hükümet köylüler aleyhine bir karar almış, Ortak Pazar'a gireceğiz diye, ürünlerinin üstündeki korumayı kaldırmış. Vaaay, siz mi öyle yaparsınız? Fransa'nın bütün köylüleri ayaklanmış. Bu da onlardan biri. Tek başına, eli belinde, adaleleri gergin. "Gelin lan inekler, gelin erkekseniz," diye bağırıyor gibi. Bir öncü, Donkişot.

Adamların köylüleri bile, elleri belinde, polise meydan okuyor.

Şimdi ne yapalım? Biraz sonra bu adamın ne hale geleceğine bakıp da şu haline gülelim mi? Şu haliyle onurlanalım mı? Orda olmadığımıza, adamla birlikte dövüşemeyeceğimize üzülelim mi? Onların Paris Komünü var. Onun mirasçıları bunlar. Elbette böyle olacaklar, bizim neyimiz var, diye kahrımızdan mı ölelim, yoksa Paris Komünü kimsenin değildir, şu anda da bu adam bütün bir insanlığı temsil ediyor, o artık kendisi değil, hepimiz ordayız, diye avunalım mı?

BÜYÜLÜ SÖZ *

Kadir YERCİ

1

Sağlıklı, verimli ve mutlu yaşamak! Bunlardan ilk ikisi bizim elimizde değildir ("Sağlık, toplumsal iyilik durumudur" -Dünya Sağlık Örgütü). Sonuncusu ise, ilk ikisini yaratır; dolayısıyla biz ancak mutluluğa hükmedebiliriz. Mutluluk, kendimizi bilebilmemizin en önemli koşuludur. Kendimizi bilmek ise, bir seçenekler yelpazesine, kişinin aidiyet duygusuyla kendini yerleştirme tarzıdır. O halde mutluluk, her şeye ön gelir (tekaddüm eder). Buradan da çıkar ki, bütün toplumsal kurumlar, kişinin mutluluğuna yönelmelidir. Her şey insanın mutluluğuna göre düzenlenmelidir

Verimli olmanın, özünde, yöneldiği hiçbir amaç yoktur: Bir yalancı barış ortamı getirir. Genelgeçer değer yargılarını berkitici (sağlamlaştırıcı) bir etki yapar olsa olsa. Bir mutlak, bir evrensel hakikat varmışcasına ve böyle kılıf altında verimliliğe, yalancı bir çekicilik kazandırılır. Yaşamak mutluluktur oysa. Gerçek yaşamak, mutlulukla yaşamaktır; zira, gerçeğin yoldaşlığı, sürekli değişkenliği içinde mutluluğa hizmet ettikçe önemli ve anlamlıdır. Mutlak gerçek olmadığı için, mutluluk, değişkenlik bilincidir.

Mutluluk, sağlıklı ve verimli bir kişiliği doğuran iklimdir.

2

İçerde/dışarda... İşte bütün din!

3

İnsan nedir? Kendini bu niteliğe yakıştırıyor olmak yeterli mi? "İnsana dair olan hiçbir şey bana yabancı değildir!": Belki bu daha doğru bir ölçüt. İnsana yakışan dünya, iyelik eklerine gereksinim duymayan bir dünya!

4

Kalsın diye yap her şeyi! Yaşamın anlamı, tarih içinde varolmaktır.

5

İnsan kuralcı bir varlıktır Kurallarla yaşar. Ama, bireyleri bu kurallara uymaya zorlamaktan ne denli uzak kalınabilirse o toplum o denli insanca toplumdur.

6

Kendinizi sevmiyorsunuz. Çünkü çevrenizde olup bitenler sizi hiç ilgilendirmiyor Yalnızca toplu ayinlerde ağlıyorsunuz.

7

Felsefe de insan gibidir. Seni tüm varlığınla ister. Ancak, hiçbir ayrıntı yoktur ki, bir bütünün parçası olmasın! Tümel bilgisi, gerçeğin bilgisidir; o tümel ki, kurulur yıkılır, kurulur yıkılır... İnsanla filozof ayni yolda yanyana giderler; ara ara, filozofun insana adını sorduğu olur!

8

İnsanın, dünyadaki varlık gerekçesi, bir ırmağın kıyısında durup, ırmağın akışını seyretmek, küçük avuntularla oyalanmak değildir. O ırmağın kollarını araştırmak, gözesine ulaşmak, debisini ölçmek, barajını yapmak, taşkınlarını denetlemek, o ırmağa girmek, "değişen ırmağa" bir kez daha girmek, ırmağı süzmek, ırmağı arıtmak, su yolunu değiştirmek "Su önünden çotuk kapmaya çalışanları" görmek, bilmek, anlamaktır. Bu, insanın dünyadaki varlık gerekçesi değil, varlık bilincidir elbet! Mutluluk yolu mu dediniz?

9

Her insan biraz çocuktur. Zaten "Çocukluk, bizim anayurdumuzdur" (Ülkü TAMER)

10

Şeyler hikayelerdir: Bizim kötü hikayelerimiz. Dertop olur, onlarda özetleniriz.

11

Öfke, birleştiriyor. Baldan öte tadı oradan geliyor. Öfke anında, yüreğin parçalanırcasına oluşu, bizi, öfkeye boğan yakın çevremizden koparıp, ta ötelerde kimileyin mekânsal, kimileyin zamansal birileriyle bizi birleştirmesinden!

12

Bildiğimiz bir şey varmış gibi....

13

Yorum yorum yoruluruz sanırken dinlendik!

14

Bir şeyi söylerken her şeyi söyleriz. Her şeyi söylemek kadar güzel bir şey var mı? Mümkün mü bir şeyi söylerken her şeyi söylememek?

15

Bilge kişi, kendi gölgesini izler Ama, kendi gölgesinde herkesi izler. Peki, bu gücü nereden bulur? Hiçbir yerden bulmaz! Onun yolu, zaten yeterince güçlüdür

16

Ne bulursan bul, o senin değildir ya da o sen değilsin!

17

Felsefe bütünün bilgisidir. Bütün olmayan bilgiden yola çıkar.

18

Çok yazma, bilemezsin!

19

Bilgide gerçek olmalıdır.

20

İnsan, ölüm üzerine düşünebiliyor. Bu, onu öteki canlılardan ayırıyor. İnsanlar, ölüm bilincine yakınlıklarıyla birbirlerinden ayrılıyorlar.

21

Bizi saran bir şarkıda duyumsadıklarımız, bir resimden çıkmak gibi özlem gideren ve sevinçli bir şey. Çocuğun bir resimde dokunmak istediği bir kedicik, bir ayıcık ya da bir sincabın resimden çıkıp ete kemiğe bürünmeleri gibi.

22

Bütün güçsüz haklıların başında, güç, nasıl bir demoklesin kılıcı gibiyse, bütün haksız güçlülerin başında da, hak, benzer bir kılıçtır. Güç, içinde bulunulan koşulları, nice meşrulaştırırsa meşrulaştırsın (justification), tarih boyutundan yoksundur. Oysa, o boyut, hakkın değişmez sağdıcıdır

23

Siz siz olun, aklınızı ihale etmeyin! Zaten, satılığa çıkarılan aklın pazar fiyatı da yoktur. Neden ki, alıcısı, çokcası, satıcısıdır. Montaigne ise, o istisnalardan biridir. İlginçtir, "Avrupa'ya özgür düşünmesini öğreten adam," kendi aklını beğenmemiştir.

24

Olağanüstüye ilgi, "olağan" dünyanın yetersiz görülmesinden ya da gerçekten yetersiz olmasından doğar. Olağan dünyanın sıradan insanları birer birer kahramanlaştıkça, olağanüstüye ilgi azalır. "Kahramanlar Doğmalıydı" (Şevket Süreyya Aydemir) da yerini yavaş yavaş, "Kahramanlara ihtiyaç duyan topluma yazık" (Galile)lanıldığı bir sürece bırakır.

İbrahim Akyürek

25

Ancak sıradan biri gölgesinin üzerinden atlamaya çalışır Ha, ha, ha...

26

Bana doğruyu söyle.

27

Dedi ki, benim yaratmaya çalıştığım sevgi, bu değildi. Çünkü bu, sevgi değil.

28

Çıkarsadım.

29

Sen.

30

Yaşamak gerekir.

31

Öyle sözler vardır ki, fetiş değerindedir Bıkıp usanmadan söyler duruz onları ya da dinler dururuz. Anlamlarını çoktan yitirmişlerdir. Boş bir kalıp olarak söylenirler. Hiçbir maksim yoktur ki, taksime uğramasın! Onlar bizim başımızın belasıdırlar.

32

Bütün yaşamlar kitapların birer tarifesidir. Herkes de kendi kendisinin yazarı. Yani ne yaşarsan onu yazarsın. Tabi, dağarında ne varsa o yazılır. Ama yöntem dağarda bulunmaz. O, senin için.

33

Yaşamı çok severseniz, yaşamdan zevk alamazsınız! Yaşam, uğruna ölünesi bir şey olduğu için güzeldir. Her şey ama her şey, ölmek dahi, yaşamak uğrunadır. Ölenler, ölümü değil, yaşamı yücelttikleri için ölüyorlar.

Çoğu kez, ölmekten konuşurken, gerçekte, ölüm tehlikesini göze alıp almamaktan konuşuyoruz. Tüm ölümler kötü, yaşamı yücelten tüm ölüm rizikoları güzeldir. İnsanlaşma süreci de budur. Başka hiçbir canlıda böyle bir süreç yoktur: Ölüm rizikosu altında, kimi kuş türleri çiftleşmeye başlar, şempanze ise göğsünü yumruklamaya!

34

Başkasının ne iyiliğini ne de kötü-

lüğünü isteme! Hele, iyilik ya da kötülük isteyerek bir yere varılabileceğini hiç sanma! Çünkü, her iki kavram da tümel anlamında iyi, tikel anlamında kötüdür.

35

En geçersiz meslek erbabı, mühendis ve mimarlardır. Neden ki, yaptığı işin geometrisini bilir ve o geometriye uygun, önceden **varolan** yapıtlar kurarlar.

36

İnsanın özü, kendi içine dönen bir sarmal değil, dışa yönelen bir ilişkiler yumağıdır ("İnsan insanın zehrini alır" Halk sözü).

37

Nasıl mı yaşamalı? Önce soyut bir kötülük kavramını bir yana bırakmalı! dahası, öteki yanağını çeviren İsa tavrını hiç benimsememeli! Bol yapraklı ağaca bakmalı ve hiçbir yaprağa başına buyruk ve tekil bir irade önermemeli!

38

Ün ve övgü, işini iş için yapanların -sezdirmeden- aradıkları şeydir. İşini iş için, sakın yapma!

39

Sevmek için yaşarız. Hiçbir kural sevmeye engel olmamalıdır! Sevmek, hiç kimseye zarar veremez! Dolayısıyla, bütün kurallar, ancak sevme ölçütüne göre geçerlilik taşıyabilir.

40

Tutku, tutamaktır: Yaşamın tutamağı.

41

Tutkuların ötesinde, zaman, yaşamdan kopar. O zamana sakın girme! Seni boş bir bedene çevirecek olan, -gerçek- cansızlar âlemine kapılarını kapa! Seni senden alan hiçliğin yalancı dinginliğine kapılma! Orada her şey bir düş; orası bir otomatlar cenneti!

42

Yalnız doğru değil -daha da önemli olarak- doğrucu olunmalıdır. Ancak, bir doğrular -yani doğrucular-

SINAV

Denizimi göğümü kirlettiniz
Koyun da bıraktım
Manda da sığır da
Hiç biri yok şimdi
Tek motor işte

Ortalıkta bir baba
Sınavdan geçtiniz.

Hasan AKARSU

toplumunda, doğrunun değerinden söz edilebilir. Öyleyse, doğru olmak -yalnız kendini değil- başkasını bilmektir. Yoksa, kendi kabuğuna çekilmekle, kala kala o yanlış söz kalır bağlanacak: "Gecenin uğru (**), meydanı doğru!" (Halk sözü).

43

Bir geçit töreninde, ayak parmaklarının üzerinde yükselirsen, çevreyi daha rahat görebilirsin, ama herkes ayni hareketi yaparsa sen çevreyi yine göremezsin.Toplumsal çıkar, kişisel çıkarlar toplamı değildir; kişisel çıkardan toplumsal çıkara götüren herhangi bir -makul ve mantıksal- aktarma kayışı da yoktur

44

Tıpkı marjinal fayda kuramındaki gibi, ancak marjinallar (***), o toplumun değerini temsil eder (Ece AYHAN)

45

Kuramlar, olgular karşısında bizim tekil varlığımızı eritsin diyedir. Kurarsak, tekil varlığımız önemsizleşir, toplumsal varlığımız öne çıkar. En tehlikeli kuram(lar), bizim toplumsal varlığımızı ortadan kaldıran kuram(lardır)dır. Siz bakmayın tarih boyu bolca üretildiklerine, eklektik (yamalı bohça) olmadan böyle -tehlikeli- bir kuram üretilemez!

46

"Önce sorunun bilincine mi varmalı?" Hayır. Önce sorunu koymalı (vazetmeli)! Çünkü düşünmek, sorun **görmektir;** sorun olabilecek ilişkiyi kurmaktır. Önce sorunu koy! Bu, varacağın -ya da varamayacağın- çözümden de önemlidir. Yanlış soruna çözüm -sanılanlar- bulunacağına (!), varsın doğru soruna yanlış çözümler bulunsun! Hiçbir çözüm (!), yanlış sorunu uyaramaz ama her yanlış çözüm, doğru sorunu uyarır.

47

Geçmişin, bugünün ve geleceğin tüm dengelerini ancak tarih ve toplum bilinciyle kavrayabiliriz.Tarihsel bakımdan zorunlu olanı görmek, bu bilincin ışığında mümkündür.

48

Sakın arama! Model kur! Kurduğun bir model, bin aramaya bedeldir. Koşmak, aramak, bedensel enerjiyle; kurmak ise zihinsel yetkinlikle ilgilidir. Arayan, gerçeğin ardı sıra sürüklenir, kuran ise, gerçeği yoldaşı yapar. Arayanın en kestirme yolu, model kurucunun en uzun yolundan uzundur.

49

Büyü ve sihir sözcükleri, sözlüklerde varsa, sözcüklerin de büyüsü, sihri vardır. Onlardır aslında, aklı bağlayıp kör kuyuya atanlar.

50

Tanrı varsa, özgürlük yoktur!

(*) Hayrettin ÖKÇESİZ'in **İnsancıl**'ın 30. sayısındaki (Nisan 1993) **Elli Söz**'üne naziredir.

(**) Uğru: Hırsız (eski dil).

(***) Toplumuyla uyumsuz **aydın** anlamında.

GÜNCELDE DÜĞÜMLENMEK

Osman BOLULU

Güncelde düğümlenmek, günün olgularına tanıklık etmek, geçmişi süzerek geleceğe filizlenmek olsa, tezgahında insanın gerçekleri erişlenip arkaçlansa, ellerinden öperim. Hayır, hayır, o değil!... Onların, yeni baherdar olduğu bir Batı klasiği mi var? Adını, edebiyatını yeni öğrenmeye başladığımız bir ülkeden bir sanatçı mı, fora edilmiştir piyasamıza? Ona öykünmektir. Adı büyüğe çıkmış -gerçek, sahte- sanatçıların temaları, izlekleri, biçemleri mi onaylanmış? Bunun hangi koşul, hangi isterlere yanıt olduğu düşünülmeden, onların kulvarında sıkışmak... Anamal çevreleri, kendi geleceklerini sağlamlaştırmak için hangi tür kafayı oluşturmak istiyorlar? Irgatlığına hangi kalemi memur etmişlerdir? Onun mamasına ağız şapırdatmak... ansiklopedilere, sözlüklere çöreklenmiş şöhret-i kâzipler, neyi, kimi yedekliyorlar? O akıntıya kapılmak... Şiirimize, postmodernizmin ökseleri mi yapışmış? Ona bukağılanmamak... Anlatımı, biçim kırarak yeniye boyamış görünen sözcük cambazları mı var? Onların girdabında boğulmak... Geçmişi özümseyerek bugünü elek felek edip geleceğin düşlerinin kaldırım taşlarını kesmek değil; kendini, insanın oluşumundan başlayarak sonsuzun içinde, ta özünden kavrayarak bütünüyle birlikte sanatın tezgahında dokumak, hiç değil! Canım, işte güne göre, adı yetkeye (otoriteye) çıkmışlara yaranır biçimde siftinmek, güncelde düğümlenmek!...

Kendilerine imrendiğim ölü-sağ, genç-yaşlı, pek çok sanatçıyı dışta tutarak soruyorum: Bunlar mıdır, bizim sanatcımız, edebiyatçımız? Bunların ürünleriyle mi gönenip esenleneceğiz? Yarınların önünü, bunlar mı yaracak? Bunların ödünç gazla ısıtılmış, fitilsiz lambaları mı aydınlatacak geleceğin çevrenini (ufkunu)?

Erdal Yazıcı

Sanatçı; babasının, dedesinin ve kendisinin birlikte doğmamış çocuğunun serüvenini yaşayan kişidir. Geçenin, olanın, olacağın çetelesini tutar Kendisini; dünün, bugünün, yarının sorumlusu sayar. Torunlarının isterlerini bilmek, onlara, şimdiden ortam hazırlamakla yükümlüdür. Kökü de vardır, gövdesi de... Hem de dalı, yaprağı... Üstüne üstlük, gelesi baharların çiçeklerini besleyecek özsuyu... Bu suyun kuyusu, insanın özüne doğru derinleşir sonra suladıklarıyla gerçeğin güneşi altında, günebakan çiçekleriyle gülüşe dönüşür.Bireşim ustasıdır sanatçı.

Bütün sanatçılar benim gibi düşünsün, benim izleklerimde dolaşsın, yalnız bizim türkümüzü mü söylesin, sadece katı gerçeklerin içinde mi dolaşsın diyorum? Değişik dokuların özünde çekiciliğin, renkliliğin yattığını, yadsıyor muyum? Hayır! Sanatçıyı, düşünceyi, ille belli bir amaca bağlamak, tutsaklığı da beraberinde getirir. Dün yadsıdıklarımız, bugünkü sevidiklerimizdir belki. Bugün olamayacağını varsaydıklarımız, düşüncemizin çerçevesine sığmayanlar, yarının gerçeğine temel olacaktır belki. Bununla beraber kime, neye yaradığı seçiklenmemiş, kural ve ilkeleri boşlukta sallanan, bir tanıya oturtulmamış olanın, hangi ürüne duracağı da kuşkuludur. Neyi, niçin, nerede ve nasıl, kim için yapacağını bilmek zorundadır sanatçı.

Güncelin tuzağında mızmızlanan,

ŞAİRİN DİYALEKTİĞİ

Yanlış yaşadığına bahaneler uyduran
Solgun bir çiçek değilim
Paslı kilitleriyle dünyanın
Güneşe kapalı kapılarının ardında

Tuzum belki ağızda uysal
Yarada ateşten tadı olan
Güneşe giden yolunda çiçeklerin
Çatlayan bir taşım ortasından

Güneşle rüzgarı oynaştıran salıncağa ip
Paslı kilide anahtar olsam
Kirli suları gizleme özverisiyle nilüferlerin
Ağlasam içime ışık yağsa dışıma yağmur

Çıkrığı kırık bir kuyuyum oysa
Acıyla ve/dalaşıyorum her anla
Yaşamın tuzu küle dönüşüyor dilimde

Yan etkisi intihar girişimi ilaçlarla
Katlanmaya çalışıyorum zamana

Bozan YAMAN

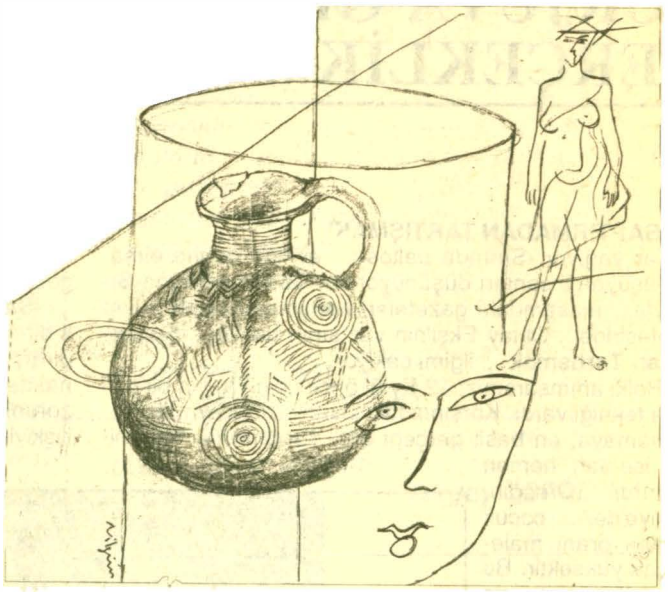

Nilgün Kozal

kıl kanatlı, ağırlığı okka döğmez sanatçının kör kuyusu nedir? Diyelim ki, öncenin büyük sanatçısı, mitalojiden yararlanmış. Onun, salt bu yanını görür, bu niteliğin, büyük sanatçılık reçetesi olduğu sanısına bukağılanır Hadi sana, olur olmaz biçimde mitos'lara yaslanır. Bizimmiş değilmiş; sözü edilen mitos'ların bizim insanımıza uzanacak dalları kuruymuş, ona bakmaz. Batı'nın, Yunan'ın mitosları, onun avcunun içindeki geçiş biletidir, bizimkiler yitiktedir. Sıcaklığını bedenimizde duyduğumuz olgular var ya; onlar imdadına yetişir, onun için cansimididir. Cuup, atlar okyanusa: Dev dağlaramış, botu ufacıkmış... Umurunda mı?... Dahası, şiddetini naklen algıladığı olgular; kendi nefsinin eleğinden geçmiş geçmemiş, ülke sorunlarının mihenk taşına vurulmuş vurulmamış, evrenselin terazisine konulmuş konulmamış... Ne yazar?... El yordamıyla bulduğu kör değneği var ya!... Falan dergi, nelerle örtülemek istiyor sayfalarını sığlığını, filan süper star, hangi boruyu üflüyor? Kapkaççı düzenin kuyruğuna nasıl tutunulur? İşte bu kadar!... Sanatçının, yalnızlık ve itilmişlik kuyularında çile dolduran; doğruyu, iyiyi, güzeli, bin kere yeniden dokuyan inatçılığından muştu almamıştır hiç. Adı büyüğe çıkmışların, modanın dolanımında bulunanların suda bıraktığı ize yelken olmak, yeter ona.

Ülkenin sorunları nedir? İnsanımızın, hangi cenderelerde suyu çıkarılmaktadır? Yabancının çarpıtılmış ajansları; eksik gediklere, gerçek yaftası mı asmıştır? Dünya on bin yılların çaprazlamasından yeni bir veled-i zina mı fırlatmıştır ortalığa? Bunalımını, yeni bir çalkantıya mı oturtmuştur? Buna da değişim mi demiştir? İşte, gerçek budur mu diyor? Eski kokonayı, estetik ameliyattan geçirerek allık ve pudrasıyla yatağımıza fora edip alın işte mutluluk mu diyor? Hep dıştan, hep dıştan gelen haplarla mutluluğa soyunmak!... Çözüme ulaşmış gibi esenlenmek!... Sanki bulunduğu yere sağlam basmayan, ötelere atlayabilirmiş gibi... Gerçek ideolojiler, sakat uygulamalardan ötürü tökezlemişse; yıkımdır, sondur bu, onlara göre. Dünyayı ufalayıp duran ve dün sövdükleri kapitalzmin kokularını duymaz olmuştur burunları artık. Yırtık donları yamanmıştır. Kalemleri, güncele adanmıştır; içi boş bağırtkanlıkla...

Nesnelerden oluşmuş doğada yaşandığı gözardı edilerek, nesnesiz şiir mi, modanın boyasıyla allanıp pullanmıştır? Anlatımın içini boşaltıp kof sözcük cambazlığına mı tutunmuşlardır? Bunlar mıdır, adı eleştirmene çıkmış kimilerinin, toprak boyasıyla damgalayıp onayladıkları? Sanat sanırlar böylesini: Doğa-nesne-insan ilişkilerini ve üretimin erdemini, hesap dışı tutarak. Gerçek üretimin, yaratımın insanı özgürleştirdiğini bilmemenin aymazlağı değil de nedir bu?

Dünya, ülkeler, insanlar; geçmişiyle geleceğiyle bütün renkleriyle ve sınırsızlığıyla sanatın konusudur. Sanat bir noktaya çakılmamışlığıyla; geçmişi kavrar, bugün yaşayan insandan öteye uzanır. Sanat; bütün zamanlardır, insan umudunun çırasıdır. Güncelde takılıp kalmak; bir kere saate bakıp, bütün zamanları, bir noktada durdurmaktır, baktığın andaki saate gömülmektir

BURJUVA GERÇEKLİĞİ... KARŞI GERÇEKLİK... İNSANIN KALKIŞMASI

Müfit GÜRGÜN

"SAPTIRMADAN TARTIŞMAK"

Kar yağıyor. Sırtında paltosu... evinde odunu olmayan, üşüyen insanları düşünüyorum. Canım sıkılıyor. Sıkıntıyla... masamdaki gazeteleri karıştırıyorum. Hürriyet gazetesinde... Oktay Ekşi'nin yazısının başlığı... **Saptırmadan Tartışmak** ilgimi çekiyor.

"Belki anımsarsınız: 12 Eylül öncesinin yaygın bir tartışma tekniği vardı. Karşınızdaki insan sizinle aynı dili konuşmamaya, en basit gerçeği dahi kabul etmemeye niyetli ise lafı hemen saptırırdı. Örneğin, 'Türkiye'de çocuk ölümleri oranı malesef çok yüksektir. Bu oranı düşürmek için öncelikle şu şu önlemleri almak gerekir' mi dediniz? Hemen karşınızdaki yanıt verirdi:

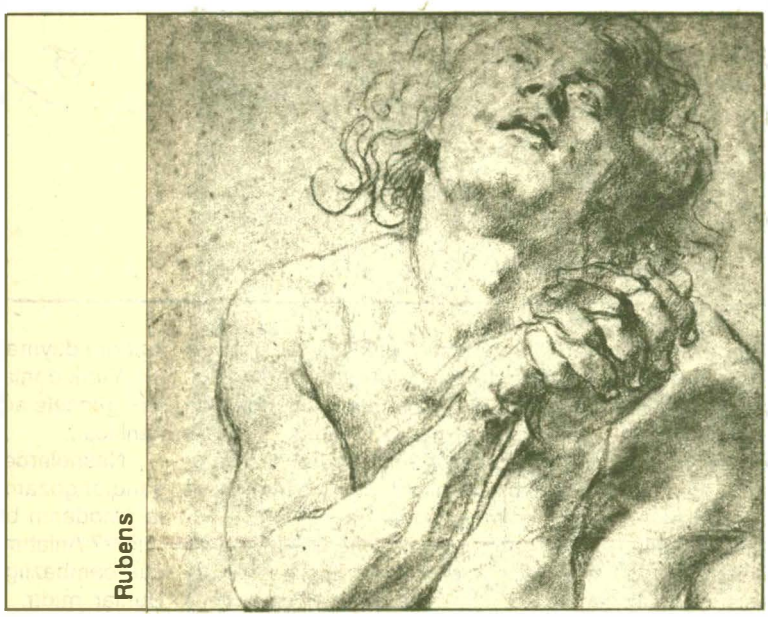
Rubens

'Çocuk ölümlerinin yüksekliği sorununu, Türkiye'nin öteki sorunlarından soyutlayamazsınız. O nedenle öncelikle bu sömürü düzeninin yıkılması...' diyerek başlar ve alır başını giderdi.

Ne diyeceksiniz? 'Hayır, çocuk ölümlerinin yüksek olması, Türkiye'nin öteki sorunlarından soyutlanabilir' deseniz, yanlış. Karşısınızdakinin size kabul ettirmeye kalktığı gibi, her şeyi bırakıp 'Kapatalist sömürü düzenini yıkmak' için yola çıkmaya kalksanız, o masum çocukları daha uzun yıllar ölüme terk edeceğiniz belli.

Bu durumda yapacağınız tek şey kalır: 'anlaşılıyor ki bununla bu mesele konuşulamaz' der ve yolunuza devam edersiniz." (9.2. 1993 tarihli Hürriyet Gazetesi)

Oktay Ekşi'nin yazısını okuduktan sonra şöyle düşünmem gerektiğini öğreniyorum. Kar yağınca üşüyenlerin oranı yüksek... bu oranı düşürmek gerekiyor... bu sorunun öteki sorunlardan soyutlanamayacağı doğru... ama "her şeyi bırakıp kapitalist sömürü düzenini yıkmak için yola çıkmaya kalksanız" o masum insanları daha uzun yıllar üşümeye terk edeceğiniz belli.

METAFİZİK YÖNTEM

Oktay Ekşi, varolan gerçeklikle... yanlış noktada durarak ilişkiye giriyor... bu ilişki sonucu algıladığı gerçekliği yanlış bir yöntemle çözümlüyor. Ekşi, insanı yanlışa güdümlüyor. Aynı çirkinliğe sanatçıların da katkı yaptığını gözlemliyorum.

Sanatçı toplumsallığı... tarihselliği içinde dünyaya belli bir noktadan bakar Dünyayla baktığı noktadan ilişkiye girer. Sözkonusu olan özne-nesne ilişkisidir. Özne-nesne ilişkisi diyalektik bir ilişkidir... sanatsal yaratı için zorunlu bir gerekliliktir Sanatçı dış gerçekliği ancak bu ilişkiyle algılar Tolstoy, güncesinde yaratma sürecinin iki aşamasından sözeder. Birinci aşamada, sanatçı gerçekliği görünürde bilinç düzeyinde olmaksızın yeniden algılar... daha önce bilincine varılan gerçeklik, tekrar bilinçdışı olur. İkinci aşamada, bilinçdışı gerçeklik tekrar bilinçle algılanır, sanat yapıtına dönüşür Yaratma sürecinin birinci aşamasında... diyalektik yöntemle... nesneyle ilişkiye girip gerçekliği bilinçdışında algılayan sanatçı, yaratma sürecinin ikinci aşamasında... aynı gerçekliği hangi yöntemle çözümleyip tekrar bilinç düzeyinde algılamaktadır. Diyalektik yöntemle mi... metafizik yöntemle mi.

Gerçekliği metafizik yöntemle çözümleyen sanatçı, nesneyi öteki nesnelerle ilişkilerinden koparır... içinde bulunduğu şartlardan soyutlar... tek başına bir varlık olarak ele alır. Eserinde yanlış gerçekliği yaratır. Bunu **Yahya Kemal** Beyatlı'nın **"Sessiz Gemi"** adı şiirinde somutlamak istiyorum.

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol:
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.
Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu.
Dünyada sevilen ve sevilmiş nafile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.

Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Bir çok seneler geçti; dönen yok seferinden.

Yahya Kemal, ölümü.. vücuttaki bazı hücrelerin ölürken başka hücrelerin meydana gelememesinden... yani, vücuttaki karşıt güçler mücadelesinin bitmesinden soyutlayarak... bilinmeyen... ama gidenlerin hiç dönmek istemiyecekleri kadar güzel... mutlak bir yere yolculuk olarak çözümler. Metafizik yöntemle ölüm gerçekliğini çözümleyen Yahya Kemal, şiirinde yanlış gerçekliği yaratır.

DİYALEKTİK YÖNTEM... TOPLUMCU BAKIŞ AÇISI

Sanatta doğru gerçekliği yaratabilmek... dış gerçekliği diyalektik yöntemle çözümlemekle olanaklı oluyor. Bu çözümlemede en sağlıklı biçim toplumcu bakış içinde oluşuyor. Toplumcu bakış açısı, sanatçıya... insan araştırması yapabilmesi için en geniş olanakları sağlar. Toplumcu bakış açısı, insanı toplumsal bir varlık olarak. onun ne olduğu... ne olacağı.. ne olması gerektiği biçiminde çözümleyen bir bakış açısıdır. Bu yazdıklarımı da **Kemal Özer**'in **Sınırlamıyor Beni Sevda** adlı şiirinde somutlamak istiyorum.

Sınırlamıyor beni sevda
Yalnız senin görüntünle.
Ne sendeki güzelliğe bağımlı
Ne benim duygularıma tutsak
Birlikte omuzladığımız dünya.

Zincirleri yok kafamızda
Yalnız birbirimizi düşünmenin.
Birlikte ürettiğimiz sevinç
Çürüyüp giderdi çoktan
Paylaşmasaydık başkalarıyla.

Kemal Özer, aşkı... iki kişilik duygu alışverişi derkesine indirgemeden... başka insanları da içine alan... insanı geliştiren... toplumsal boyutuyla işliyor. Aşkı, diyalektik yöntemle... toplumcu bakış açısıyla çözümlüyor.

EN GÜZEL CİNAYET PLANI

Sabahleyin gazetenizi açtığınızda "BÜYÜK YARIŞMANIN ÖDÜLLERİ VERİLDİ" biçiminde bir haber başlığı okuyorsunuz.. devam ediyorsunuz... "En güzel cinayet planı yarışmasında, öldürülmesi istenen kişi için en güzel cinayet planı yapan üç yarışmacıya ödülleri dün verildi. "Böyle bir yarışmaya tepkiniz ne olur. Bu soruyu... yanlış gerçeklikleri olan eserleri biçimleri iyi diyerek savununlara soruyorum.

Sanatçı gerçekliği sanatın araçlarıyla dışlaştırıyor... yani bilinç düzeyinde algılatıyor. Böylece, biçim... öz için düşünülmüş dışlaştırıcı özelliklerin toplamı oluyor. Bütün bunları bir yana koyup... örneğin, faşist gerçeklikleri çok iyi anlatan eserleri savunanlar, sanat yapıtında özle biçimin bütünsel bir yapı oluşturduğunu unutuyor olmalılar Kimbilir belki de bunu hiç bilmiyorlar. Bilgisizliklerinin çirkinliğiyle insanı yanlışa güdümlüyorlar.

KARŞI GERÇEKLİK

Oktay Ekşi haklı. Görünürde diyalektik... ama gerçekte metafizik düşünen Oktay Ekşi bizimle hiçbir "meseleyi" konuşamaz. Oktay Ekşi haklı. Karşısındaki bizler kendisiyle aynı egemen dili konuşmamaya... en basit burjuva gerçeğini bile kabul etmemeye "niyetliyiz" Bu "niyet"imizdir kendisinin söylediği her lafı saptırmamızın gerekçesi. Fakat merak ettiğim çok merak ettiğim bir konu var. Oktay Ekşi matematik de mi bilmiyor. İkiyüzdört yıl oldu fransız burjuva devriminin... yapıldığı... Bay Oktay Ekşi... ik iyüzdört yıl çok uzun değil mi çocuk ölümlerinin oranını düşürmek için. Üstelik sizin sadece gerçekleriniz değil... düşleriniz de yanlış... hem çok yanlış. Yanlış düş kuruyorsunuz... insan ölümlerine sebep olan koşulları yok etmeyi değil de... bu ölümlerin oranlarını düşürmeyi düşlüyorsunuz. Yazık... çok yazık... kaleminizle burjuva gerçekliklerine hizmet ediyorsunuz.

Burjuvazi kanalında sanat yapmaya çabalayanlar şunu çok iyi bellemeliler. Burjuvazinin bütün insani değerleri yok ettiği... insanı sıfırladığı bu kaçgun döneminde, sanatçı... burjuva gerçekliklerine, karşı gerçeklikler bulmakla sorumlu. Bugün kültürde.. sanatta, insanın kalkışması için gerekli koşulları yaratacak... insanın dumura uğramış bilincini insani değerlerle yenileyeceyek... kaçgun dönemine müdahale edecek... insanın insanlaşma sürecine katkıda bulunacak bir kopuş zorunlu. Anna Seghers şöyle diyordu. "Antik çağdan Rönesansa, Rönesanstan günümüze her sanat dönemi yeni bir gerçekliğin, bir dış ve bir iç gerçekliğin bulunmasıyla başlar."

Seghers doğru savını antik çağdan bir örnekle somutluyordu. "Heykeltraş Myron, model kullanarak bir atlet bedeni yapmıştır. Bu, insanı yalnızca dolaylı ve bir tanrı görünümü düzeyinde abartarak betimleme eğilimlerinden bir kopuş anlamını taşımaktadır." (Gerçekçiliğin Evrensel Mirası-Anna Seghers-De Yayınevi-s.17,73)

Kültürde... sanatta burjuva gerçekliklerinden kopabilmek... sistemi dönüştürebilmek için insan bilincinde gerekli koşulları hazırlayabilmek diyalektik maddeci yöntemi kullanmakla olanaklı. Sanatta gerçekçilik budur... diyalektik maddeci yöntemle... yaşamın bütün alanlarında insan araştırması yapmaktır.

GELİYORUM

ben
bembeyaz elli
koca memeli
iri dudaklı
bacıların
dev analarının
arasından geliyorum
simsiyah ağaçların
arasından süzülüp
dalıveriyorum masmavi
çimenlere
çimen deniz oluyor
başım değiyor yeryüzüne
toprak kokusu
çimdik atıyor yüzüme

Turgay TOPAL

PAYTAHT'DAN NOTLAR

EYLEM

Burası Şark, erken doğuyor güneş
Daracık bir sokakta daracık bir evdeyim
Daracık bir yatakta yatıyorum geceleri
yatak çok sert, yastık çok sert
Seni düşünüyorum hep geceleri
Aslında düşünmüyorum
Sana sarılıp gözlerimi yumuyorum
Elbet isterdim burda olmanı
Elbet özledim o özgün yorumlarını
Ama özlemedim hiç özlemedim seni
Çünkü hiç ayrılmadım ki senden
ayrıldığımız günden beri.
Daracık evin içinde daracık bir kümes
Kümesin içinde minik kara horozlar
Dama çıktım dün sabah
Şarkın güneşi bir başka yakıyor insanı
Kadınları özellikle kadınları izliyorum hep
Su taşımalarını, çamaşır asmalarını
Baba diye bas bas bağırıyor bir çocuk
Paytaht'ta tekbir getiriyor geceleri inananlar
Ellerinde mumlar, sokakları turluyorlar.
Uykum yok elma şekeri gibi bir tad var ağzımda
Sesini yalnızca sesini duydum dün rüyamda
Sabahları serçe gibi kalkıyor burda insan
Kuşların cıvıltıları ve Salih amcanın gözlerinde bir derin ışıltı

Salih amcanın gözlerinde
asırlardır direnen asırlardır sönmeyen bir ışıltı
Salih amcanın gözlerinde Anadolu insanının o dinmeyen sıcaklığı

Ruhuma dinginlik veriyor sesinin yumuşaklığı
Fikret teyze çörek yapmış onu yiyoruz günlerdir
Torak peynirinin tadına doyum olmuyor
Köy yumurtası yememiştim kaç zamandır
nedir Paytaht'a bu eşsiz güzelliği veren sır?
Salih amca ve Fikret teyze bizim için soğuk odada yattılar
biz ezilip büzüldük
onlarda o kocaman bir gülümseme var
merhaba merhaba diyor sabahları
Kurban rahat mısın? diye soruyor hep karısı
Kürtçe konuşuyorlar kendi aralarında zaman zaman
Hep Here diye yanıtlıyorum.
Dün bayramdı sokağa çıktık
Resmini çekmek istiyorum bir dayenin
Daye korkuyor ürkek bir endişe sarıyor gözlerini
Görmedim hiçbir ormanda
şu minik kürt kızının gözündeki yeşil kadar yeşili
Millan köyüne gittik dün
Karacadağ'ı aştık ve Millan'a ulaştık
Kıvrım kıvrım dağların arasında göl büyüklüğünde bir ova

Bir tek ağaç bile yok
yemyeşil bir yorgan örtmüş ova
Bir ova
arabadan atlamak istiyorum.
Atlamak ve koşmak istiyorum
ne yazık sen yoksun
bu güzellikleri görürken,yanımda
Minik bir çay görüyoruz.
o kadar topraktan sonra Akdenizi görmüş gibi seviniyoruz.
Dağları hep dağları aşıyoruz.
Aklıma kalbin geliyor
Sahi sığdırabilir misin bu dağları kalbinde?
Sabahın ilk ışıklarıyla çıktık yola
Uyanmışsındır şimdi.
Tam üç gündür duymuyorsun sesimi
İşte, diyor Salih amca, Millan,
Şarkın güneşinden de sıcak insanlar
yüzleri yanık, elleri kınalı kızlar
Resimlerini çektiğimi görünce birden telaşlanıyorlar
Ne var ne oldu dememe kalmadan beni bir odaya alıyorlar
En yeni en güzel elbiselerini giyiyorlar
Gözlerim dolu dolu oluyor birden
Hiçbiri Türkçe bilmiyor
yalnız bir tanesi -akıllı bir kız olmalı.
Türkçeyi sonradan öğrenmiş televizyondan
ismimi bir türlü öğrenemediler
bana hep 'Leyla' dediler
Mezarını buluyoruz halamın mezarlık yüksek bir tepede
çocuk gibi seviniyorum ne güzel yer burası
Koyun sürüleri ve çobanlar
Sonra dua okuyor imamlar
bir ara tüm dünyayı unutuyorum
Tepeden aşağı koşuyorum, koşuyorum.
Ciğerlerimde Anadolu'nun rüzgarı
Katıksız bir mutluluk duyuyorum
Dönüşte dere, tepe, dağ, bayır yürüyoruz kadınlarla
İki yanıma iki minik kürt kızını alıyorum.
Sıkıyorum minicik kınalı ellerini
Hep gözlerimin önünde o buruk tebessümleri
bir ara yalnız kalıyorum
Şarkı söylüyorum sesim çatlayana dek
Köy gözüküyor yine vadilerin arasından
Foysal -aydınlık yüzlü bir Kürt genci-
karşılamaya geliyor bizi
yemek geliyor öğleden sonra
Taslarda içiyoruz suları
Tavuğun tadı bile başka
Hep kürtçe konuşuyorlar
Heç bir şey anlamiyrem.
Ayrılık vakti gelince tüm köy arkamıza dökülüyor
Hepsi ağlıyorlar su döküyorlar arkamızdan
Ben yine ağlıyamıyorum ama dolu dolu kalbim
En sonunda otobüste, karanlıkta boşalıveriyor sağanak
Ağlamak Millan için
Salih amca Fikret teyze için ağlamak
Ağlıyorum Ağlıyorum tüm Kürt halkı için.

OYKU

DÜŞ MÜSÜN?

Ülkü ÇADIRCI

SEVİLEN

Koşmak yeni yaşamlar getiriyor bana. Koştukça yağmur olduğumu hissediyorum. Toprağa karışıyorum. Çamur oluyorum. Yıllardır koşuyorum. Arkama bakmaktan korkuyorum. Sanki ensemden yakalayacakmış gibi bir el. Basit aldanmalara, ilkel sözlere sığınıyorum. Sabahları vapurla Avrupa'ya geçerken, akşamları Anadolu'ya dönerken hiç de mavi olmayan denize bakıp, camgöbeği kadar parlak olduğu günlerini, yerlerini düşlüyorum. Biliyorum. Güneş kokulu denizleri tatmışlığım yok. Dalıyorum. Köprüden atlıyor oluyorum. Su serin, düpedüz soğuk. Tüylerim diken diken o zaman. Boğazı geçtiğimde okyanusu göreceğim. Yüzmüyorum. Sular kayıyor... Bulutlara karışıyorum.

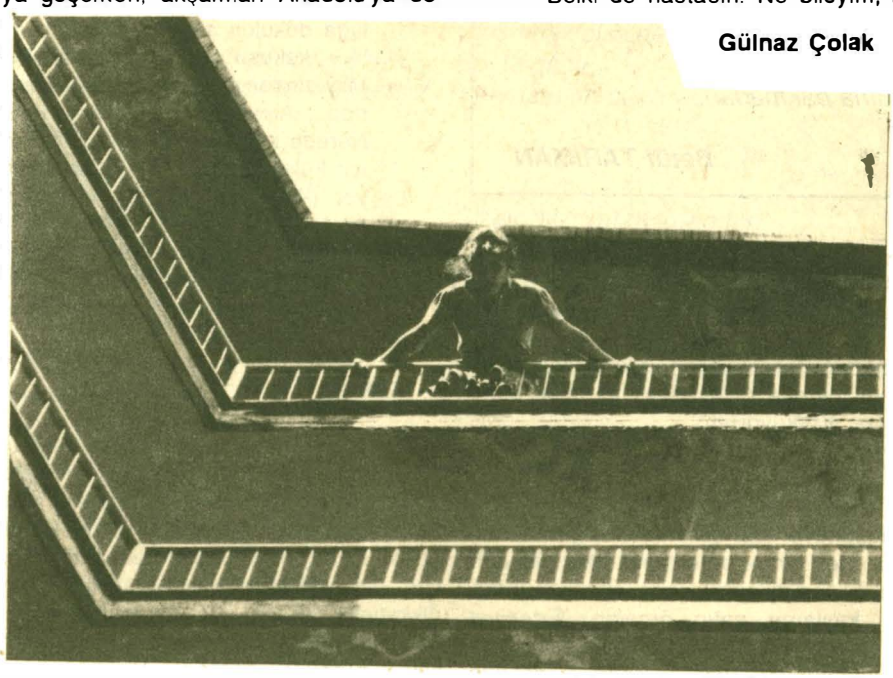

Gülnaz Çolak

SEVEN

Kirpikleri gömüldü akına gözlerinin. Gömleğini geçirdi sırtına. Saçını taradı. Geceyi aklına getirmek istemedi. Olmadı. Kapıya yöneldi aceleyle. Vestiyerde asılı eşarbı gördü. Durdu, aldı, koşa koşa çıktı evden. Vapuru kaçırdı. Bir sonrakini bekledi.

Sen nesin biliyor musun?
Düşkırıklığısın
Coşkulu yağan yağmurla gelen...
Kuraklık

Üşümüşsün. Ellerin, burnun, en çok kulakların, bir de çenen... Evden yeni çıkmışsın oysa. Soğuğun böylesine rastlamamışsın daha önce. Korkmamışsın donup kalmaktan bir köşede. Her hücrende hissetmemişsin onu. Tekrar canlanmamış her hücren soğuğa karşı yaşama direnciyle. Belki de hastasın. Ne bileyim, kansız filan. Ama şimdi olmaz. Fakülteye gitmelisin.

Vapur geliyor, ne yap biliyor musun? Güvertede otur. Sabah güneşi ısıtacaktır seni. Rüzgâra boş ver. Sonra simit al simitçiden. Kahvaltını yap. Vapurda kahvaltıyı yazacaktın. Simit ve çayla yapılan. Sahi neyini yazacaktın. Baksana çevrendekilere. Bir koşuşturmaca, bir telaş... Yaşamaya çalışıyorlar, senin soğuğa direnen hücrelerin gibi, yokluğa direniyorlar. Yokla yaşamaya, yaşamaya.

SEVİLEN

Fakültedeyim. Kimseler yok kütüphanede. Bir ben, bir öbürü. Sevmediğim. Kırmızı gömleğinin yakasında puantiyeli fularıyla bana bakıyor hiçbir şey anlatmadan. Fularını çözüyor oluyorum. Bir dokunuyorum dünyalar güzeli. Kaçmıyor, öpüyorum. Büyü bozuluyor. Gömleği ne çirkin. Koca memelerini sarkık sarkık gösteriyor.

Bunalmak, şikayet etmek çözüm değil. Çözüm aramak için koşuyorum. Tıkanıp kalmamak için. Akmayı seviyorum. Musluklardan, kanalizasyonlardan, derelerden...

GECEYLE GELEN

tutundun
bir deniz manisine
prometeus'un
ateşle barışık
sözlerine
ağladın.

bir gece
başak burcunu
ünledi doğa
terazinin kefesinde
bir cıvıltı
bir koku

öbür yanda
elleri deniz mavisi
bir yaşam
koştun
ardına bakmadan.

Betül TARIMAN

Her yerden ben akıyorum. Öyle küçüğüm ki ağaçların yapraklarına konabiliyorum. Demiryoluna geliyorum, trenin sonu yok. Kulaklarım uğulduyor. Tren durmuyor. Sürüyor. Kâbus değil.

Kendimi aldatmadan, bunalmadan, şikayet etmeden bir çözüm. Aradığımı nerede bulacağım? Durmak bana geçkalmışlığı getiriyor. Korkuyorum.

SEVEN

Dalmış, neler düşünüyor kim bilir? Sessizliğine vuruldum. Durgunluğuna. Hep bir yere yetişmek ister gibi oluşuna. Tek kelime etmeden öyle duruşuna. Bir kitabı ararken, bulamazken, kaşlarını çatıp örneğin "Edebiyat Terimleri Sözlüğü nerede" diye sormadan bana hiç sormadan, yalnız üst dudağının üstüne alt çenesini bastırıp başını kaşımasına, aradığını bulunca gözlerinin bir an için aydınlanmasına...

SEVİLEN

Öteki örgüsünü örüyor. Bütün kış bitiremedi. Rengi soldu pembesinin. Yüzünün yağları ağzının iki kenarından sarkıyor. Kimbilir ki kaç yaşında. Bekâr... Meymenetsiz... Bense pencereden bakıyorum. Pencereden bakınca, güneşi batarken yakalıyorum.

Kim yaktı ateşi bu iki dağın ortasında? Dumanlar göğü deliyor. Biri şarkı söylüyor: "Sous le ciel de Paris..." Paris göklerinin altında... Paris göklerinin altında insanlar, insansılar, hayvanlar ve bitkilerle beraber nefes almaktalar. Nefes alırken ciğerleri buradakine benzer, buradakinden farklı, yine de acı dolu, sevda ve korku.

Şarkıcı bunları söylemiyor. Belki melodiyi bozar diye, belki gerek duymayacak kadar kanıksadığından, belki bilmediğinden.

Güneş başörtüsünü bağlamış, yoksulluğunu örtüsünün altına gizlemiş bir köylü kızı şimdi. Öyle ürkek. Bir saniyesi ötekinden daha çekingen, değişken, batmaya, terkedip gitmeye, biz ona muhtaçları, ama binlerce güneşin varlığını bilmekle de rahatları, terkedilmişliğe bırakmaya hazır.

Güneş başörtüsünü bağlamış bir köylü kızı şimdi Gece olmak üzere. Hıdırellez gecesi. Bahar bayramı. Kız bayramı yatmadan önce tuzlu ekmek yiyerek kutlayacak. Rüyasında her kim ki ona su verir, kızın kısmeti odur. Annesi kırmızı kese içinde para bağlayacak gülün dalına. Babası taşlarla ev resmi çizecek. Toprağın bereketi artacak o yıl. Kendi evleri olacak.

İçi yanıyor. Dili damağına yapışmış. Acı, apacı bir tat ağzında. Uyanıyor, düşüyor. Kısmeti gelmedi daha, tekrar dalıyor Çeşmenin başında. Yalağa dökülen suyun kokusunu duyabiliyor. Serinlik kokusu bu. Kavrulduğunu hissediyor. Midesinden boğazına, damağına, diline, dudaklarına... Alev alev tuzlu yangın yükseliyor içinden. Nerede kaldı şu kısmet? Bekle ki gelsin. Annesinin kulağı tetikte. "Hz Hızır Aleyhisselam"ı gözlüyor. (-Duyarım geldiğini, kesemi bereketlendirdiğini...) Sabah olmak üzere. Kızın içinde yangın. Yüreğinde yangın, son bir umut, horozlar günü uyandırmadan gelse kısmet, su verse. Kana kana içse altın tasından sırım gibi delikanlının. Atı da olsa. Bembeyaz.

SEVEN

Öyle sevgi sözleriyle dolu, sabah uyanınca özlemle anımsanan düşlerden değildi. Gündüzler gibi. Kütüphanede. Hiç konuşmuyorsun önceleri. Sessizlik, hani yağmur yağarken pıt pıt yere düşer de damlalar, aslında çok gürültülü bir yoldasındır, yalnızca "pıt pıt"ları duyarsın, işte öyle. Huzurlu, ıslak... Örgümü örüyorum. Bütün dikkatimle, bir ters, bir yüz, bir ters bir yüz... Bir saat mi, iki saat mi, ne kadar bilmiyorum, durmadan örüyorum. Hiç öğrenci de gelmiyor. Sonra bakıyorum, meğer bir ters, bir yüz, bir ters bir yüz söküyormuşum. Lastiğe kadar gelmişim.

Bana bakıyorsun. Dudakların küçümsercesine kıvrılıyor. Her şeye böyle yukarıdan bakışına bayılıyorum. Seni bu halinle seviyorum.

Bu örülüp örülüp sökülen rengi solmuş pembeden başka bir şey olmadığımı söylüyorsun. Sahi nereden biliyorsun sen bunları? Anlam veremiyorum. Düş bu biliyorum. Diyorsun ki:

"Sen nesin biliyor musun?
Düşkırıklığısın.
Coşkulu yağan yağmurla gelen...
Kuraklık."

Kuraklığı düşünüyorum. Onu tanıyorum.

BİZDEN SONRA DOĞANLARA

I

Gerçekten karanlık dönemler yaşıyorum
İyi niyetli bir sözün anlamı yok. Kaş çatmamanın
Anlamı duyarsızlık. Şu gülen
Korkunç haberi
Henüz almadı hepsi bu.

Ne biçim günler bunlar,
Ağaçlardan sözetmek sanki bir suç
Onca rezilliğe susmuş oluyorsun çünkü.
Yolda tasasızca yürüyen şu adam
Erişilmez mi oldu artık
Sıkıntıdaki dostları için?

Doğrudur: Henüz geçimimi sağlıyorum
Ama inanın bana sadece bir tesadüf bu. Yaptığım
Hiçbir şey haklı kılmaz beni karnımı doyurmaya
Tesadüfen yaşıyorum. (Şansım bir ters dönerse yandım)

Deniyor ki bana: Ye, iç! Şükret, bulduğuna!
Ama nasıl yiyip içebilirim, açların
Elinden çekip alıyorsam yediklerimi ve
susuz, yoksunsa bardağımdaki sudan?
Ama yine de yiyip içiyorum.

Bilge olmayı ben de isterdim.
Eski kitaplar yazar, bilge nedir:
Dünya dalaşından uzak durmak, ve bu kısacık zamanı
Korkusuzca yaşamak.
Şiddete başvurmamak
Kötülüğe iyilikle karşılık vermek
Arzularına boyun eğmemek, unutmak onları
Bilgeliğin koşulları
Bütün bunları beceremiyorum ben
Karanlık dönemler yaşıyorum gerçekten.

II

Huzursuzluğun var olduğu zamanlarda geldim kentlere
Açlığın hüküm sürdüğü.
Kargaşa zamanlarında insanlar arasına katıldım
Birlikte başkaldırdım.
Böyle geçti
Yeryüzünde bana verilen süre.

Katliamlar arasında yedim aşımı
Katiller arasına uzanıp uyudum
Aşka umursamaz davrandım
Olmadı doğaya bakacak sabrım.
Böyle geçti
Yeryüzünde bana verilen süre

Yollar batağa çıkardı benim zamanımda
Dilim gammazladı beni kasaplara.
Çok az şey becerdim. Ama efendiler
Bensiz daha emin otururdu koltuklarında, öyle sanırdım
Böyle geçti
Yeryüzünde bana verilen süre.

Güçler yetersizdi. Hedef
Çok uzaklarda
Ama açıkça görülüyordu, benim için
Ulaşılmaz olsa da.
Böyle geçti
Yeryüzünde bana verilen süre

III

Sizler, bizi yutan tufandan
Doğacak olan sizler
Zaaflarımızdan sözederken
Yaşamadığınız
Karanlık günleri de
Düşünün.

Ayakkabı değiştirmekten çok ülke değiştirerek
Sınıf savaşlarından geçtik, umutsuzduk
Yalnızca haksızlık var ve başkaldırı yokken

Ama şunu da biliyoruz:
Alçaklığa karşı duyulan nefret
Hatları gerer
Haksızlığa duyulan öfke de
Kısar sesi. Ah bizler
Yeryüzünü dostluk için hazırlamaya kalkan bizler
Kendimiz dost olamadık ki.

Ama sizler
İnsanın insana dost olacağı günler
Gelecekse eğer
Bizi düşünün
Hoşgörüyle.

Bertolt BRECHT
Çev: Necdet NEYDİM

YILDIZ GÜNCESİ

Cengiz GÜNDOĞDU

2 Nisan Cuma

Biliyorsunuz. Ankara'da bir üniversite kuruldu. **Özgür Üniversite**... **Özgür Üniversite** kuruldukta, meyhaneci aydın saldırıya geçti. Meyhaneci aydın dedim ya, kimileri, "Ben meyhaneye gitmiyorum. Demek meyhaneci değilim" diye düşünmesin diye söylüyorum. Meyhaneci aydının ille de meyhanelerde sürünmesi gerekmiyor. Meyhanecinin bütün hayatı sürüntü...

İnsan beyni 15 milyar kalem bilgi edinir. Meyhaneci aydın kafasında 15 (onbeş) kalem bilgiyle dolaşır. Durmadan konuşur.

Peki bu aydın... 15 (onbeş) kalem bilgiyle dolanan bir aydın hiç eyleme girişmez mi. Girişir Yalpalaya yalpalaya yürür. Uyur. Yüznumaraya gider Yer içer. İşte eylemi.

Şimdi bu aydın 15 (onbeş) kalem bilgiyle **Özgür Üniversite**'yi diline doladı. Yok şöyleymiş... yok böyleymiş.

Şunu söylüyorum. Türkiye aydını bu sürüntüden kurtulmalı. Boş... bıktırıcı eleştirileri bırakmalı. Bilgide... eylemde yarışa girmeli.

Türkiye aydını, 15 (Onbeş) kalemlik bilgisini, binlere... milyarlara çıkarma mücadelesini vermeli. Vermek zorunda.

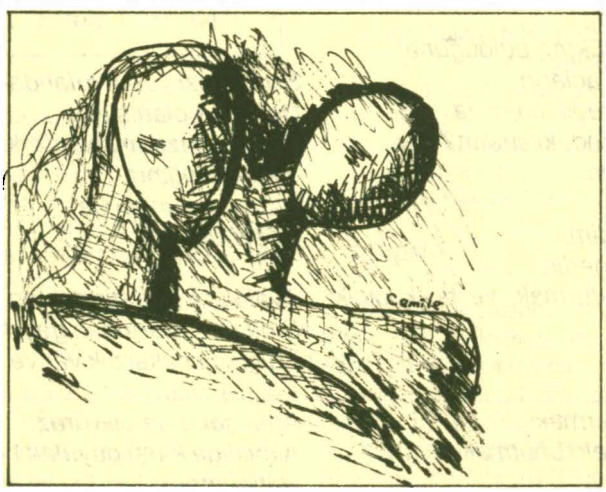

Yeni İnsan'da okudum. **Bir grup Özgür Üniversite Öğrencisi** şöyle diyor "Özgür Üniversite, bu coğrafyada atılan en önemli adımlardan birisidir" Doğru. Buna inanıyorum. İnsanî sorumluluk duyan herhangi bir insan Özgür Üniversite'yi "bu coğrafyada atılan en önemli adımlardan" birini kösteklemez.

Kendi payıma söylüyorum. **Özgür Üniversite**'yi kıskandım. Düşünüyorum... acaba biz... **İnsancıl Emekçileri** böyle bir üniversite kurabilir miyiz. Kurmalıyız. Bilgi edinme yarışına girmeliyiz. **Özgür Üniversite**'yle....

Yeni İnsan'da (15-16. Şubat-Mart sayısı) bir söyleşi var. Hasan Gül'le konuşmuşlar **Kuantum Mekaniği ve Materyalizm** üstüne...

Soru. "Sevgili Hasan, bugünkü koşullarda materyalizmi savunmanın kuantum mekaniğinden haberdar olmayı gerekli kıldığını söyleyebilir miyiz"

"Kesinlikle" diyor Hasan Gül.

Soru. "Bugünkü sosyalistler, materyalizmi gerektiği gibi savunabiliyor mu"

Hasan Gül bu soruyu şöyle yanıtlıyor "Hayır Var olan araç ve olanakları yeterince değerlendirdikleri söylenemez. Bugünün verileri çerçevesinde kendilerini derinleştirmeleri, teoriyi geliştirmeleri bir zorunluluktur. Savunma konumundan çıkıp saldırıya geçmek ancak böyle mümkün olabilir."

Hasan Gül doğru söylüyor. Birçok insan, köhnemiş zihni kalıplarla sosyalizme geliyor. Bunun yanında bir sakınca da şu. Dünyaya idealist görüş açısından bakıyor. Bunu bilmiyor. Ama marksist terimlerle konuşuyor. Çok az sosyalist marksist bilgi kuramını doğru dürüst biliyor. Bu yüzden sosyalistlerle herhangi bir sorunun tartışıldığı açık oturumlara katılmıyorum. Çünkü orda sorunu bırakıp, idealist açıdan dünyaya bakan... ama marksist terimlerle konuşanı yerlebir etmek gerekiyor.

Hasan Gül'e soru. "Yani yeni savunculara mı ihtiyacı var materyalizmin"

Yanıt "Evet, yeni insana ihtıyacı var materyalizmin. Yeni insanın ise bilimden, kuantum mekaniğinden habersiz olması düşünülemez."

Hasan Gül'ün bu söylediklerinin üstünde ciddiyetle durmak gerekiyor. Hiç kimse bu sözleri kulakardı etmesin.

Şu bilinmeli. Bilimden... kuantum mekaniğinden habersiz biri insani süreçleri yaratamaz.

Hasan Gül'ün söylediklerini pek beğendim. Ama bir nokta canımı sıktı. Canımı sıkan nokta şu. Hasan Gül'e soruyorlar "Kuantum mekaniğiyle ilgilenen sosyalist insan sayısı yok denecek kadar az değil mi"

Hasan Gül yanıtlıyor, "Maalesef öyle"

Şunun bilinmesini istiyorum. Başka bir sorun olsaydı önemsemezdim. Ama kuantum olunca iş değişir. Çünkü uzun yıllardır Kuantumla ilgilenen biriyim. Bunun ötesinde birçok kez belirttim. Fizik bilmeden... fiziği kavramadan güzel şiir güzel roman... güzel öykü... güzel yazı yazamazsınız dedim. Bizde sanatçıların birçoğu Newtoncu bakıyor zamana. Newtoncu zaman kavramıyla sağlıklı bir estetik kuramıyor.

Bunun ötesinde **İnsancıl Emekçileri,** üç yıldır bu konunun üstünde çalışıyor. **İnsancıl Emekçileri**'nin bakış açısında yeni fizik var. Bundan ötürü söylediklerimiz anlaşılmıyor. Alaya alınıyoruz. Söz gelimi, birçok insan düzlem geometrisinden, uzay geometrisine geçemedi.

İnsancıl Emekçileri geçti...

Belli, Hasan Gül, bizi görmemiş. Görseydi bunu belirtirdi.

Yeni fiziğin insan bilincinde yapacağı o büyük devrimi düşünüyorum şimdi. Biz. **İnsancıl Emekçileri**, bunu Türkiye'de tartışamadık. **İnsancıl**'da eleştirdiğimiz sanatçılar yeni fiziği kavramış olsalardı ne demek istediğimizi

hemen anlardı. Sözgelimi Memet Fuat şöyle yazmazdı. "Adam Sanat'ın mart sayısıyla birlikte verdiğimiz, Mehmet H. Doğan'ın 1993 Şiir Yıllığı'nda iki şey ilgimi çekti. Birincisi şairlerin büyük çoğunluğu gelişmekte olan şairlerdi... ulaşabilecekleri doruklara daha ulaşamamış, umutla izlenen, başka söyleyişle, baş yapıtlarını ortaya koymamış şairler"

Memet Fuat yeni fiziği kavramış olsaydı bunu böyle anlatmazdı. Gelişme şairlerin ulaşabilecekleri doruklar başyapıtlar... Bütün bu kavramlar bırakın yeni fiziği... Newton öncesi kavramlar.

Şunu söylüyorum. Memet Fuat, güneş merkezli sistemi biliyor. Ama bu bilgi, kavrayış düzeyine çıkamıyor. Memet Fuat, dünya merkezli bir sistemi kavrıyor.

Nasıl olabilir bu. Anlattılar. Bir hekim, akraba kızıyla evlenmiş. Bilirsiniz akraba evlilikleri tehlikeli. Hekim bunu biliyor. Ama bu bilgiyi kavrayış düzeyine getiremiyor.

Bir kez daha söylüyorum. Yeni fiziği kavrasalardı eleştirdiğimiz kişiler ne güzel olurdu.

Bunun özlemiyle yaşadım uzun yıllar. Bundan ötürü Hasan Gül'ün söylediklerini pek beğendim.

3 Nisan Cumartesi

Eskişehir'den bir dergi geldi. **Çingene**. Derginin yazısında şöyle deniyor. "Çingene Emekçileri olarak kapitalizmin körelttiği, duruma uğrattığı bilincin açılmasının gerekliliğine inanıyoruz. Bu yolda geleceğin güzel insanı yaratılmalı diyoruz. Bunun mücadelesi de sistemin kanallarının dışına çıkmadır. Yoksa sistemin diliyle konuşup bu sistemi mutlaklaştırır, estetize ederiz."

Gördünüz. Net... açık bir anlatım. Sağ sol ne der diye kollayıcı değil. Sakıntısız bir dil.

Metalaşan Sanat adlı yazıda şöyle deniyor "Sanatta star sistemi (...) İnsanın bilincini duruma uğratan, insanca yaşamasını engelleyen Kapitalist Sistem ilişkilerini Sanata yansımasını açıklayan bir kavram"

Yazı şöyle devam ediyor "Eserin kullanım değerini hiçe sayan star sistemi, onun değişim değeri ile daha çok tüketiciye seslenir Bu yol ise eserin tüketicilerinin ortak beğenilerine indirgenmesi sonucunu doğurur Eser törpülenir. Sanatsal üretim bir çeşit seri üretime dönüşür. Peki şimdi soruyorum. Böyle bir eser sanat eseri olabilir mi? Pazar koşullarının bir nesnesi olan Star Sisteminin eserleri, sanat eseri olarak anlaşılabilir mi?"

Çingene'yi okudukta on yıl öncesini düşündüm. Türkiye'de **Sanatta Star Sistemi**'ni anlatma mücadelesini on yıl önce başlattım. Yazılarla... konferanslarla... örneklerle.. göstere göstere. Birçok dost, bu sorunu anlamamakta direndi.. Bıktırıcı bir mücadele sonunda **İnsancıl** girdi devreye... Necmettin Borteçin'le Sadık Albayrak göründüler İnsani kültürün siperlerinde... sorunu anladılar... Sorunu anlamayanlar şimdi kızıyorlar Borteçin'le Albayrak'a... "Biz anlamadık. Siz neden... nasıl anladınız" diye.

İnsanî mücadele dalga dalga yayıldı. İzmir'de **Yaratı** girdi devreye... sonra **Çingene**...

Şu kesin. Star Sistemi çöküyor. Çünkü kül yutmuyor gençler. Neyin n'olduğu anlaşıldı. Türkiye'de ilk kez gençlerin çıkardığı bir dergide **Çingene**'de sanata doğru bakılıyor... Orhan Pamuk... Adalet Ağaoğlu... Latife Tekin

SEVMELER OLMASA DONACAĞIZ

Gün olur türkü yakarım
Isınmak için
Isısı düştü mevsimlerin
Gün olur şiir
Ki orda
Sözcük sözcüğe sürter...

Yürek soygunudur bu
Beyinde başlar çürümeler
İner bedenine sonra
Gözlere ot tıkıldı
Her şeyine el kondu
Antik bir fenerdir şimdi
Giderken ıslık çalan seneler

Güneşe gelberi atmaktır sevmek
Düşler artarken yalnızlıkta
Sevmeler olmasa donacağız
Sırf bu yüzden, inattır soğuğa
Türküler yakarım ocağımda
Şiirler...

Arife Kalender ÖNEL

Star Sistemi yazarları diye açıkça gösteriliyor.

Star Sistemi'nin reklamcı eleştirmenleri "Başyapıt" diye kandıramıyor gençleri...

Bu noktaya gelişte Sovyetler Birliği'nin dağılışı da etken. Sovyetler Birliği sol çekim alanı oluşturuyordu. Birçok insan... birçok yazar şair sol çekim alanının etkisiyle... solu bile metalaştıra metalaştıra solcu görünüyordu. Sistemin hakikatlerini güzelleştiren bu sanatçılar toplumcu gerçekçi diye tanıtılıyordu.

Burda hemen şunu söylemeliyim. Bir sanatçı illede solcu olmalı... sanatta toplumcu gerçekçi yöntemi kullanmalı demiyorum. Söylediğim şu. Nasılsan öyle ol... öyle görün. Bunlar solcu filan değildi ama solcu görünüyorlardı. Sonra. Sovyetler Birliği dağıldı. Sol çekim alanı bitti. Bunlar savruldu. İyi oldu. Güzel oldu. Hayat hakkını aldı.

Sonra.. **Sanatta Star Sistemi** kavramı bunları iyice açığa çıkardı.

Peki ama mücadelenin bu noktaya gelmesi neden gecikti. İnsanî mücadelenin süreçlerini anlamadılar da ondan. Berrin Taş, bunu iyi gösterdi. (Bir Mücadeleyi Anlamak İnsancıl Sayı 30 Nisan 1993) Berrin Taş şöyle diyor "Kültür ve Sanatta mücadeleden söz edildiği zaman çoğunlukla dikkatimi çeken bir şey var Mücadele sözcüğü insanların bilincinde bir anlam ifade etmiyor. Bunu yüzlerinde ki ilgisiz ifadeden ya da bu mücadeleyi anlamsız gören davranış biçimlerinden anlıyorum. Yaşamı boyunca en ufak insanca hakkı için mücadele etmemiş insanlardan bunu anlamalarını beklemek belki de haksızlık. Kültür sanattataki mücadeleyi doğru kavraya-

bılmek ve nerelerde yol alındığını anlayabilmek için öncelikle mücadele ediyor olmak gerekiyor."

Berrin Taş'ın söylediği olabilseydi... "Kültür ve Sanattaki mücadele doğru" kavranabilseydi, bugün insanî gerçekçi edebiyat yüzbinlerce insanla buluşurdu... Türkiye böyle olmazdı. Türkiye'de bu karmaşa yaşanmazdı.

Kültürün.... sanatın insanileştirilmesi mücadelesi insanın geleceği açısından son derece önemli. Bir toplumda insanlar birbirini öldürüyorsa... bir toplumda eşitsizlik varsa... sömürü varsa o toplum insani değildir. Bu toplumda sanat insanî mücadeleyi... insani mücadele süreçlerini geliştirmek zorundadır.

Eskişehir'de **Çingene**'yi İzmir'de **Yaratı**'yı, insani mücadele süreçlerinin geliştiricileri diye görüyorum. Bunun için seviniyorum.

8 Nisan Perşembe

Sevinmeliyim diye düşünüyorum... sevinmem gerekir. Ama üzülüyorum... hep üzüntü... Neden böyle oldum. Neden üzülüyorum sevinmem gerekirken... Gecenin ileri bir saatinde oturdum iç dünyamı kolaçan ettim.

Sorun şu. Azime geldi. Azime Kormazgil. İstanbul'a gelmiş Film Şenliği için. **Türkiye Yazarlar Sendikası**'nda karşılaştık. Şurdan burdan konuştuk.

Azime Korkmazgil'le dört-belki beş yıl önce tanışmıştık. Beni Hasan Hüseyin Korkmazgil'i anma gecesine çağırmıştı. Gitmemiştim. Sevmediğim insanlar vardı o gecede... onun için gitmemiştim. Bunu da söylemiştim. Sonra bu tavrımı değiştirdim. Ben sevmesem de o kişilerle ilişkiye girmeliyim diye düşündüm. Dişimi sıkarım... insani mücadele için katlanırım. Belki o kişileri yanlış tanımışım... yakından tanırsam severim dedim. Bu yüzden sevmediğim insanlarla tokalaştım.. dahası sevmediğim bir insanın dergisine yazdım.

Sen misin böyle düşünen... sen misin düşündüğünü uygulayan. Birçok tatsızlıklar geldi başıma bu yüzden. Ağır... acı vuruşlarla sarsıldım... yaralandım.

Sonra kendime "Sen bu işi bırak. Sevmediğini seveyim derken yerlebir olacaksın" dedim. Şimdi öyleyim. Uzak yaşıyorum sevmediklerimden. Düşünüyorum da nelere katlanmışım sevmediklerimi seveyim diye.

Bunu niye anlattım. "Ben o geceye gelmem. Sevmediklerim var" demiştim ya, Azime Kormazgil bunu garipsemiş... unutmamış. Yıllar sonra karşılaştıkta konuşmaya burdan girdi. Ben, sonra bu tavrımı değiştirmek istediğimi... bu yüzden başıma bir dolu tatsızlıklar geldiğini söylemedim. Şurdan burdan konuştuk. Kendisini dergiye çağırdım. Ertesi gün geldi. Güzel güzel konuştuk.

Sonra gitti. Gider gitmez üzüldüm. Oysa sevinmem gerekirdi. Neden üzüldüğümü anlayamadım. İç dünyamı kolaçan ettikte şunu gördüm. Azime Korkmazgil bir insan. İnsani süreçleri yakalayan... kavrayan... anlayan bu kadın bana insan yokluğunu anımsattı. İşte buna üzülüyormuşum.

Şimdi gecenin ileri saatinde bir şarkıyı düşünüyorum. Nihavend. Sadettin Kaynak. "Gönül nedir bilene /Gönül veresim gelir"

Azime Kormazgil insan. Gönül nedir bilen insan. Azime Korkmazgil'le tanışmak...konuşmak sevindiriyor insanı. Bu sevinç, gönül nedir bilmeyenlerin varlığında üzüntüye dönüşüyor.

Azime Kormazgil giderken "Mücadeleye devam" dedi. "Devam" dedim.

Gönül nedir bilmeyenlerle... vurucu... kırıcı... nobran... hoyrat kişilerle mücadele devam ediyor. Bu dünya onlara teslim edilmeyecek.

13 Nisan Salı

Gecenin ileri bir saati... Ankara yolundayım. Mavi Tiren'le gidiyorum. **ODTÜ**'de aşk üstüne söyleşi için. Mehmet Öz'de varmış. **İmge Yayınevi**'nin yöneticisiymiş. Tanımıyorum Mehmet Öz'ü. Bakalım nolacak.

Engeç Cuma sabahı İstanbul'da olmalıyım. **Boğaziçi Üniversitesi**'nde aşk üstüne bir konferansım var.

Yolculuğu severim... hele tirenle. Tek kişilik yerdeyim. Gidiyor tiren tıkır tıkır.

Sabah beklentisiyle gecenin içinde yolculuk... Kitap okurum biraz... uyurum belki. Sonra bir bakarım... sabah.. sevinirim.

Sevinirim dedim ya, bir sevincimi anlatayım. Pazartesi günü iki genç geldi. Ankara'dan. Biri **Bilkent**'te... öbürü **Hacettepe**'de okuyormuş. İstanbul'a gezmeye gelmişler. **İnsancıl**'a uğrayalım demişler.

Hacettepe'de okuyan genç kız "İnsancıl için ne yapabiliriz" dedi. "İstanbul'a geldikte İnsancıl'a uğramanız en büyük katkı" dedim. Bir de "onun bunun bizi ayakdibi etmesine izin vermeyin mücadelemizi anlayın. İnsancıl'ı koruyun" dedim.

İki gencin İstanbul'a geldikte **İnsancıl**'a uğraması... Ne güzel değil mi...

15 Nisan Perşembe

Sabah.... Mavi Tiren... İstanbul'a dönüyorum... Dün **ODTÜ**'de söyleşi... Mehmet Öz pek hazırlanmamıştı. Daha çok ben konuştum. Aşkın akılla yaratılabileceğini söyledim. Ama bu akıl, sistemin güdümlediği akıl değil. Aklı sistemle güdümlenen... sisteme göre düşünen insan güzel bir aşk yaratamaz... Ne kadar aklın varsa o kadar aşkın var

İnsan öğrenen varlık. Yürümesini... konuşmasını.., nasıl yemek yiyeceğini... nasıl düşüneceğini öğrenir. Aşkı nasıl yaratacağını da öğrenir insan.

Sistem içi kalırsak... sistemin öğrettiğini reddedemezsek aşkı yine yaratırız. Ama püsürük aşklar yaratırız.

Aşık olunmaz. Aşk yaratılır. Bu anlamda birdenbire.... bir bakışta... bir görüşte aşık olunmaz. Bizler ancak bir nesneyi... bir ayakkabıyı... bir kalemi bir görüşte sevebiliriz. Aşk insani bir ilişkidir. Bir süreçtir.

Aşk, bir varlık alanı yaratmadır. Sistem, insana varlık alanı yaratmaz... izin vermez buna. Sistem, insanı meta derkesine düşürür Bundan ötürü, sistem içi akılla aşk bir cehennem azabı olur. Sistemi parçalayan bir akıl, insani süreçleri yakalayabilir ancak. Böyle bir akıl varlık alanı için mücadele eder. Güzel aşklar bu mücadele sürecinde yaratılır.

Egemen dilin... sistem dilinin içinde kalırsak ciddi... samimi bir aşkı yaratmayız.

Aşkda paylaşma yoktur. Paylaşma sistemin kandırmacasıdır. Aşk da... bütün insanî ilişkilerde katkı vardır.

Bunları anlattım dün. Kimileri karşı çıktı görüşlerime.

Biri "paranoyak düşünceler bunlar" dedi. Söylediği de oldu. Psikiyatriye karşıyım ben. Dün orda psikiyatriye ağır vuruşlar yaptım.

Dün gençler... beni dinleyenler ikiye ayrıldı. Sistemin içinde bocalayanlar, kendi deyişleriyle "ambale" oldu. Sevindim. Amacım buydu zaten.

Sistemle mücadeleye girişmeyi göze alan gençler için açımlayıcı... güvendirici oldu konuşmam. Bu gençlerden biri "Kendimi yalnız hissediyordum sizi dinleyene kadar. Sizi dinleyince... sizi tanıyınca yalnız olmadığımı anladım" dedi. Bu düşünceye birçok genç katıldı.

Bu yüzden umudum bir kez daha pekişti. Olgularla yetinmeyen... sistemin doğrularını benimsemeyen gençler var. Bu yüzden sevinçliyim.

Şimdi İstanbul'a dönüyorum. Ankara'da iki öykücüyle tanıştım. Meltem Yemişçi'yle Ülkü Çadırcı. Ciddi... samimi iki genç. İkisinin de gelecekle ilgili güzel düşünceleri var.

Dün gece Meltem Yemişçi'nin evinde yemekteydim. Eşi Serdar... samimi... ciddi bir genç. Güzel yemekler güzel insanlar güzel söyleşi.. iki kadeh rakı...

Evde bir de Doberman var. 9 Aylık. Kocaman hareketli bir köpek...

Güzel geceden sonra... otelde güzel bir uyku... Sabahın er saatinde Arslan Başer Kafaoğlu'na rastladım. Birlikte kahvaltı.. Kahvaltıdan sonra ayrılış. O, Ankara'nın içine daldı. Ben gara gittim Tirene...

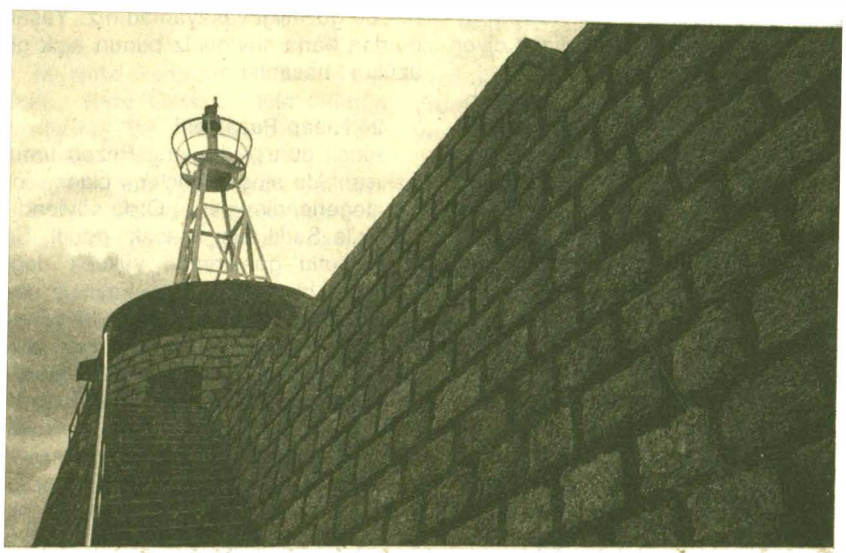

Birol Uzmez

Bir noktayı açıklamam gerekiyor. Eskiden söyleyişlerde... açık oturumlarda karşı görüşü savunan konuşmacıları eleştirmiyordum. Bu kararımı değiştirdim. Zorunlu olmadıkça açıkoturumlara katılmıyorum. Katılırsam, düşüncemi söylemekle yetinmeyeceğim. Karşı görüşü de eleştireceğim. Bu bilinsin. Benle birlikte açık oturuma çağrılan çok iyi hazırlansın.

Dün Mehmet Öz iyi hazırlanmamıştı. Bunun için pek konuşamadı. Kızdı bana. Bunu biliyorum. Ama niye kızdığını anlamadım. İyi hazırlanmamış. Orda da söyledim. Ben yalnız aşk üstüne 20 konferans verdim 60 saat konuştum, en azından. Buna karşın her konferanstan önce, ilk kez konferans verecekmişcesine hazırlanırım. Üstelik beş saat-altı saat konuşacakmışcasına hazırlanırım.

Hazırlanma dedikte sorunu dört bir yandan dalbudak sarmayı söylüyorum. Ama bu yeterli değil. Sorunu dillendirmeyi... insan önünde konuşmayı da bilmek gerekiyor.

Neden karar değiştirdim. Şöyle düşünüyordum. Benim bir görüşüm var. Bencileyın düşünmeyenin de bir görüşü var Görüşlerimizi anlatırız. Dinleyenler karar verir. Karşı görüşü, onca insanın önünde üzülmesinler... zor durumda kalmasınlar diye eleştirmiyordum. Bu davranışım yanlış değerlendirilmiş. "Susturdum Gündoğdu'yu" deniyormuş benim için.

Peki öyleyse diyorum... kararımı değiştirdiğimi söylüyorum. Bundan böyle düşüncemi söyleme noktasında durmayacağım. Bundan böyle her kim benle açık oturuma çağrıldıkta bunu bilsin. İyi hazırlansın. Düşüncesini iyi savunacak şekilde bilgi edinsin. Ayrıca konuşmayı öğrensin. İyi konuşamazsa düşüncesini savunamaz çünkü.

Şimdi İstanbul yolundayım. Dün bir genç "Sevgili Ceviz Ağacı'na selam" dedi. Sevinçten içim dalgalandı. O genci düşünüyorum. Yola bakıyorum. Baharı görüyorum. Gencin gülümser yüzü, badem ağaçlarının çiçeklerinde... Güzellik bu işte... Sevgili Ceviz Ağacı'na selam gönderebilmek.

Tiren gidiyor Vivaldi'yi dinliyorum. Mevsimler'i...

16 Nisan Cuma

Boğaziçi Üniversitesi'nde aşk üstüne konferans... **Boğaziçi Üniversitesi**... Orhan Pamuk'un "Son 20 yılın en iyi romancısı" seçildiği yer... Tabii bu seçimin hiçbir ciddi yanı yok. Şu işe bakın. 18-20 yaşında gençler... son yirmi yılın bütün romanlarını incelemişler... ölçmüşler... biçmişler... karar vermişler. "En iyi romancı Orhan Pamuk." İler tutar yanı yok bu seçimin...

Boğaziçi Üniversitesi'nde konferansa gitmek istemeyişimin nedenlerinden biriydi bu. Öbür nedene gelince... Bütün üniversitelerimiz bozuk, biliyorum bunu. Ama **BoğaziçiÜniversitesi** şeddeli bozuk... Şöyle bir kanı var bende. **BoğaziçiÜniversitesi**, özellikle bozuk insan yetiştiriyor... Bozuklar da el attığı her işi bozuyor Tiyatroya.. toplum bilime... siyasete bakın bu dediğimi görürsünüz.

Bir konferansta... iki konferansta sistemin etkinliği kırılmaz. Ama Eylem'in güzel inatçılığıyla sonunda gittim.. İki saat sürdü konferans. Sorulardan anladım. Kimi kafalar sarsıldı. Bu açıdan güzel oldu. Sık sık rastladığım terbiyesiz saldırganlık... kişisel suçlama olmadı.

Buna sevindim.

23 Nisan Cuma

Eskişehir... sabaha karşı garda bir cigara içimi dolaştığım kent... Düdük sesleri... koşturan insanlar Tirenin

sarsıntısında... Eskişehir'den geçip giderken... yazmayı düşündüklerim.

Eskişehir'de bekleyen bir adam... gecenin aydınlığında gelen kadın... Kaçgun kırımlarında... döneklerin ordan burdan çekiştirdiği... kişisel güvenlik için ayak dibine atılan sevgi... Suların uyuduğu saatlerde harekete geçen düşmanlar

Bunu hiç yazamadım. Ama aşk konferanslarımda kişisel güvenliği için kaçgun kırımlarında yeraltına kaçanlara ağır vuruyorum... Her vuruşta yeryerinden oynuyor.

Ne söyleyecektim... nerelere geldim. Eskişehir dendikte bunları düşündüm. Nerden çıktı Eskişehir Yarın ordayım... Eskişehir'de... **Sanatta Star Sistemi** üstüne bir konferans vereceğim.

25 Nisan Pazar

Gece yazıyorum... Hasımlarım üzülecek... Eskişehir'de okurlarımla güzellik yarattık. **Sanatta Star Sistemi**'ni anlattım. Saat tutmuşlar 3 saat 30 dakika konuşmuşum. Örneklerle açımlayıcı bir konferans verdim.

Beni sevindiren nokta şu. 50 yaşındayım. Ama gençlerle... 20-25 yaşlarında hepsi... yürüyorum. Koluma giren genç kız... "Benim düşüncelerimi dillendirdiniz" diyen delikanlı...

Biliyorsunuz **Sanatta Star Sistemi**, sanatı ayak dibi etti. Ödüllerde çıkan tatsız tartışmalar... romanların filme çekilmelerinden "sen-ben kavgaları" meyhane dedikoduları... gençlerde tiksinti yaratmış. Bizler **İnsancıl Emekçileri**, sanatı hakettiği noktaya çıkarma mücadelesi veriyoruz. Konferanslarım bu mücadelenin bir parçası... Tarihen geçersiz **Sanatta Star Sistemi** yazarları türlü güdümlemeyle ayakta durmaya çalışıyor Buna zorunlu. Çünkü onlar sanatın kullanım değerini insan için değil... insana karşı sistem için yaratıyor. Bu değere gereksinme... bu gereksinmenin gerçekliği... dahası değer sanısı ancak güdümlemeyle mümkün. Sözgelimi, kim acı çekmek ister. Ama bunlar acı çekmeyi zevk noktasına getirdiler. Acıya sessizce katlanma... bir gün anlaşılma umuduyla boyun eğiş özlenir duruma getirildi, bunların elinde. Etkin... mücadeleci insan sıfırlandı. Yazarlık eylemden... insandan kopartıldı... yazarlık ödül almaya indirgendi.

Sanatta Star Sistemi mücadelesi bütün bunları kapsıyor... Sanat, insani süreçleri durdurucu olmamalı. Star sisteminin işlevi bu. Sanat, insanı süreçleri hızlandırıcı... geliştirici olmalı. Benim mücadelem bu.

İnsani açıdan bakıldıkta, **Sanatta Star Sistemi** edilgin... bilgisiz... donatımsız... bakış açısı dar... gündelik bilincini yeterli gören insan ister. Ancak böyle bir okurun yazarı olabilir **Star Sistemi** sanatçıları... resimde müzikte böyle bir insan ister...

Oysa ben, donatımlı... bilgili,... bakış açısı geniş okur isterim. Bunun için her fırsatta söylerim. Söyledim. Felsefede... sanatta... bilimde... eylemde bütün insanî süreçler bilinmeli. Bugün insanın ulaştığı nokta neyse bir okur bunu kavramalı. Söz gelimi bir insan Kuantum fiziğini kavramamışsa... o insan, aşk.. dostluk yaratamaz. Böyle bir insan mücadeleye zarar verir.

Bütün bunları da anlattım Eskişehir'de... Edebiyatın en azından yirmi yıllık tarihine bakın. **Star Sistemi** yazarlarından bir teki bile bu dediklerimin üstünde durmadı. Duramazlar. Çünkü onlar sistemin sanatçısı. Sistem, bilinçli... donatımlı insan istemez.

Sanatta Star Sistemi mücadelesini basit bir çekişme diye göstermek isteyenler şunu bilsin. Onlar, insana karşı tatsız bir eylemin yürütücüsü durumunda kalacaklar.

Bugün **İnsancıl**'ın bir okul olduğu söyleniyor... Doğru... Bakın... inceleyin hangi sanat dergisi felsefeye önem veriyor **İnsancıl** kadar Okur yitirme pahasına girişilmiş bir harekettir bu. Geçen gün sordular bana. "Okur yitirmekten korkmuyor musun" dediler. "Hayır" dedim. "Bilgisiz... donatımsız okur istemem ben.**İnsancıl** okuru böyle değil. O bilir. **İnsancıl**'ı bilir. Ama bilgili okurdan korkanlar **İnsancıl**'ı önlemek istedi."

Şimdi Eskişehir'i düşünüyorum... Bilgiye susamış gençler... Hiç kimsenin hakkı yok bu gençlere bilgi diye abur cubur satmaya. Yazık eder böyle biri gençlere... Gençlik gelecektir...

Orda... Eskişehir'de de şunu gördüm. Gençlerle doğru ilişki kurmuşum... ellı yaşıma karşın... Hasımlarım biraz daha üzülsün. Gençlerle doğru ilişki gelecekle doğru ilişkidir Bunun güzelliğini yaşıyorum. Sizler... hasımlarım bu güzelliği yaşayamadınız. Yaşamayacaksınız. Durmadan bana sövmeniz bunun açık göstergesi. Üzülün... üzülün hasımlarım.

26 Nisan Pazartesi

Akışlı duruşlu hayat... Bazen umut... Meriç... akışlı... Eskişehir'de akış. Gençlerin ciddi... ince ayrıntıları gözeten değerlendirmeleri... Orda söylendi Eskişehir'de "Necmettin'le Sadık sizi aşacak" dendi. Sevinç.. akış... Akışlı... umutlu günlerimde yüksek dağları düşünüyorum. Yanımda bir kadın... beni kayıtsız seven... kayıtsız şartsız sevdiğim... Mücadele içinde yaratılmış bir aşk... Çocuklarımız sanat kadar samimi... sanat kadar güzel bir ülkede yaşıyor... ağız tadıyla... Ben yüksek dağları tırmanıyorum... Necmettin... Sadık.... Müfit... mücadelenin tarihini anlatıyorlar... derken... akışta... yüksek dağları düşünürken... birden yeraltından bir set çıkıyor akışı durduruyor. Kurşun sıkıyor umuda...

Bir resmim var. Zonguldak'ta çekildi... Birol Üzmez çekti. Bugün bir genç kız resme baktı "Neden bu kadar üzüntülüsünüz... neden kırgınsınız böyle" dedi. Duruşumdan... yüz çizgilerimden... gözlerimden anlamış. Genç kızın neden sorusuna umudu taşımaktan dedim.. Akışı durduran setlere... umuda sıkılan kurşunlara karşın umudu taşımak...

Eskişehir'den akışlı döndüm... umut. İstanbul'da **Tiyatro Fırtınası**... akış... Sonra gece... **Eşik Işık Nardalı**'nın yazısı... Eşik dergisi yeraltından çıkan set... umuda sıkılan kurşunlar üst üste... Böyle saatlerde annemi özlüyorum.

Işık Nardalı'nın yazısını okuyorum... İnsancıl'ı kurşunlayan yazısını... Yazıda şöyle bir cümle "Daha çok kültür/sanat/edebiyatta insanî gerçekçiliği öne çıkaran ve sisteme yönelik tartışmalarıyla kendinden söz ettiren İnsancıl'ı.

Şurdan başlıyorum. Işık Nardalı neden düzeltmiyorsun dilini... Bak, şöyle demen gerekir. "Kültür/sanat/edebiyatta daha çok insanî gerçekçiliği" Ama bu cümlen bile gerçekliği göstermiyor Neden okuruna doğruyu söy-

lemiyorsun. Şunu bilmelisin İnsancıl hayatı kültür sanat edebiyat diye bölmüyor. İnsancıl hayatın bütününde var. Bütün nedir biliyor musun?

Sonra ne demek "öne çıkaran" ne demek "sisteme yönelik" ne demek "kendinden söz ettirmek"

Sen bu dille... bu biçemle değil hakikati gördüğünü bile anlatamazsın.

Devam ediyor. Nardalı "İnsancıl (...) genç şairlerin daha çok kötü şiirlerinin yayımlandığı bir dergi olmaktan kurtulamadı" Ne demek bu. İnsancıl, iyi şiirleri bir yana ayırıyor... gençlerin kötü şiirlerini yayımlıyor.

Bir kez kötü... güzel ne demek. Sanat eserini yalnızca güzel kategorisiyle ölçmek... Nerden çıkıyor bu. Umutsuzluk burda başlıyor. Işık Nardalı bozuk diliyle... tek bir kategoriyle hep böyle kalır. Işık Nardalı yediği ekmeğin tadını bile eksik alır. Çirkini güzel... güzeli çirkin sanır. Böyle biriyle güzel dünya mücadelesine girersen... yarı yolda kalırsın.

Işık Nardalı bu bilgisizliği... bu donatımsızlığı aşmalı. Kendi için. Bu dille... bu biçemle sistemin dışına çıkamaz. Ama ben sistemin içinde kalmak istiyorum diyorsa... Kalsın.

Işık Nardalı samimi olsun.

Nardalı konuşuyor. Mustafa Sercan... Sadık Albayrak... Necmettin Borteçin... Hıdır Geviş... Müfit Gürgün benim biçemimle yazıyorlarmış "Bir ara bizim Halim Şafak da bu yönelişin içinde oldu" diyor Nardalı.

Hep gülüyorum. Şundan ötürü Türkiye'de yazarlar bir güdümlenişin etkisiyle aynı biçimde yazıyor. Işık Nardalı da bu yolda. Bakın Halim Şafak için "bu yönelişin içinde oldu" diyor.

Nasıl bir anlatım bu. "Yönelişin içinde olmak" ne demek... Şu işe bakın Türkiye'de yazarların... özellikle son yirmi yıldır... hemen hepsi aynı biçemle yazıyor. Işık Nardalı da onlardan biri. Sonra bir gün ayrışma başlıyor. Kimi yazarlar başka bir yola giriyor. Biçem denemelerine başlıyor. Kalabalıkta aynı yolda yürüyen biri... Işık Nardalı, bize bağırıyor. "Siz niye aynı yolda yürüyorsunuz"

Biz **İnsancıl Emekçileri** gülüyoruz. Ayol, aynı yolda yürüyen sensin.

Biz düşmekten kurtulamıyoruz.Kötü şiirlerin yayımlandığı "bir dergi olmaktan" kurtulamıyoruz... Bir de ben düşmekten kurtulamıyorum. Bakın ne diyor Nardalı "Ne var ki Gündoğdu'nun yazıları son aylarda kendini, sorunlarını anlattığı günceler durumuna düşmekten kurtulamadı."

Şu dile bakın. Burda ben düşmüyorum. Yazılarım düşüyor. Yazılarım nereye düşüyor. Kendi sorunlarımı anlattığım günceler durumuna... Sistemin diliyle düşünen Işık Nardalı'ya nasıl anlatılabilir "Kendi sorunlarım" insanın sorunları. Böyle olmasa nasıl olurdu yüzlerce okur "ben de yazsam, bunları yazmak isterdim" der.

Yıllarca önce söylemiştim... kaç insanı yaşadığımı... Şu bilinsin. Türkiye'de hiçbir yazar, öbür insanı bencileyin yaşamadı. Işık Nardalı öbür insanı yaşayamadığı için kendi sorunlarımı yazdığımı sanıyor. İyice umutsuz oluyorum... iyice... Işık Nardalı beni hissedemiyor. Söyledim. Söylüyorum. Ben hissedenlerin yazarıyım. Ancak öbür insanı yaşayan beni hissedebilir. Bu bir yana... sorun nedir bir olgu ne zaman sorun olur. Işık Nardalı tek bir yazımı okusa... tek bir konferansımı dinlese anlardı bunu. Sorun aritmetik değil. Sorun insani. Bunun anlamı şu. Herhangi bir olgu belli sayıda insanı rahatsız etmedikçe, sistem orda sorun yok der. Bu gerçekliğin bozuntuya uğratılması... çünkü tek bir insan rahatsız olsa bile orda sorun vardır. Ateş düştüğü yeri yakmaz. Ateş her yeri yakar. Ama biz bunu bilmeyiz. Ben bunun mücadelesini veriyorum. Düşen ateş herkesi yakmalı diyorum.

Sistemin diliyle düşünen Nardalı benim düştüğüm yerde değil. Ateşte değil.

İnsancıl "bir Sanat Hareketi Düşüncesi metni, Edebiyat Derneği tartışmalarına girmedi" diyor Nardalı... Nardalı kurşun sıktığı **İnsancıl**'ı iyi tanımalı. **İnsancıl**, köstebeğin gözünü tartışmaz. Dil işi... sanatta örgütlenme 1988 yılından beri gündemimizde... **Edebiyat Derneği**'ne gelince... Işık Nardalı'nın haberi yokken bana başvuruldu. Bu konuda görüşümü söyledim. Ankara'da görüşlerimi kimse önemsemedi... ciddiye almadı. Görüşlerimin ille de önemsenmesi... ciddiye alınması mı gerekir. Hayır. Ama **Edebiyatçılar Derneği** olayı orda bitti benim için. Bundan sonra konuşmak gereksiz. Ben katılmasam da... beni önemsemeseler de ortada bir örgütlenme var. Bu örgütü yıpratmayı doğru bulmam. Bu örgütü beğenmiyorsanız... beğenmeyenler varsa... oturulur konuşulur yeni bir örgüt kurulur. İlişkiler değiştirilir. Ancak ondan sonra... Sağlıklı bir örgütlenmeyle **Kız Kulesi Şiir Cumhuriyeti** tartışmaları da biter Ancak kim... kimle olacağını... ince ayrıntıları ciddi bir çözümlemeden sonra kararlaştırmalı. Hiç önemli değil benim için. Ama Ömer Ateş'in dergisinde bana sövülüyor Halim Şafak Ömer Ateş için "Onunla birlikteyiz" diyor. İyi... birlitkte olun.

Biz kendimize dikkat ediyoruz. Biz, milimetrik ayrıntıları çözümlüyoruz. Biz hareket ediyoruz. Hareket sözü keser.

Nardalı "İnsancıl ne kadar tutarlı olmaya çalışırsa çalışsın" diyor. Güzel. Şimdi şunu söyleyeceğim. Ben, tutarlı olmayı hiç sevmem. Bu yüzden tutarlı olmaya hiç çalışmadım. **İnsancıl'ı** da bu yola sokmadım. Işık Nardalı "İnsancıl ne kadar tutarlı olmaya çalışırsa çalışsın" derken uyduruyor. İnsancıl tutarlı olmaya çalışmıyor

AŞKLA

Aşkla buluştum bir sabah
sulara verdim ayaklarımı
çocuk gözlü bir yıldızdı
ağını atmış geceden
rastgele dedim, rasgele
güldü

Aşkla buluştum o sabah
azınsanmayacak denli çoğul
bir gündü...

Deniz GÜNER

Bakın ne diyor Nardalı "Çoğu zaman fazlaca derinlik ve nesnellik taşımayan yazılar da bunun sonucu zaten."

Nardalı'nın bu yazısı egemen dile örnek... güzel örnek. Ne demek "Çoğu zaman." Egemen dilin anlatımı. Sen o dille bizim derinliğimizi göremezsin.

Nesnelliğe gelince... Nardalı bu kavramı da bilmiyor... ezberlemiş. Sözlüğe bakmasın. Yanlış onlar. Ben söyleyeyim. İnsan öznel olamadıkça nesnel olamaz. Bilimden bir örnek Kopernik öznel olduğu için nesnel olabildi. Bazac son derece öznel olamasaydı nesnel olamazdı. Bunları iyi bilsin. Uydurmasın.

Biz **İnsancıl Emekçileri** son derece özneliz. Bunun nesnelliğini kavramak için Kuantum'u bilmek gerekiyor. Nardalı bilsin.

Son söz. **Eşik** samimi olsun. Ben, kendi sorunlarımdan başka sorun bilmeyen bir yazarsam, ne diye benden yazı... destek istediniz. **İnsancıl**'a kurşun sıktıktan sonra ne diye Cemile Çakır'ın öyküsünü yayımladınız. O **İnsancıl**'ın görsel yönetmeni... **İnsancıl**'a kurşun sıktıktan... **İnsancıl**'a kötü ürün yayımlayan dergi dedikten sonra arka kapakta neden bütün dergilere **Kayseri** dağıtımı çağrısı yapıyorsunuz. **İnsancıl**'ı... tutarsız... derinliksiz... kötü dergiyse neden **Kayseri**'de dağıtacaksınız.

Samimi olsanız yalnız **Kayseri**'de değil, bütün Türkiye'de okutmama kampanyası açarsınız. Bunu yapamazsınız. Siz korkaksınız. **İnsancıl Emekçileri**'yle bir avuç insan kapitalist kültüre karşı dişe diş mücadele verirken, sız orda çakar alaz tabancanızla **İnsancıl**'a kurşun sıkarsınız.

Görüşeceğim sizle...

Gecenin ileri bir saati... **Eşik**... yeraltından çıkan set... umutsuzluk... Algının ötesine geçemeyenler... aydınlığı perdelemek isteyenler... Annem gelse de konuşsak... Sevgili Ceviz Ağacı n'apıyor... Yüksek dağlar nerde... Evde bir kuş var. Zeynep aldı. Kuşu kafesten çıkarıyor Zeynep... Küçük kuş şaşırıyor, korkuyor... kafese giriyor. Kuş kafeste yaşamak istiyor. Niçin bazı insanlar Zeynep'in kuşuna benziyor. Kafes kırma harekatı başlayınca korkuyor... kafesimi kırmayın diye çırpınıp duruyor.

Kafesi açıyorum. Hadi git diyorum kuşa. Dipte... korkuyla bakıyor bana. Işık Nardalı'nın diliyle. Kuş kafesin dışına yönelmiyor... içine yöneliyor... kuşun korkması olası.

Ama bize yeni kuşlar gerekiyor. Özgürlüğe yönelmesi olası kuşlar. N'oldu bana. Ben de yönelme mönelme demeye başladım... Sen orda kal Nardalı, Kafeste... Kuş, kafeste çok tutarlı. Yemi solda... suyu sağda... Biz gidiyoruz uça uça... Kendimizi... insanı arıyoruz.

Bizim yolumuz uzun... bizim yolumuz zor... Hiç tutarlı değil... Bu yol güzel... çok güzel... Yolumuzun.. mücadelemizin güzelliği... yeniden başlıyor akış... umut... Gece sabaha dönüşüyor... Çarşamba günü 1000 kişilik bir salonda konferansım var Sonra ayın 15'inde **İnsancıl** salonunda konuşacağım. Sonra İzmir... Mardin'den aramışlar **İnsancıl Fırtınaları** devam ediyor Mayıs ayında Yalova'dayız...

Aşağıya bakıyorum. **Eşik** dergisi de bize ateş edenlerin safına yönelmiş bulunmakta olası... Ateşleri derinlikli ve nesnel. Ateş edenlerin hepsi toplumsal / düşünsel / kültürel / edebiyatsal / sanatsal / genel sorunsallar...

İnsancıl Emekçileri kurşunların içinden geçiyor. Yükseliyor Uzakta insanı görüyorum. El sallıyor Sevdığım kadın orda... Gülümsüyor.

Bir resmim var. Birol Üzmez çekti. Zonguldak'ta... Kırgın... üzüntülü... uzaklara bakan adam. Genç kız soruyor "Neden bu kadar üzüntülüsünüz... neden bu kadar kırgınsınız" Neden... umudu sıkılan kurşunlara karşın umudu taşımaktan.

30 Nisan Perşembe

12 Eylül 1980'de başlayan süreç, insanı şu noktaya getirdi. Türkiye'de insan dış dünyayla doğru ilişki kuramıyor. Bundan ötürü insan sorun çözemiyor. Sorundan kaçıyor. Edilginleşiyor. Kaçamak yaşıyor. Değiştirilmesi gereken dış dünyanın tatsız gerçekliğini bu yüzden göremiyor. Zeynep'in kuşuna benziyor. Kafeste yaşıyor.

Bütün bunları dün bir kez daha gördüm. **Kültürel İletişim Klubü**'nün eliyle **Fen Fakültesi**'nde bir konferans verdim. Kuşların kafeslerini kırma harekatıydı bu konferans. Kafese her vuruşta acılı... korkulu çığlıkları hissediyordum. Nitekim bir genç "Kafamız karmakarışık oldu" dedi...

Umutsuz muyum. Hayır. "Yeni sorular sormayı da öğrendik" diyen gençler oldu...

Neyi savunuyorum aşk dendikte. İşte Hürriyet'in haberi "Aşk üstüne yıkıcı görüşleriyle dikkati çeken Gündoğdu 'Aşkla, insanın sistem dışı bir varlık alanı yarattığını savunuyor'

Her alanda insanı sistem içinde tutmak isteyenler... Ankara'da... Kayseri'de kurşun sıkıyorlar mücadelemize... Hepsi korkak... Kişisel güvenliklerini gözete gözete evde saklanan birer korkak hepsi.

Dün... konferanstan önce **Sen Köleliğe Gidemezsin** adlı yazım okunuyor... Erciyes'i düşünüyorum... Yan gelmiş yatmış... tembel... Zeynep'in kuşu. Kafeste... huzurlu... öznellik... kuş takla atıyor... Kayserili yazarlar... şairler **İnsancıl**'a cephe açıyor... kafeste... Benden yazı istemişlerdi... ısrarla. "Sevgili Emin Akdamar"ları İnsancıl Emekçileri'nden... hepimizden yazı istemişlerdi. Sennur Sezer'den istemişler. Gönderememiş. Şimdi Sennur Sezer'i beğenmiyorlar. Beğenmediğiniz insandan neden yazı istiyorsunuz.

Konuş Akdamar. Neden samimi değilsin. Bize kurşun sıkmayı tasarlayan bir dergi için neden bizden yazı istiyorsun. Nasıl bir hesabın içindesin. Sen Halim Şafak... sen Ahmet Ada... konuşun. Beğenmediğiniz bir yazardan... benden yazı isterken hangi hesabın içindeydiniz.

Kayseri'de neden beni övdünüz saatlerce... Neydi amacınız... Konferans öncesi... insanı utanmaya çağıran yazımın okunması bitiyor. Yüze gülücülerinden arka sövücülerinden utana utana kürsüye yürüyorum. Sinirli... kızgın... kırgın... Utangaç sokağı düşünüyorum. Utangaç sokağı seviyorum. Her kentte sokakların adı Utangaç olmalı diyorum. İnsanlar belki utanmayı öğrenir diyorum.

Utanmayı önemsiyorum. Utangaç insanları seviyorum. Utanmayanı sevmiyorum. Kuş kafeste takla atıyor Kayseri **İnsancıl Emekçileri**'ne kurşun sıkıyor. Erciyes yan gelmiş yatıyor.

O dağ orda durmayacak. O dağı yerlebir edeceğim. Bunu bilin.

BASIN KONSEYİ'NDEN YANIT

Sayın Gündoğdu,

Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi'ye göndermiş olduğunuz yazıya geç yanıt vermemizi bağışlayın.

Yazınızda "okurun bilgilenme hakkını yokeden bir kitaptan" sözederek Adam Sanat Dergisi'nde Mehmet H. Doğan adlı kişinin hazırladığı dizinin eksik olduğunu ve bunun bir bildiriyle basına duyurulmasını talep etmişsiniz.

Basın Konseyi özgürlükçü bir demokratik sistemin temel taşı olan, halkın gerçekleri öğrenme hakkını savunmak; özgür ve sorumlu bir basını yaşamımızın ayrılmaz bir parçası yapmak; basının ve basın mensuplarının meslek uygulamalarını, özgür ve saygın bir basından beklenecek düzeyde sürdürmelerine yardımcı olmak üzere, bu amaçları Basın Meslek İlkeleri şeklinde düzenleyip benimseyen gazetecilerin imzaladıkları sözleşmeyle kurulmuştur.

Konsey çalışmaları hakkında 1992 yılı Çalışma Raporunu gönderiyorum. Tüm bilgiler ve Sözleşmeler bu raporda bulunmaktadır

Ancak talebiniz yönünde konuyu basın açıklaması olarak kamuoyuna duyurmak gibi bir işlevimiz bulunmamaktadır Ve böyle bir uygulamamız yoktur Kaldı ki, yazınızda sözü edilen durum bir eksiklikten veya kaynak taramasındaki hatadan kaynaklanabilir. Sorunu yargı yoluyla çözebilir siniz.

Durumu bilgilerinize sunar, ilginize teşekkür ederiz.

Saygılarımla.

Av Fikret İlkiz
Genel Sekreter Vekili ve Hukuk Danışmanı

BİLİM FELSEFESİ SEMİNERLERİ

Hazırlayan: Cemal Dindar
7,8,9,10 Haziran günlerinde hergün / saat: 16.00-18.00

Yer İNSANCIL OKUMA TİYATROSU SALONU

İ. B.Y.R.L.

İstanbul Anadolu Basın Yayın Reklamcılık
Meslek Lisesi Tiyatro Kolunun Gösterisi
18 Haziran Cuma / saat: 17.00

Yer: İNSANCIL OKUMA TİYATROSU SALONU

İNSANCIL EMEKÇİLERİ,
10 Ekim 1992 Cumartesi günü başlayan,
26 Mayıs 1993 Cumartesi günü biten
2. Dönem çalışmalarında 90 İnsan Emekçisi sanatçıyı gündeme getirdi.

Etkinliklere 3560 yol arkadaşımız katıldı.
İnsan sevgisiyle... sanat sevgisiyle düzenlenen bu etkinliklerde temiz tartışmalarla insanî yaratıcılık üst düzeye çıkartıldı.
İnsanî yaratıcılığın üst düzeye çıkartıldığı etkinliklere katılan insan emekçisi sanatçılara... yol arkadaşlarımıza teşekkür ederiz.

Ekim 1993'te başlayacak yeni etkinliklere kadar esenlik diliyoruz.

İnsancıl Emekçileri